

DATÜB

Учредитель:

*Зиятдин Касанов -
председатель Всемирной ассоциации
турок-ахыска*

Главный редактор:

Ровшан Мамедоглы

Заместитель главного редактора:

Ахмет Атак

Редактор:

Джина Такишева

Корреспонденты:

*Осман Месут
Лорик Халилов
Зулейха Асланова
Рефика Мухаммедгиль*

Дизайн:

Оксана Красножонова

Derginin kurucusu:

*Ziyaeddin Kassanov -
Dünya Ahıskalı Türkleri Birliği
Genel Başkanı*

Baş Editörü:

Rövşen Memmedoğlu

Yazı İşleri Müdürü:

Ahmet Atak

Editör:

Gina Takisheva

Muhabirler:

*Osman Mesut
Lorik Halilov
Zeleyha Aslanova
Refika Mahammedgil*

Dizayn:

Oksana Krasnozhonova

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания
и информационного агентства
№ 15376-Ж 27.05.2015, г. Астана

Телефоны: +7 (727) 357 24 10,
+7 (727) 357 241 5.
+7 701 745 4749
www.ahiska-gazeta.com

İçeriği:

Baş Editörden. ÖNSÖZ	3
Бас редактордан. АЛҒЫ СӨЗ.....	6
Президент Казахстана был награжден высшей государственной наградой Турецкой Республики – орденом Devlet Nişanı.....	8
Касым-Жомарт Токаев и Реджеп Тайип Эрдоган провели 5-е заседание Совета стратегического сотрудничества высокого уровня Казахстана и Турции.....	12
Касым-Жомарт Токаев и Реджеп Тайип Эрдоган провели брифинг для представителей СМИ	16
“Kazakistan bölgedeki en büyük ticari ortağımız”	21
Türkiye, Kazakistan’da en çok yatırım yapan 5 ülke arasında	24
Azərbaycan–Ermənistan Sülh Müqaviləsi: Bölgədə Yeni Dövrün Başlanğıcı	29
Сила единства: отчетно-выборная конференция Турецкого этнокультурного объединения Республики Казахстан	38
Сквозь пламя и пепел: История «железного солдата» Боты Секебаева	42
Birleşik Krallık, Kırgızistan’ın Avrupa’daki önemli stratejik ortağı olmaya devam ediyor	47
Türk devletleri, Üstyurt Platosu’nun doğal sistemini korumak için anlaştı	49
Tatar: Kıbrıs Türk halkı, asla devletsiz ve Cumhuriyetsiz bırakılmayacak!	51
Ерсин Татар: «Кипр түрік халқы ешқашан мемлекетсіз және республикасыз қалмайды»	51
Türk Dünyası’nın romanlardaki sesi: Cengiz Aytmatov	55
Doğu Türkistan millî mücadelesinin unutulmaz lideri: Mehmet Emin Buğra	61
ANA KİTABIMIZ “KİTABI-DƏDƏ QORQUD”UN İDEYA VƏ MOTİVLƏRİ VAQIF ASLAN POEZİYASINDA	68
Ulu Öndər Heydər Əliyev və ana kitabımız “Kitab-Dədə Qorqud” dastanları	73
“Türk halkı olarak Nogaylar: tarih, kültür ve kimlik”	76
Ногайцы как тюркский народ: история, культура и самобытность	79
Türk halkı olarak Yakutlar: Kadim bir medeniyetin kuzey koruyucusu	81
Якуты как тюркский народ: Северный страж древней цивилизации	84
Еще раз о Новрузе	86
Будущая визитная карточка Алматы: каким будет первый 40-этажный небоскреб в Казахстане?	91

СОДЕРЖАНИЕ:

ÖNSÖZ

Sevgili Okuyucularımız,

Bu sayımızda yeniden evlerinize misafir olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Sayfalarımız, tarihten bugüne uzanan kardeşliğimizin, dostluğumuzun ve ortak geleceğimizin izlerini taşımaktadır. Kazakistan Halkı Asamblesi'nin 30. yılı, Astana'da yalnızca bir yıl dönümü kutlaması değil; aynı zamanda birlik, kardeşlik ve barışın somut bir ifadesi olarak tarihe geçti. Bu anlamlı törende Cumhurbaşkanı Kassym-Jomart Tokayev'in yaptığı konuşma, bilgelik ve vizyon dolu sözleriyle gönüllerde derin bir yankı uyandırdı. Tokayev, Kazakistan'ın sahip olduğu etnik çeşitliliği bir zenginlik, farklı kültürleri birer köprü, toplumsal barışı ise ülkenin en büyük hazinesi olarak tanımladı. Onun konuşması, sadece bir devlet başkanının hitabı değil; halkın kalbine inen, geleceğe umut aşılayan bir yol haritası niteliğindeydi. Tokayev, "Kazakistan'ın gücü, halkının birliğinden gelir" derken, bu birlikteliğin yalnızca Kazakistan için değil, bütün Türk dünyası için bir ilham kaynağı olduğunun altını çizdi.

Tokayev'in liderliği, bilhassa son yıllarda ülkesini daha da ileriye taşıyan reformlarla, ekonomik gelişmelerle ve uluslararası işbirlikleriyle kendini göstermektedir. Onun yönetiminde Kazakistan, hem bölgesel istikrarın teminatı hem de küresel barışa katkı sağlayan bir aktör haline gelmiştir. Bu vizyon, Asamble'nin 30. yıl dönümünü daha da anlamlı kılmakta; Kazakistan'ın farklı etnik ve kültürel kökenden gelen vatandaşlarının ortak bir gelecek idealinde kenetlenmesini sağlamaktadır. Cumhurbaşkanı Tokayev, sözlerinde sadece geçmiş hatırlatmadı, aynı zamanda geleceğe dair net mesajlar da verdi: barışın korunması, kardeşliğin pekiştirilmesi ve genç nesillere bu değerlerin aktarılması. Onun hitabeti, salondaki herkesi derinden etkilediği gibi, bütün Türk dünyasında da yankı buldu.

Bu vizyoner liderliğin ışığında, Kazakistan Halkı Asamblesi'nin 30. yılı; yalnızca bir yıl dönümü değil,

Kazakistan'ın tarihine kazınan altın bir sayfa, Türk dünyasının ortak hafızasında ise umut dolu bir dönemin işareti oldu. 28 Temmuz 2025'te Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın davetiyle Ankara'ya geldiğinde, iki ülke arasındaki dostluk ve kardeşlik bağları bir kez daha somutlaştı. Bu ziyaret, sadece diplomatik bir buluşma değil; Türk dünyasının ortak geleceğine dair umut ve vizyonun yansıması oldu. Tokayev'in Ankara'daki varlığı, bir liderin sadece ülkesini değil, tüm bölgesini ileriye taşıyan bilge ve kapsayıcı duruşunun en parlak göstergesiydi. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Tokayev, Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin beşinci toplantısında bir araya gelerek, toplam yirmi önemli anlaşmaya imza attılar. Bu anlaşmalar, enerji ve altyapıdan medyaya, şehircilikten ulaştırmaya kadar uzanan geniş bir yelpazede, iki ülkenin geleceğe birlikte yürüyeceklerinin güvencesini verdi. Özellikle Orta Koridor Demiryolu Güzergâhı üzerinden yapılan işbirliği, iki ülkenin sadece ticaret değil, stratejik dayanışma noktasında da ne denli güçlü bir uyum içinde olduğunu gösteriyordu.

Ekonomik ilişkilerdeki gelişmeler de bu dostluğun somut kanıtıydı. Türkiye, Kazakistan'ın en büyük yatırımcılarından biri olarak, yıllar içinde büyük bir güven ve işbirliği köprüsü inşa etti. 2024 yılında karşılıklı ticaret hacmi 5 milyar dolara ulaşmış, 2025'in ilk beş ayında ise 1,9 milyar doları aşmıştı. Tokayev'in vizyoner liderliği, bu ekonomik bağları daha da güçlendirerek iki halkın refahını ve dayanışmasını derinleştirdi.

Ancak Tokayev'in Ankara ziyareti yalnızca ekonomi ve stratejiyle sınırlı değildi; kültür, eğitim ve insan bağlarına dair derin bir anlayışın da simgesiydi. Astana ve Almatı'da açılan Maarif Okulları, geleceğin gençlerini birleştiren bir ışık olurken, medya ve iletişim alanındaki mutabakat zaptı, bilgi ve deneyimin paylaşılmasıyla iki millet arasındaki gönül köprülerini pekiştirdi.

TÜRK BİRLİĞİ

Tokayev'in sözleri ve davranışları, sadece liderliğin değil, bir halkın ruhunu kavrayabilen bilgelik ve insan sevgisinin tezahürüydü. Bu ziyaret, Türk ve Kazak halklarının ortak geleceğine dair umut dolu bir manifestoydu. Tokayev'in ileri görüşlü ve kapsayıcı diplomasi anlayışı, Ankara'da bir kez daha bütün Türk dünyasına güçlü bir mesaj verdi: birlik, kardeşlik ve ortak refah uğruna atılan adımlar ne kadar sağlam olursa, gelecek de o kadar aydınlık olur.

Onun liderliği, Kazakistan'ın sadece bugünü değil, yarınını da barış, dayanışma ve bilgelikle inşa ettiğinin en etkileyici kanıtıdır. Bu buluşma, iki ülkenin sınırlarını aşan bir kardeşlik hikâyesi, Türk dünyasının kalbinde atılan güçlü bir ritim ve ortak vizyonun en güzel yansıması olarak hafızalarda yerini aldı. Tokayev'in Ankara'daki duruşu, hem bir liderin hem de bir halkın ruhunu yansıtan ilham verici bir tablo gibiydi; barış ve dostluk için atılan adımların, tarihin sayfalarına umut ve ışık olarak kazındığı anlardan biriydi. Azerbaycan ve Ermenistan arasında imzalanan barış anlaşması, uzun yıllar süren acıların ve kırılganlıkların ardından bölgeye umut ve huzurun filizlendiği tarihi bir dönüm noktası oldu.

Bu anlaşma, yalnızca diplomatik bir zafer değil; geçmişin gölgesinde saklı kalmış yaraların sarıldığı, kalplerde yeni güven duygusunun yeşerdiği bir dönemin başlangıcıydı. Türkiye, bu süreci sadece tarafsız bir gözlemci olarak değil, barışın ve kardeşliğin samimi bir savunucusu olarak destekledi. Ankara'nın çabaları, bölgedeki halkların birlikte yaşama iradesine duyulan inancın ve barış için atılan adımların en güçlü ifadesiydi. Barış anlaşmasıyla birlikte Kafkasya, yeniden umutla dolmaya başladı.

Tarihin ağır yükü altında ezilmiş topraklarda, dostluğun, anlayışın ve ortak geleceğin filizleneceği bir ortam doğdu. Türkiye, bu yeni dönemi, sadece diplomasiyle değil, yürekten verilen destekle, kardeşlik bağlarını güçlendirerek kutladı. Ankara'nın vizyonu, barışın kalıcı, dostluğun ise köklü olacağı bir geleceğin kapılarını araladı; her imza, sadece bir kağıt değil, yeni bir umudun, yeni bir başlangıcın sembolü oldu. Bu anlaşma, geçmişin acılarını unutturmasa da, gelecek için bir ışık, kırılganlıkların yerine güveni ve iş birliğini koyan bir mihenk taşı oldu.

Türkiye'nin samimi ve kararlı desteği, Kafkasya'daki halklara barışın ne kadar değerli olduğunu ve dostluğun her zaman kazanacağını gösterdi. İşte buyüzden, imzalar sadece diplomatik bir eylem değil; geleceğe atılan umut dolu adımlar, kalplerde yeşeren kardeşliğin, refahın ve huzurun simgesidir. Bizim için ayrı bir önem taşıyan bir başka gelişme, Ahıskalı Türkler adına yaşandı. Gürcistan Cumhurbaşkanı'nın Türkiye ziyareti sırasında, Cumhurbaşkanımız Erdoğan'ın Ahıskalı Türklerin anavatanlarına dönüşüne dair samimi ve güçlü mesajı, sadece diplomatik bir söz değil, gönüllere işleyen bir umut ışığı oldu.

Busözler, uzun yıllarsüren hasretini yürekte biriktirdiği, özlemin sabırla harmanlandığı bir dönemin ardından, umutla yoğrulmuş bir yolculuğun kapısını araladı. Erdoğan'ın liderliğinde dile gelen bu temenni, yalnızca Ahıskalı Türkler için değil, tüm Türk dünyası için bir birlik, bir dayanışma ve geleceğe dair güçlü bir güven simgesi olarak kayda geçti. Bu açıklama, geçmişin kırılganlıklarını bir nebze olsun unuttururken, geleceğe dair yeni bir sayfanın da müjdecisi oldu. Her kelimesi, evlatlarının köklerine dönme arzusunu taşıyan bir halkın yüreğine dokundu; her mesajı, hasretin vuslata dönüşeceğine dair inancı güçlendirdi. İşte bu nedenle, Erdoğan'ın sözleri sadece bir liderin açıklaması değil, bir halkın umut ve özlem dolu serüveninin en aydınlık ışığı olarak hafızalarda yerini aldı.

Kazakistan'da yapılan yerel seçimlerde ise Ziyatdin Kassanov'un Ahıska Türk Kültür Merkezi Başkanlığına yeniden seçilmesi, birlik ve beraberliğimizin simgesi oldu. Bu tercih, kültürel mirasımızın yaşatılması, gençlerimize aktarılması ve geleceğe taşınması adına büyük bir sorumluluğun toplum tarafından yeniden teyit edilmesiydi. Bu sayımız, yalnızca güncel olayların değil; aynı zamanda ortak tarihimizin, kardeşliğimizin ve geleceğe dair umutlarımızın aynasıdır.

Türk dünyasını birleştiren sevgi ve dayanışmanın ışığında, daha güçlü yarınlara birlikte yürüyeceğiz. Keyifli okumalar dileriz.

Rövşen MEMMEDOĞLU

“АХЫСКА” - 25

TÜRK BİRLİĞİ - 15

АЛҒЫ СӨЗ

Құрметті оқырмандар,

Біз бұл санымызда тағы да сіздердің шаңырақтарыңызға қонақ болып, қуанышпен қауышып отырмыз. Мерзімді баспамыздың әр беті — тарихтан бүгінге дейінгі бауырластықтың, достық пен ортақ болашақтың ізі. Қазақстан Халық Ассамблеясының 30 жылдығы Астанада тек мерейтойлық мереке ғана емес, бірлік пен бейбітшіліктің, бауырластықтың жарқын көрінісі ретінде тарихқа енді.

Бұл маңызды шарада Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың жүрекке жеткен сөзі даналық пен көрегендікке толы болып, ел есінде терең із қалдырды.

Ол Қазақстанның этникалық әралуандығын — байлық, мәдениеттердің әртүрлілігін — көпір, ал қоғамдық келісім мен тыныштықты — елдің ең үлкен қазынасы деп бағалады. Президенттің сөзі жай ғана ресми үндеу емес, халыққа үміт сыйлаған, болашаққа бағыт көрсеткен жол картасы іспетті болды. «Қазақстанның күші — халқының бірлігінде» деген тұжырым тек елімізге ғана емес, бүкіл Түркі дүниесіне шабыт беретін ұранға айналды.

Соңғы жылдары Тоқаевтың көшбасшылығы елді жаңа реформаларға, тұрақты экономикалық өсімге, халықаралық ынтымақтастықтың жаңа деңгейіне жетеледі.

Оның басқаруымен Қазақстан аймақтық тұрақтылықтың тірегіне, ғаламдық бейбітшілікке үлес қосатын белсенді ойыншыға айналды. Бұл көрегендік Ассамблеяның мерейтойына ерекше мән беріп, түрлі этнос өкілдерін ортақ болашақ идеясында біріктірді.

Президент Тоқаев тек өткенді еске салып қана қоймай, келешекке де

айқын бағдар көрсетті: бейбітшілікті сақтау, бауырластықты күшейту, жас ұрпаққа осы құндылықтарды аманаттау. Оның сөздері залда отырғандарға ғана емес, күллі Түркі әлеміне де терең әсер етті.

Осы көреген көшбасшылықтың аясында Қазақстан Халық Ассамблеясының 30 жылдығы тарихымызға алтын әріптермен жазылып, Түркі дүниесінің ортақ жадында үмітке толы кезеңнің нышанына айналды.

2025 жылғы 28 шілдеде Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Түркия Президенті Режеп Тайып Ердоғанның шақыруымен Анкараға сапарлап барды. Бұл кездесу тек дипломатиялық шара ғана емес, екі ел арасындағы бауырластық пен достықтың тағы бір дәлелі болды.

Тоқаевтың Анкарадағы әрбір қадамы өз елінің ғана емес, бүкіл өңірдің болашағына бағытталған көреген көшбасшылықтың айқын көрінісі еді. Президенттер Ердоған мен Тоқаев Жоғары Деңгейлі Стратегиялық Ынтымақтастық Кеңесінің бесінші отырысында жиырма маңызды келісімге қол қойды. Энергетикадан инфрақұрылымға, медиа мен қалабасқарудан көлікке дейінгі салаларды қамтыған бұл құжаттар екі елдің ортақ мақсатқа бірге қадам басыатынын көрсетті.

Әсіресе Орта дәліз теміржол желісі бойынша ынтымақтастық саудадан да асып түсіп, стратегиялық серіктестіктің қаншалықты үйлесімді екенін дәлелдеді. Экономикалық байланыстар да осы достықтың нақты айғағы.

Түркия Қазақстанның ірі инвесторларының бірі ретінде жылдар бойы сенім мен серіктестіктің көпірін салды. 2024 жылы екіжақты сауда ай-

налымы 5 миллиард долларға жетіп, 2025 жылдың алғашқы бес айында 1,9 миллиард доллардан асты. Тоқаевтың саяси көрегендігі бұл серіктестікті тереңдетіп, халықтардың әл-ауқатын арттыруға жол ашты. Алайда сапардың мәні тек экономикамен шектелмеді. Мәдениет, білім және адамдық байланыстар да басты назарда болды. Астана мен Алматыда ашылған Мәариф мектептері жас ұрпаққа білім ғана емес, достық пен бауырластықты үйрететін шамшыраққа айналды. Медиа мен коммуникация саласындағы ынтымақтастық та екі ел арасындағы рухани көпірді нығайтты. Тоқаевтың әр сөзі мен ісі — көшбасшылық қана емес, халықтың жүрегін түсіне білетін даналық пен адамгершіліктің айқын көрінісі болды.

Бұл сапар — Түркі әлемі мен қазақ халқының ортақ болашағына арналған манифест іспетті. Тоқаевтың болашаққа бағытталған көзқарасы мен дипломатиялық ұстанымы бүкіл Түркі дүниесіне күшті хабар берді: бірлік пен бауырластық берік болса, болашақ жарқын болады.

Анкарада өткен бұл кездесу — екі ел арасындағы шекарадан да асып түскен бауырластықтың тарихы, Түркі әлемінің жүрегінде соққан ортақ ырғақ және көрегендіктің ең әсем көрінісі ретінде есте қалды. Азербайжан мен Армения арасындағы бейбітшілік келісімі де — тарихи кезең. Ұзақ жылдар бойы созылған қайғы мен реніштің орнына үміт пен тыныштық орнады. Бұл құжат жай ғана дипломатиялық акт емес, жаралы жүректерді жазған, жаңа сенім ұялатқан қадам болды. Түркия бұл процеске бейтарап бақылаушы ретінде емес, шынайы бейбітшіліктің қорғаушысы ретінде үлес қосты. Кавказ қайтадан үмітке бөленді.

Жаралы тарихтың орнына достық пен ортақ болашақ гүлденетін кеңістік пайда болды. Түркияның көрегендігі бейбітшіліктің тұрақтылығын, достықтың тереңдігін айқындап берді.

Тағы бір маңызды оқиға — Ахысқа түріктеріне қатысты болды.

Грузия Президентінің Түркияға сапары кезінде Ердоғанның олардың тарихи жеріне оралуы туралы айтқан сөзі үміттің шамын жақты. Бұл тілек тек Ахысқа түріктеріне ғана емес, бүкіл Түркі дүниесіне арналған ынтымақ пен сенімнің нышаны болды. Қазақстанда өткен жергілікті сайлауда Ахысқа түрік мәдениет орталығының жетекшісі болып Зиятдин Қассановтың қайта сайлануы да — бірліктің айқын көрінісі.

Бұл шешім — мәдени мұраны сақтап, жас ұрпаққа жеткізу жолындағы сенімнің тағы да расталуы. Біздің бұл санымыз тек қазіргі оқиғаларды ғана емес, ортақ тарихымызды, бауырластық пен болашаққа деген сенімімізді паш етеді. Түркі әлемін біріктіретін сүйіспеншілік пен ынтымақтың жарығында біз бірге жарқын болашаққа қадам басамыз. Ізгі ниетпен, редакция атынан.

Ровшан МАМЕДОҒЛЫ

ПРЕЗИДЕНТ КАЗАХСТАНА
БЫЛ НАГРАЖДЕН
ВЫСШЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НАГРАДОЙ
ТУРЕЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ —
ОРДЕНОМ **DEVLET NIŞANI**

Касым-Жомарт Токаев выразил искреннюю благодарность Президенту Реджепу Тайипу Эрдогану и всему турецкому народу и отметил, что для него большая честь принять высшую государственную награду Турецкой Республики.

— Я отказывался принимать отечественные или иностранные ордена и другие награды. Однако Ваше сегодняшнее решение имеет особое значение. Это значимое историческое событие в летописи казахско-турецкого сотрудничества. Вы вновь подтвердили твердую приверженность заветам наших предков, укрепив главное достояние двух народов — узы дружбы и братства, передающиеся из поколения в поколение. Я расцениваю эту высокую награду как знак глубокого уважения турецкой стороны ко всему народу Казахстана. Эта добрая инициатива — символ незыблемой дружбы между нашими странами, имеющими общие корни, религию и менталитет, а также важный шаг, отвечающий духу наших ценностей. Она также отражает взаимное стремление к дальнейшему укреплению казахско-турецкого стратегического сотрудничества, — сказал Президент Казахстана.

Глава нашего государства назвал своего турецкого коллегу Реджепа Тайипа Эрдогана авторитетным мировым политиком, исторической личностью, внесшей неоценимый вклад в укрепление региональной и глобальной стабильности и безопасности.

— Вы достигли таких высот благодаря мудрой политике и неустанной деятельности, направленной на продвижение интересов страны. Международная репутация Вашей страны не вызывает никаких сомнений. Мировое признание достижений Турции, ее динамичное развитие, высокий авторитет непосредственно связаны с Вашей деятельностью. Сегодня Ваша страна входит в двадцатку ведущих стран по уровню экономического развития. По мнению экспертов, Турцию ждет светлое будущее, а ее роль в мире будет неизменно расти. Я твердо убежден, что Турецкая Республика под Вашим началом продолжит уверенное движение вперед в свой новый золотой век. Мы никогда не забудем, что именно Турция стала первой страной, признавшей независимость Казахстана. Это неоспоримый исторический факт, который навсегда сохранится в памяти суверенного казахского народа, — сказал он.

Кроме того, Касым-Жомарт Токаев высоко оценил личный вклад Реджепа Тайипа Эрдогана в укрепление казахско-турецких отношений.

— Благодаря совместным усилиям двустороннее сотрудничество активно углубляется. Мы добились значительных успехов в торгово-экономической сфере. На сегодняшний день в Казахстане успешно работают около 4 тысяч турецких компаний. Наши культурно-гуманитарные связи крепнут из года в год. В настоящее время в Турции обучаются более 12 тысяч казахстанских студентов. В прошлом году Вашу страну посетили около 800 тысяч моих соотечественников, а в этом году данный показатель может превысить один миллион человек. Мы тесно взаимодействуем и на международной арене. Астана и Анкара придерживаются общих позиций по вопросам глобального устойчивого развития и обеспечения безопасности. Особенно хотелось бы отметить наши эффективные действия в рамках Организации тюркских государств. Сегодня мы видим большой потенциал для расширения двустороннего сотрудничества и вывода его на качественно новый уровень. Итоги сегодняшних переговоров служат ярким тому подтверждением, — заявил Глава государства.

Президент Казахстана подчеркнул, что наша страна проводит сбалансированную политику и реализует масштабные социально-экономические задачи.

— Благодаря этому мы достигли неплохих результатов и обеспечили стабильный экономический рост. По итогам 2024 года ВВП страны вырос на 5,1%, а за первое полугодие этого года экономика Казахстана увеличилась на 6,2%. В нынешнем году мы планируем довести валовой внутренний продукт до 300 миллиардов долларов. Это самый большой показатель в Центральной Азии. Для достижения поставленных целей мы уделяем приоритетное внимание четырем направлениям: цифровизации и развитию искусственного интеллекта, укреплению транспортно-транзитного потенциала, модернизации аграрного сектора, а также запуску крупных инфраструктурных проектов в энергетике и промышленности. Отмечу, что Астана придает особое значение сотрудничеству с Турцией для успешной реализации данных задач, — сказал Касым-Жомарт Токаев.

По словам Главы государства, внутренняя ситуация в Казахстане стабильна. Последовательно осуществляется политический курс, основанный на концепции «Закон и Порядок».

— Мы успешно реализуем политические реформы. Наше государство придерживается формулы «Сильный Президент — влиятельный Парламент — подотчетное

Правительство». В настоящее время в нашей стране активно проводится общенациональная кампания «Таза Қазақстан». Под чистотой подразумевается изменение образа жизни и обновление сознания гражданина. Наша страна должна быть зеленой, наш народ — честным, а его намерения — чистыми. Мы призываем наших сограждан следовать этим ценностям. Конечная цель нашей внутренней политики — построение «Справедливого Казахстана» и «Слышащего государства». Казахстан проводит взвешенную, многовекторную и сбалансированную внешнюю политику. Наши отношения с соседними странами развиваются в духе дружбы и взаимопонимания. Турция в нашей дипломатии занимает особое место. Мы поддерживаем реформу Организации Объединенных Наций и считаем, что в этом вопросе у нас с Турцией общие цели и интересы. В этой связи хотел бы подчеркнуть участие Турции как посредника в урегулировании российско-украинского конфликта. Мы высоко ценим прогресс, который достигнут благодаря Вам, и поддерживаем Ваши инициативы, — подчеркнул Касым-Жомарт Токаев.

Реджеп Тайип Эрдоган отметил значительный вклад Президента Касым-Жомарта Токаева в укрепление многопланового сотрудничества между двумя странами.

— Под мудрым руководством уважаемого Касым-Жомарта Токаева Казахстан стал центром мира и стабильности в своем регионе. В Турции искренне рады достижениям братского Казахстана. Высокой оценки также заслуживает вклад Вашей страны в институционализацию Организации тюркоязычных государств. Вы неоднократно доказывали, что являетесь истинным другом Турции и турецкого народа. Именно поэтому я считаю большой честью вручить Вам высшую награду Турецкой Республики. Уверен, что этот орден станет символом нерушимой дружбы между нашими странами, — сказал Президент Турции.

В торжественной церемонии приняли участие турецкие общественные деятели, представители творческой интеллигенции и деловых кругов, а также около 80 представителей дипломатического корпуса.

**КАСЫМ-ЖОМАРТ ТОКАЕВ И РЕДЖЕП
ТАЙИП ЭРДОГАН ПРОВЕЛИ 5-е
ЗАСЕДАНИЕ СОВЕТА СТРАТЕГИЧЕСКОГО
СОТРУДНИЧЕСТВА ВЫСОКОГО УРОВНЯ
КАЗАХСТАНА И ТУРЦИИ**

В ходе заседания Глава государства отметил, что казахско-турецкое сотрудничество, основанное на общности исторических и духовных ценностей, поступательно развивается в духе расширенного стратегического партнерства.

— Мы заинтересованы в продолжении этого пути и выводе наших отношений на более высокий уровень. Уважаемый г-н Президент, я высоко оцениваю итоги переговоров, которые мы только что провели в узком составе. Мы вновь подтвердили приверженность расширению сотрудничества. У нас для этого достаточно возможностей и энтузиазма. Между двумя странами сформирована

обширная договорно-правовая база. В частности, действует более шестидесяти договоров и соглашений. Сегодня будет подписан ряд двусторонних соглашений, — сказал Касым-Жомарт Токаев.

На заседании были обсуждены вопросы расширения взаимной торговли. Объем двустороннего товарооборота в прошлом году составил 5 миллиардов долларов. Президент сообщил, что наша страна готова поставлять на турецкий рынок не менее 34 видов продукции на общую сумму 1 миллиарда долларов. Важно также увеличить ассортимент товаров, поступающих из Турции.

Стороны отметили особую значимость транспортно-логистической сферы в наращивании товарооборота. Глава государства подчеркнул, что Казахстан придает большое значение развитию Транскаспийского международного транспортного маршрута, и выразил заинтересованность в привлечении турецких инвестиций в строительство современных железных дорог, сухопутных портов и грузовых терминалов, а также в судостроение.

По словам Касым-Жомарта Токаева, реформы, проводимые для повышения

TÜRK BİRLİĞİ

инвестиционной привлекательности нашей страны, предоставляют широкие возможности для иностранных предпринимателей. При этом Казахстан, будучи открытым и надежным партнером, всегда готов поддержать турецких инвесторов.

Кроме того, на заседании Совета делегации обсудили вопросы взаимодействия в энергетической сфере, в том числе перспективы увеличения экспорта по нефтепроводу Баку — Тбилиси — Джейхан.

Глава государства пригласил турецкие компании к участию в проектах, направленных на снижение дефицита электроэнергии. Он также выразил уверенность в том, что сотрудничество «КазМунайГаза» и Türkiye Petrolum будет плодотворным.

Президент обратил внимание на то, что новый Налоговый кодекс предусматривает режим роялти, то есть особые возможности, стимулирующие глубокую переработку сырья. Он призвал турецких инвесторов создать совместный фонд и принять участие в проектах в горнодобывающей отрасли и разработке природных ресурсов.

Большие перспективы имеет сотрудничество в сельском хозяйстве. Четверть производимого в Казахстане зерна, треть хлопка и 26 процентов зерновой клейковины экспортируются в Турцию. В целом, в аграрной отрасли нашей страны с участием турецкого бизнеса реализуется 23 инвестиционных проекта на сумму 1,3 миллиарда долларов. 18 из них уже запущены, а производимая продукция поставляется на международный рынок.

Участники заседания обстоятельно обсудили перспективы взаимодействия в сферах оборонной промышленности, информационных технологий, искусственного интеллекта, финансов, гражданской авиации, культуры, образования, здравоохранения и туризма.

Особо были подчеркнуты тесные образовательные связи между двумя странами. В ближайшее время в Астане и Алматы будут открыты две школы Фонда «Маариф», а также филиалы ведущих учебных заведений Турции.

По инициативе Касым-Жомарта Токаева в декабре прошлого года в провинции Газиантеп, пострадавшей от земле-

трясения, началось строительство новой школы. Учебное заведение будет сдано в эксплуатацию в 2026 году.

Кроме того, в целях поддержки положительной динамики в области туризма, а также развития многоплановых двусторонних связей принято решение об установлении 90-дневного безвизового режима для граждан Турции в Казахстане.

В свою очередь Президент Турции поприветствовал казахстанскую делегацию и лично Касым-Жомарта Токаева словами: «Добро пожаловать на Вашу вторую Родину!» Он также поздравил казахский народ со 180-летием великого поэта и мыслителя Абая Кунанбайулы.

— Мы придаем особое значение сотрудничеству с Вашей страной. Сегодня двусторонние отношения вышли на уровень стратегического партнерства. Мы стремимся к дальнейшему наращиванию этой позитивной динамики в сферах торговли, оборонной промышленности, сельского хозяйства, туризма и культуры. Казахстан является одним из наших крупнейших торговых партнеров. Мы продолжим работать с целью доведения товарооборота до 15 миллиардов долларов, — заявил Реджеп Тайип Эрдоган.

На заседании Совета с докладами с казахстанской стороны выступили заместитель Премьер-министра — министр национальной экономики Серик Жумангарин и министр транспорта Нурлан Сауранбаев, с турецкой стороны — министр иностранных дел Хакан Фидан.

По итогам переговоров Касым-Жомарт Токаев и Реджеп Тайип Эрдоган подписали Совместную декларацию между Республикой Казахстан и Турецкой Республикой по итогам пятого заседания Совета стратегического сотрудничества высокого уровня, а также решение пятого заседания Совета стратегического сотрудничества высокого уровня между Республикой Казахстан и Турецкой Республикой.

В рамках официального визита Главы государства в Анкару были подписаны 18 межправительственных и межведомственных документов.

**КАСЫМ-ЖОМАРТ ТОКАЕВ И РЕДЖЕП
ТАЙИП ЭРДОГАН ПРОВЕЛИ БРИФИНГ ДЛЯ
ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ СМИ**

По завершении двусторонних переговоров и участия в 5-м заседании Совета стратегического сотрудничества высокого уровня президенты Казахстана и Турции выступили с заявлением для прессы.

Глава государства выразил искреннюю благодарность Реджепу Тайипу Эрдогану и братскому турецкому народу за приглашение посетить Турцию с официальным визитом и оказанное казахской делегации гостеприимство.

— *Каждый визит в страну, с которой нас связывают общие корни, имеет особое значение для обоих народов. Под руководством Президента Реджепа Тайипа Эрдогана Турецкая Республика отмечает свой вековой юбилей историческими достижениями, уверенно*

вступив в новую эру. Благодаря взвешенной внешней политике уважаемого Президента Турция признана во всем мире авторитетным и влиятельным государством. В основе этих свершений лежат единство, мудрость и стойкость турецкого народа. Покорение подобных высот, без сомнений, стало возможным благодаря самоотверженной деятельности Президента Реджепа Тайипа Эрдогана. Наши граждане искренне уважают Президента Реджепа Тайипа Эрдогана и весь турецкий народ. Казахстан всегда рад успехам Турции и желает ей светлого будущего, — подчеркнул Касым-Жомарт Токаев.

Президент отметил, что отношения между двумя странами переросли в расширенное стратегическое партнерство, и выразил уверенность в том, что завершившиеся плодотворные переговоры выведут двусторонние связи на новый уровень.

— *Сегодня мы провели 5-е заседание Совета стратегического сотрудничества высокого уровня и рассмотрели приоритетные направления, которые*

придадут новый импульс нашему взаимодействию. Были подписаны важные межправительственные документы, призванные активизировать контакты в различных отраслях. Турция является одним из наших основных стратегических партнеров в торгово-экономической и инвестиционной сферах. В этой связи особое внимание было уделено перспективам увеличения взаимного товарооборота. В прошлом году объем торговли между двумя странами составил 5 миллиардов долларов. В будущем мы значительно увеличим этот показатель, для этого есть необходимый потенциал, — сказал Глава государства.

По словам Касым-Жомарта Токаева, в настоящее время в нашей стране работают около 4 тысяч турецких компаний. Совместно с ними реализован ряд проектов на сумму 6 миллиардов долларов. Эти проекты охватывают энергетику, строительство, промышленность, сельское хозяйство, инфраструктуру, медицину, туризм и другие важные сферы. Объем казахстанских инвестиций в Турцию превысил 2,5 миллиарда долларов.

— В качестве открытого и надежного партнера мы всегда готовы оказать поддержку турецким инвесторам и приглашаем ваши компании к участию в масштабных долгосрочных проектах. Прекрасные возможности открываются для укрепления транспортно-логистических связей. Нам следует максимально использовать стратегическое расположение наших стран. В настоя-

щее время около 85 процентов грузов, перевозимых по суше между Европой и Китаем, проходит через Казахстан. Большое значение также имеет развитие Транскаспийского международного транспортного маршрута, известного как Средний коридор. Данная инициатива отвечает интересам обеих стран. Казахстан осуществляет модернизацию железной дороги, строительство автомобильных дорог и обновление инфраструктуры для активизации судоходства на Каспийском море. Приглашаем турецких инвесторов к активному участию в этих проектах. Наше Правительство готово предоставить особые льготы турецким предпринимателям, — заявил Президент.

В ходе переговоров сторонами была отмечена важность взаимодействия в энергетическом секторе.

— В настоящее время по трубопроводу Баку — Тбилиси — Джейхан в Турцию ежегодно транспортируется 1,4 миллиона тонн казахстанской нефти. Мы обсудили вопрос увеличения объемов поставок и приветствуем намерение Türkiye Petrolerі работать на рынке Казахстана. Также мы заинтересованы в использовании инвестиционных возможностей турецких компаний и их опыта в диверсификации источников энергии и строительстве электростанций. Готовы к совместной реализации крупных проектов, — добавил Глава государства.

Касым-Жомарт Токаев назвал сельское хозяйство еще одной важной отраслью для взаимодействия. Он подчеркнул, что наша страна вносит значительный вклад в обеспечение продовольственной безопасности Турции и затронул вопрос экспорта зерна и другой сельскохозяйственной продукции.

В выступлении была отмечена заинтересованность Казахстана в использовании турецких технологий, поскольку наша страна придает большое значение цифровизации сельского хозяйства, повышению производительности

сти труда и развитию перерабатывающей промышленности.

Президент упомянул значительные достижения Турции в оборонной и военно-технической сферах и поздравил Реджепа Тайипа Эрдогана с успешным проведением Международной выставки оборонной промышленности IDEF 2025.

Одной из тем переговоров стала совместная разработка IT-технологий. Глава государства остановился на достижениях нашей страны в этой сфере, подчеркнув, что открываются широкие возможности для укрепления стратегического партнерства между Казахстаном и Турцией в сфере IT.

Касым-Жомарт Токаев рассказал, что приоритетное внимание было уделено укреплению культурно-гуманитарных связей. В первую очередь были рассмотрены вопросы развития контактов в сферах образования и науки.

— В настоящее время более 12 тысяч наших студентов обучаются в Турции, а 300 турецких студентов — в высших учебных заведениях Казахстана. Выражаю благодарность Президенту и Правительству Турции за оказанную поддержку. В Туркестанской области уже много лет успешно функционирует Международный казахско-турецкий университет имени Ахмеда Ясави. В Южно-Казахстанском педагогическом университете будет открыт филиал одного из ведущих учебных заведений Турции —

университета Гази. Кроме того, начаты работы по открытию двух школ Фонда «Маариф», что станет поистине значимым событием. В соответствии с соглашением, подписанным в прошлом году, ведется подготовка к учреждению филиала Высшего учебного заведения «Медиполь Стамбул» на базе Медицинского университета Астана. Мы достигли договоренности о подготов-

ке и повышении квалификации отечественных медицинских работников в ведущих клиниках Турции. Кроме того, мы заинтересованы в продолжении перспективных начинаний и дальнейшем укреплении связей в сферах образования, туризма и медицины. В целях углубления многоплановых связей было принято решение о предоставлении гражданам Турции права на безвизовое пребывание на территории Казахстана сроком до 90 дней. Считаю этот шаг особенно важным для туристов и бизнесменов. Уверен, что подобные инициативы укрепят нашу дружбу, повысят взаимное доверие и откроют путь к новым достижениям, — поделился планами Президент.

Кроме того, главы государств обменялись мнениями по актуальным мировым проблемам и выразили обеспокоенность в связи с эскалацией вооруженных конфликтов.

Президенты Казахстана и Турции считают необходимым разрешение всех конфликтов и противоречий мирным путем, на основе дипломатических переговоров. Касым-Жомарт Токаев отметил особую роль Реджепа Тайипа Эрдогана в урегулировании российско-украинского конфликта.

— Это является убедительным свидетельством Вашего авторитета и влияния. Наши страны придерживаются

TÜRK BİRLİĞİ

общей точки зрения относительно необходимости реформирования Организации Объединенных Наций. Казахстан отстаивает необходимость сохранения территориальной целостности всех стран. Казахстан и Турция продолжают эффективное сотрудничество на международной арене. Казахская дипломатия будет уделять особое внимание дальнейшему развитию Организации тюркоязычных государств. Мы продолжим совместную работу с турецкой стороной в этом направлении и объединим усилия во имя обеспечения глобальной стабильности и безопасности. Выражаю особую признательность за поддержку международных инициатив Казахстана, в том числе за вклад Турции в работу Совещания по взаимодействию и мерам доверия в Азии, — подытожил Глава государства.

В свою очередь Реджеп Тайип Эрдоган отметил, что завершившиеся переговоры были плодотворными.

— Казахстан — крупнейшая экономика региона и наш основной торговый партнер. Сегодня мы обменялись мнениями по широкому спектру направлений — от обороны и энергетики до

транспорта, науки и технологий. Были рассмотрены перспективы сотрудничества в области добычи полезных ископаемых и редких металлов, возможности экспорта казахстанской нефти на мировой рынок через территорию нашей страны. Также были обсуждены пути использования и развития Транскаспийского транспортного маршрута — современного аналога исторического Шелкового пути, — сообщил Президент Турции.

Кроме того, Реджеп Тайип Эрдоган затронул вопросы сотрудничества в сфере туризма, выразив признательность Касым-Жомарту Токаеву за принятое Казахстаном решение о возможности безвизового пребывания граждан Турции в течение 90 дней.

В завершение своего выступления Глава нашего государства поблагодарил Президента Турции Реджепа Тайипа Эрдогана за состоявшиеся плодотворные переговоры и пригласил его посетить Казахстан в удобное время.

“Kazakistan bölgedeki en büyük ticari ortağımız”

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ile gerçekleştirdikleri ortak basın toplantısında yaptığı açıklamada, “2009 yılında stratejik ortaklığımızı ilan ettiğimiz Kazakistan’la münasebetlerimizi, 3 yıl önce geliştirilmiş stratejik ortaklık düzeyine yükseltmiştik. Kazakistan, bölgenin en büyük ekonomisi; bizim de bölgedeki en büyük ticari ortağımız” dedi.

TÜRK BİRLİĞİ

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, baş başa görüşmelerinin, Türkiye-Kazakistan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Beşinci Toplantısı ve anlaşmaların imza töreninin ardından, ortak basın toplantısı düzenleyerek açıklamalarda bulundu.

Tokayev ve heyetini, Türkiye-Kazakistan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 5. Toplantısı vesilesiyle Ankara'da misafir etmekten memnuniyet duyduğunu ifade eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları söyledi: «Hatırlayacaksınız, 2019'da Stratejik Ortaklığımızı ilan ettiğimiz Kazakistan ile münasebetlerimizi üç yıl önce Geliştirilmiş Stratejik Ortaklık düzeyine yükseltmiştik. Kazakistan, bölgenin en büyük ekonomisi, bizim de bölgedeki en büyük ticari ortağımız. Ticaret hacminde 15 milyar dolar seviyesini hedef alarak yolumuza devam ediyoruz.»

Türkiye'nin Kazakistan'daki yatırımlarının 5 milyar dolar seviyesine ulaştığını, Kazakistan'ın Türkiye'deki yatırımlarının ise 1,5 milyar dolara yaklaştığını vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, şöyle konuştu: «Müteahhitlik firmalarımız bugüne kadar 30 milyar dolar değerinde 500'ün üzerinde projeyi başarıyla üstlendi. Bugün de savunmadan enerjiye, ulaştırmadan bilim ve teknolojiye çok geniş bir yelpazede görüş alışverişimiz oldu. Neticede biraz önce şahit olduğunuz 20 belgeyi imzaladık. Madencilik ve nadir toprak elementleri gibi bu sektörlerde iş birliği imkânlarını değerlendirdik. Daha fazla miktarlarda Kazak petrolünün ülkemiz üzerinden dünya pazarlarına ulaştırılmasının yollarını ele aldık. İpek Yolu'nun günümüzdeki karşılığı olan Hazar Geçişli Orta Koridor'un kullanımı ve geliştirilmesi hususunda yapabileceklerimizi istişare ettik.»

Tokayev ile askerî ve savunma sanayi iş birliğini daha ileriye taşıyacak somut projeleri de görüştüklerini bildiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları kaydetti: «Güvenlik iş birliği ve FETÖ başta olmak üzere terör örgütleriyle mücadele konuları da gündem başlıklarımız arasında yer aldı. Ülkemizi ziyaret eden Kazak turist sayısı her geçen yıl artıyor. Geçtiğimiz sene 900 bine yakın Kazak kardeşimizi ülkemizde ağırladık. Ülkemizden de Kazakistan'a yönelik bir teveccüh olduğunu görüyoruz. Kazakistan, Türk vatandaşlarına vize muafiyet süresini

90 güne çıkardı. Bu karardan dolayı değerli kardeşim Tokayev'e teşekkür ediyorum. Eğitim ve kültür konuları her zaman olduğu gibi yine gündemimizdeydi. İlk kapsamlı ortak projemiz olan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi 30 yılı aşkın süredir 100 binden fazla mezun verdi. Şimdi de Sayın Tokayev'in desteğiyle Türkiye Maarif Vakfı'nın Astana ve Almatı'da birer okul açma çalışmalarına başladığının müjdesini buradan vermek isterim. Ayrıca, Gazi Üniversitesi de Güney Kazakistan Pedagoji Üniversitesinde bir şube açacak.»

«KIBRIS TÜRKLERİNİN EŞİT VE ÖZDEN GELEN HAKLARINA SAYGI DUYULMASINI İSTİŞARE ETTİK»

Bu yılın Kazakistan'ın millî şairi, Kazak halkının büyük dâhisi, mütefekkir Abay Kunanbayev'in 180'inci doğum yıl dönümü olduğunu hatırlatan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kunanbayev'i rahmetle yâd etti.

Doğu Akdeniz'den Türkistan'ın en ücra köşelerine uzanan coğrafyada, «Dilde, fikrde, işte birlik» şiarıyla hareket ettiklerini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, «Gerek ikili ilişkiler, gerek aile meclisimiz olan Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde, Türk dünyasının güçlenmesi için birlikte çalışıyoruz» dedi.

Kazakistan'ın, Türk Devletleri Teşkilatı'nın 2026'daki Gayriresmî Zirvesine Türkistan'da ev sahipliği yapacak olmasından memnuniyet duyduğunu dile getiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, «Türk dünyasının asli ve ayrılmaz bir unsuru olan Kıbrıs

Türkleriyle de dayanışmamızı güçlendirmeye devam ediyoruz. Biraz önce Sayın Tokayev ile kabul ettiğimiz ortak bildiride Kıbrıs Türklerinin eşit ve özden gelen haklarına saygı duyulmasını özellikle istişare ettik. Cumhurbaşkanı Sayın Tokayev ile dünyanın içinden geçmekte olduğu bu zorlu süreçte bölgesel ve uluslararası meseleleri de değerlendirdik» ifadelerini kullandı.

Gazze başta olmak üzere Rusya-Ukrayna savaşı ve Afganistan gibi başlıklarda görüş alışverişinde bulunduklarını bildiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları kaydetti: «Terör devleti İsrail, 22 aydır Filistin halkını canice katlediyor. 360 kilometrekareye hapsettiği Gazzeli kardeşlerimize soykırım uyguluyor. Gazze'den, Nazi kamplarından çok daha kötü daha vahşi ve insanlık dışı fotoğraflar geliyor. Tüm dünyanın gözleri önünde bir halk açlık ve susuzlukla öldürülüyor. Gazze'deki insani durum felaket boyutundadır. Masum çocuklar ya açlıktan ya da İsrail işgal güçlerinin silahlarından çıkan kurşunlardan dolayı can vermektedir. İsrail'in açlığı özellikle Filistinlilere karşı bir silah olarak kullanması, bunların insanlıktan nasibini almadıklarının

en açık göstergesidir. Bu barbarlık karşısında İslam ülkeleri başta olmak üzere herkesin, vicdan sahibi tüm ülkelerin tüm halkların sesini daha fazla yükseltmesi şarttır. Biz bu konuda ne yapılması gerekiyorsa yapmaya devam edeceğiz. Gazze halkına soykırım uygulayanların hukuk ve tarih önünde hesap verdiği günleri de inşallah göreceğiz.»

Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ve heyetine, Türkiye'yi ziyaretleri için bir kere daha teşekkür eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, sözlerini şöyle tamamladı: «Kıymetli kardeşim, Türkiye'nin yakın bir dostu olduğunu göreve geldiği günden bu yana attığı kararlı adımlarla ortaya koymuştur. Kendisine Türkiye-Kazakistan kardeşliğine yaptığı eşsiz katkılardan dolayı devlet nişanımızı tevcih edeceğiz. Rabbim dayanışmamızı, muhabbetimizi daim eylesin diyorum. Bu düşüncelerle konsey toplantımızın hayırlara vesile olmasını diliyorum, buradan kardeş Kazakistan'a sağlık esenlik ve refah dileklerimi iletiyorum.»

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde düzenlenen törende Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev'e Devlet Nişanı tevcih etti.

Türkiye, Kazakistan'da
en çok yatırım yapan
5 ülke arasında

Türkiye'nin Astana Büyükelçisi Mustafa Kapucu, Türkiye'nin Kazakistan ile ilişkilerini değerlendirdi. Kapucu, iki ülkenin farklı alanlarda yaptığı iş birliklerine dikkat çekti.

Türkiye'nin Astana Büyükelçisi Mustafa Kapucu, Anadolu Ajansına (AA) verdiği bir röportajda, Türkiye ve Kazakistan ilişkileri hakkında konuştu. İki ülke arasındaki ilişkilerin güncel durumunun yanı sıra karşılıklı ticaret hacmi ve Türk şirketlerin ülkedeki faaliyetlerini, savunma sanayi alanındaki iş birliğini, Orta Koridor'un rolünü anlattı. Kapucu, Türkiye'nin Kazakistan'da en çok yatırım yapan 5 ülke arasında yer aldığını kaydetti.

İLİŞKİLER HEM İKİLİ HEM DE ÇOK TARAFLI ALANLARDA İLERLETİLİYOR

Kapucu, Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkilerin ilk defa 2009'da stratejik nitelik kazandığını, 2022 yılında ise genişletilmiş stratejik ortaklık seviyesine yükseldiğini anımsattı. Genişletilmiş stratejik ortaklık anlaşmasının imzalandığı tarihten bu yana hem ülkeler arasındaki üst düzey temaların arttığını hem de iş birliği alanlarının çeşitlendiğini aktaran Kapucu; bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler (BM), Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (CICA) gibi çok taraflı alanlarda da Türkiye ile Kazakistan arasında kayda değer gelişmeler yaşandığını belirtti.

Kapucu, cumhurbaşkanları arasındaki iyi ilişkinin iki ülkenin alt seviyedeki temaslarını da olumlu etkilediğini vurguladı. Bu yıl içinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ev sahipliğinde düzenlenmesi planlanan 5. Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) toplantısı için Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'i Türkiye'de ağırlayacaklarını anımsatan Kapucu, aynı zamanda dışişleri bakanları başkanlığındaki 8. Ortak Stratejik Planlama Grubu toplantısının da düzenleneceğini bildirdi.

Parlamentolararası ilişkilerin de geliştiğine dikkati çeken Kapucu, bu bağlamda geçen sene Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanı Numan Kurtulmuş'un Kazakistan'a ziyaretini ve geçen ay da Kazakistan Parlamentosu Meclis Başkanı Yerlan Koşanov'un Türkiye temaslarını çok başarılı bulduğunu ifade etti.

«HEDEFİMİZ KARŞILIKLI TİCARETTE 15 MİLYAR DOLARA ULAŞMAK»

Büyükelçi Kapucu, hem jeoekonomik hem jeopolitik olumsuz gelişmelere rağmen iki ülke arasındaki ticaretin büyümeye devam ettiğini belirterek, «2023 yılında Türkiye ile Kazakistan arasındaki ticaret hacmi ilk defa 10 milyar doları geçti. 2024 yılında da bu rakamı koruduk. Halihazırda hedefimiz karşılıklı ticarete 15 milyar dolara ulaşmak.» şeklinde konuştu.

TÜRK BİRLİĞİ

«TÜRKİYE, KAZAKİSTAN'DA EN ÇOK YATIRIM YAPAN 5 ÜLKE ARASINDA»

Kapucu, Türkiye'nin Kazakistan'daki yatırımlarına da değindi. Kapucu, enerji yatırımlarının hacminin çok büyük olduğuna dikkat çekerek şu ifadeleri kullandı:

ordusunun teçhizatlarını modernleştirme arayışı olduğuna dikkat çeken Kapucu, «Bu kapsamda pek çok Türk savunma sanayi ürünü Kazakistan ordusu tarafından kullanılmaya başlandı.» bilgisini verdi. Büyükelçi Kapucu, savunma sanayi alanındaki iş birliğinin sadece tedarik ile

Türkiye, Kazakistan'da en çok yatırım yapan 5 ülke arasında yer alıyor. Fakat şunu gözden kaçırmamak lazım ki Kazakistan bir enerji ülkesidir. Enerji yatırımlarının hacimleri çok büyük. Türkiye, enerji sektörü dışarı bırakıldığında Kazakistan'da en fazla yatırım yapan ilk 3 ülke arasında bulunuyor. Yatırımların çeşitliliği açısından baktığımızda ise Kazakistan'da Türkiye'nin yatırımlarının çeşitliliğini karşılayan bir başka ülke daha göremiyoruz.

Kapucu, Kazakistan'da faaliyet gösteren Türk şirketlerinin ilaç sanayi, sağlık, tekstil, turizm, inşaat, yol, altyapı hizmetleri, tarım gibi çeşitli alanlarda önemli yatırım projeleri bulunduğunu dile getirdi. «İş insanlarının bugüne kadar Kazakistan'daki yatırımlarının 5 milyar doları aşmış olması sevindirici bir gelişmedir.» dedi.

Ayrıca Kazakistan'da turizm alanında da çok önemli bir rakama ulaşıldığına işaret eden Kapucu, «Geçen sene 900 bine yakın Kazakistan vatandaşı Türkiye'ye seyahat etti. Kazakistan'ın Türk turizm sektörüne olan yoğun ilgisinin bu yıl da devam edeceğini tahmin ediyoruz.» ifadesini kullandı.

PEK ÇOK TÜRK SAVUNMA SANAYİ ÜRÜNÜ KAZAKİSTAN ORDUSU TARAFINDAN KULLANILYOR

Kapucu, savunma sanayi alanındaki iş birliğinin de ikili ilişkilerde stratejik boyut kazandığını vurguladı. Kazakistan

sınırlı kalmayıp ortak üretim ve teknoloji transferi alanlarına kadar genişlediğini, bazı Türk şirketlerin Kazak makamlarıyla temaslarının devam ettiğini belirterek, şunları kaydetti:

Türkiye kardeş ülkelerle savunma sanayisindeki tecrübelerini paylaşmaya hazırdır. Bu çerçevede Kazakistan'ın talebine bağlı olarak kardeş ülkeyle bu alandaki tecrübelerimizi paylaşmaya hazırız. Bunun yanı sıra Türkiye ile Kazakistan arasında bağımsızlıktan itibaren askeri alandaki iş birliği süregeliyor. Askeri eğitim ve tatbikatlar alanında iki ülke arasındaki işbirliği artarak devam etmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri, Kazak askeri personeline eğitim desteği sağlamakta ve ortak tatbikatlar ile operasyonel kabiliyetlerimizi pekiştirmektedir.

ORTA KORİDOR ÖNEMLİ BİR POTANSİYEL ARZ EDİYOR

Kapucu, tüketici ülkelerin Batı'da üretici ülkelerin ise daha yoğunlukta Doğu'da olduğu bu dönemde hem Türkiye hem Kazakistan sınırlarından geçen Orta Koridor'un önemine vurgu yaparak, şunları aktardı:

bu alanda hem ikili hem çok taraflı iş birliği önemli." değerlendirmesini yaptı.

“TÜRKİYE’NİN İSMİ DUYULDUĞU ZAMAN GERÇEKTEN BURADA GÖZLERİ PARLAYAN KAZAK KARDEŞLERİMİZ VAR»

Kültür, sivil toplum kuruluşları, turizm, eğitim gibi alanların sosyal medya, ulaşım

Kazakistan'ın batı ucunda bulunan Hazar Denizi kıyısındaki Aktau Limanı üzerinden Azerbaycan, oradan da Gürcistan aracılığıyla ülkemize uzanan Orta Koridor güzergahı, Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu ile hem ülkemiz hem de AB ülkeleri için güvenli bir rota teşkil ediyor ve önemli bir potansiyel arz ediyor. Uzun yıllardır biz Orta Koridoru konuşuyoruz ancak son 5-6 yıldır bu alanda somut yatırımların yapıldığını görmek sevindiriyor.

Kazakistan'ın coğrafi konumu itibarıyla üretici ülkeler için yük tedarik etmede anahtar bir ülke haline geldiğini belirten Kapucu, bu alanda Türk şirketlerinin Kazakistan içerisinde altyapı ve yol yatırımlarında rol oynamasının da sevindirici olduğunu dile getirdi.

Kapucu, Orta Koridor'un kilit güzergahlarından Hazar Denizi geçişli Trans Hazar Uluslararası Taşımacılık Koridoru üzerinden taşınan yük hacminin son birkaç yılda neredeyse 3 kat artarak 2,5 milyon tona çıktığını kaydederek şu ifadeleri kullandı:

ve iletişim imkanlarının gelişmesiyle ülkeler arasındaki ilişkilerin önemli etkileyici unsurları haline geldiğini dile getiren Büyükelçi Kapucu, «Türkiye’de şu anda 12 binin üzerinde üniversite okuyan Kazak öğrenci kardeşimiz var. Bunlar bizim ilişkilerimizde köprü görevi görüyor. Türkistan’daki Kazakistan ile Türkiye’nin ortak kurduğu Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi de Türk dünyasından gelen öğrencilerin birlikte olmalarını sağlayarak kültürel yakınlıklarını geliştiriyor.» dedi.

Türkiye olarak Kazakistan ile bu konuda sadece iş birliği yapmıyoruz aynı zamanda ‘Kazakistan-Azerbaycan-Türkiye Dışişleri ve Ulaştırma Bakanları Üçlü Mekanizması’ çerçevesinde de çalışıyoruz. Orta Koridoru konu alan bu üçlü mekanizma daha sonra Gürcistan'ın da dahil edilmesiyle dördü mekanizmaya dönüştü. Bu mekanizmanın daha etkili hale getirilmesi için sayın bakanlarımızın bu yıl içerisinde Türkiye’de bir araya gelmesini bekliyoruz.

Kapucu, Orta Koridor'un daimi bir güzergah olarak kalmasının önemine işaret ederek, “Orta Koridor’un ihtilaflarabakmadan dönemsel değil daimi bir güzergah olarak kullanılmasını ve Doğu ile Batı arasındaki ticari ilişkilere katkı yapmasında kalıcı olmasını sağlamamız gerekiyor. Dolayısıyla

Öte yandan Kapucu, Türk dizilerinin dünyada olduğu gibi Kazakistan’da da Türkiye’nin yumuşak gücü olarak karşılına çıktığını, insanların büyük ölçüde Türkçeyi dizilerden öğrendiklerini ifade etti. Kazakistan halkının Türkiye’ye olan sevgisinin çok derinlerde olduğuna

TÜRK BİRLİĞİ

şahit olduğunu anlatan Kapucu, sözlerini şöyle tamamladı:

Türkiye'nin ismi duyulduğu zaman gerçekten burada gözleri parlayan Kazak kardeşlerimiz var. Türkiye'de bir problem olduğu zaman aynı Türk halkı gibi üzülen bir toplumla karşı karşıyayız. Bunu en son Türkiye'deki büyük depremlerin Kazak toplumunda nasıl üzüntü yarattığında gördük. Kazakistan halkı depremlerde Türkiye'ye yardım gönderen ilk ülkelerden biriydi.

Azərbaycan–Ermənistan Sülh Müqaviləsi: Bölgədə Yeni Dövrün Başlanğıcı

Vaşinqton, 8 avqust 2025 (Reuters/AP) – Azərbaycan və Ermənistan rəhbərləri onilliklər boyu davam edən münaqişəyə son qoyacaq tarixi bir sülh müqaviləsinə imza atdılar. ABŞ Prezidenti Donald Trampın vasitəçiliyi ilə Ağ Evdə keçirilən mərasimdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan bir araya gələrək münasibətlərin normalaşdırılması istiqamətində mühüm addım atdılar. Tramp bunu “35 il davam edən döyüşlərdən sonra iki ölkənin dostluğa doğru addımı” kimi qiymətləndirib və hər iki lider bu razılaşmanın əldə olunmasındakı roluna görə Trampın Nobel sülh mükafatına namizədliyini irəli sürəcəklərini bildirdilər. Müqavilə Cənubi Qafqaz regionunda yeni əməkdaşlıq dövrünün əsasını qoymaqla yanaşı, Moskvanın nüfuz dairəsində hesab edilən bu ərazidə ilk dəfə “dondurulmuş münaqişə”nin həllini təmin edir.

TÜRK BİRLİĞİ

Sülh Müqaviləsinin Əsas Şərtləri:

Müqavilənin mətni avqustun 11-də hər iki ölkə tərəfindən dərc edilib və sənəd ümumilikdə 17 maddədən ibarətdir; tərəflər razılaşdırılmış mətnə heç bir dəyişiklik edilməyəcəyini bildiriblər. Sazişin əsas müddəaları aşağıdakı kimi sıralanır:

- Sərhədlərin qarşılıqlı tanınması: Tərəflər SSRİ dövründəki inzibati sərhədlərin suveren dövlətlərin beynəlxalq sərhədləri olduğunu təsdiqləyir və bir-birinin ərazi bütövlüyünə hörmət etməyi öhdəsinə götürür. Bu, Ermənistanın Dağlıq Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi kimi tanıması deməkdir.

- Ərazi iddialarından imtina: Hər iki ölkə bir-birinə qarşı mövcud və gələcəkdə hər hansı ərazi iddiası olmadığını və olmayacağını bəyan edir; digər tərəfin ərazi bütövlüyünü parçalamağa yönəlmiş heç bir addımı dəstəkləməyəcək.

- Gücdən istifadə etməmə: Dövlətlər bir-birinə qarşı güc tətbiqindən və ya güclə hədələmədən çəkinəcək, üçüncü tərəflərin öz ərazilərindən digərinə qarşı zor tətbiq etməsinə də yol verməyəcəklər.

- Daxili işlərə qarışmama: Tərəflər bir-birinin daxili işlərinə müdaxilə etməmək öhdəliyini götürürlər.

- Diplomatik münasibətlərin qurulması: Müqavilə ratifikasiyadan sonra müəyyən müddət ərzində (müqavilədə boş saxlanılan müddət) diplomatik əlaqələrin qurulmasını nəzərdə tutur. Bu addım hər iki ölkədə səfirliklərin açılmasının və rəsmi təmasların başlamasının yolunu açacaq.

- Sərhədin delimitasiyası: Müqaviləyə əsasən, dövlət sərhədlərinin delimitasiyası və sonrakı demarkasiyası üçün birgə sərhəd komissiyaları yaradılacaq və yaxşı niyyətlə danışıqlar aparılacaq.

- Sülhməramlı qüvvələr və üçüncü ordu yoxdur: Ölkələr ortaq sərhədləri boyunca üçüncü dövlətin silahlı qüvvələrinin yerləşdirilməsini qadağan edir. Bu bənd xüsusilə indiyədək bölgədə yerləşən Rusiya sülhməramlı kontingentinə aid olub,

bundan sonra xarici hərbi mövcudluğun yolverilməzliyinə işarədir. Eləcə də, hazırda Ermənistan ərazisində fəaliyyət göstərən Avropa İttifaqının mülki müşahidə missiyasının çıxarılması məsələsi gündəmə gələ bilər.

- Separatçılığın və terrorun qınanması: Tərəflər separatizm, irqi və etnik nifrət, ekstremizm və terrorçuluğun bütün formalarını qınayır və onlara qarşı mübarizə aparacaqlarını öhdələrinə götürürlər. Bu müddəa, xüsusilə hər iki ölkənin bir-birinin ərazisində separatçılıq meyillərini dəstəkləməyəcəyinə dair öhdəlik kimi qiymətləndirilir.

- İtkin düşənlər və humanitar məsələlər: Uzunmüddətli münaqişə ərzində itkin düşmüş şəxslərin taleyinin aydınlaşdırılması üçün məlumat mübadiləsi və birgə iş aparılacaq, o cümlədən qalıqların axtarılıb təhvil verilməsi və ədalət mühakiməsinin bərqərar olması istiqamətində addımlar atılacaq. Bu humanitar bənd etimad quruculuğu üçün vacib hesab edilir.

- Əməkdaşlıq sahələri: Müqavilə, sülh şəraitində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq üçün iqtisadiyyat, tranzit və nəqliyyat, ekoloji, humanitar və mədəni sahələrdə ayrıca sazişlərin imzalanmasına imkan yaradır. Bu, bölgədə ticarət və kommunikasiya əlaqələrinin bərpası üçün hüquqi çərçivə təmin edir.

Müqavilənin qüvvəyə minməsi üçün hər iki ölkə onu öz daxili prosedurlarına (parlament ratifikasiyasına) uyğun təsdiqləməlidir. Sənəd imzalandıqdan sonra BMT Nizamnaməsinin 102-ci maddəsinə uyğun olaraq qeydiyyatda təqdim ediləcək. Bununla da, hüquqi cəhətdən beynəlxalq status qazanan müqavilə öhdəliklərinin icrasına nəzarət etmək üçün ikitərəfli komissiya yaradılacaq. Mübahisələr yaranarsa, tərəflər bu komissiya çərçivəsində məsləhətləşmələr aparacaq, altı ay ərzində həll tapılmasa, digər dinc vasitələrlə həll yolları axtaracaqlar. Həmçinin tərəflər mövcud bütün qarşılıqlı iddia və məhkəmə çekişmələrini bir ay ərzində dayandırmağı və gələcəkdə də belə addımlardan çəkinməyi öhdəlik olaraq qəbul ediblər.

Qarabağ Bölgəsinin Statusunun Tənzimlənməsi

Sülh sazişi, əsas münaqişə mövzusu olan Qarabağ bölgəsinin statusu məsələsini Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll edir. Müqavilədə birbaşa «Dağlıq Qarabağ» ifadəsi keçməsə də, Sovet dövrü inzibati sərhədlərinin tanınması barədə maddə praktik olaraq Qarabağın Azərbaycan yurisdiksiyasında olduğunu təsdiqləyir. Ermənistan tərəfi də öz Konstitusiyasında və digər hüquqi sənədlərdə Azərbaycan ərazisinə dair heç bir iddianın qalmamasını təmin etməlidir; Yerevanın müstəqillik bəyannaməsinin Dağlıq Qarabağa dair istinadı dolayısıyla aradan qaldırılacaq. Bu, Qarabağın statusu ilə bağlı Ermənistanın tarixi mövqeyində fundamental dəyişiklik deməkdir.

Qeyd edək ki, Qarabağ münaqişəsinin gedişatında vəziyyət artıq faktiki olaraq Azərbaycanın xeyrinə həll olunmuşdu. 2020-ci ilin Vətən müharibəsində (II Qarabağ müharibəsi) Bakı yeddi ətraf rayonu və Qarabağın bir hissəsini geri almış, qalan hissəsində Rusiya sülhməramlı qüvvələri yerləşdirilmişdi. Lakin 2023-cü ilin 19 sentyabrında Azərbaycan ordusunun keçirdiyi qısa hərbi əməliyyat nəticəsində separatçı qüvvələr tam təslim oldu. 28 sentyabr 2023-cü il tarixində özünü müstəqil elan etmiş «Dağlıq Qarabağ Respublikası»nın lideri Samvel Şahramanyan qurumun buraxılması haqqında fərman imzalayaraq özünü ləğv etdi. Nəticədə, Qarabağdakı qondarma administrasiya hüquqi varlığını dayandırdı. Bu hadisələrdən sonra, demək olar ki, bütün erməni əhali – təxminən 100 min nəfər – Qarabağdan Ermənistan ərazisinə köçdü. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 15 oktyabr 2023-cü ildə Xankəndidəki çıxışında «Qarabağ məsələsinin həll olunduğunu, ölkənin suverenliyinin tam bərpa edildiyini və münaqişənin bitdiyini» bəyan etdi. Beləliklə, sülh müqaviləsi imzalanarkən artıq bölgədə faktiki olaraq Azərbaycan qanunlarının tətbiq olunduğu yeni reallıq mövcud idi.

Bu razılaşma ilə Ermənistan rəsmən Qarabağ üzərindəki iddialardan imtina edir və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır. Müqavilədə Qarabağdakı erməni əhalinin hüquqları ilə bağlı konkret bənd olmasa da, tərəflərin intolerantlıq, separatizm və

düşmənçilik təbliğatının bütün formalarını pisləməsi barədə öhdəliyi dolayısıyla etnik ermənilərə qarşı diskriminasiyanın yolverilməzliyinə işarə kimi dəyərləndirilə bilər. Bakı rəsmiləri Qarabağ ermənilərinə Azərbaycan cəmiyyətinə reintegrasiya təklif etdiklərinin bildiriblərvə sülh şəraitində bölgədə yaşayan hər kəsin bərabər hüquqlarla təmin olunacağını bəyan ediblər. Lakin 2023-cü il hadisələrindən sonra Qarabağda çox az sayda erməni qaldığından, status məsələsi əsasən öz aktuallığını itirmiş sayılır – artıq region Azərbaycana tam inteqrə edilib və separatçı administrasiya mövcud deyil.

Bununla belə, Ermənistan cəmiyyətində bu addımlar asan qəbul edilməyib. Qarabağdan imtinaya etiraz olaraq Yerevanda kütləvi aksiyalar keçirilib, müxalif qüvvələr Baş nazir Paşinyanı ittiham ediblər. Paşinyan hökuməti isə arqument irəli sürür ki, mövcud reallıqda Ermənistanın inkişafı üçün qonşu Azərbaycan və Türkiyə ilə sülhə nail olmaqdan başqa yol yoxdur. Yeni müqavilə məhz bu reallığı rəsmiləşdirərək Ermənistanın gələcəkdə Qarabağla bağlı iddialar irəli sürməyəcəyinə beynəlxalq təminat yaradır.

Regional Sabitliyə və İqtisadi Əməkdaşlığa Təsiri

Cənubi Qafqazda sabitlik dövrü: Münaqişənin bitməsi ilə regionda on illərdir bağlı qalan kommunikasiya xətləri və iqtisadi əlaqələr bərpa oluna bilər. Azərbaycan–Ermənistan sülhü, Ermənistan–Türkiyə münasibətlərinin də normallaşmasına təkan verəcək. Ankara artıq bəyan edib ki, Ermənistan Azərbaycanla yekun sülh sazişi imzalayandan sonra Türkiyə–Ermənistan sərhədinin tam açılmasına və diplomatik münasibətlərin qurulmasına hazırdır. Beləliklə, Ermənistanın 30 ildir davam edən iqtisadi təcridi sona çata, ölkə həm Azərbaycan, həm də Türkiyə vasitəsilə yeni ticarət yollarına qoşula bilər. Müqavilə, Avropa ilə Asiyanı birləşdirən mühüm nəqliyyat marşrutlarının Cənubi Qafqaz üzərindən keçməsi üçün əlverişli şərait yaradır – illərlə münaqişələr və qapalı sərhədlərlə parçalanmış bu region indi vahid tranzit məkanına çevrilə bilər.

Zəngəzur dəhlizi və yeni tranzit imkanları: Sülh razılaşmasının ən diqqətçəkən

iqtisadi tərəfi Azərbaycanı öz eksklavı olan Naxçıvanla Ermənistanın cənubundan keçməklə birləşdirəcək nəqliyyat dəhlizinin açılmasıdır. Vaxtilə «Zəngəzur dəhlizi» kimi müzakirə olunan bu marşrut, Ağ Evdəki zirvə görüşündən sonra rəsmi olaraq “Beynəlxalq Sülh və Prosperiti üçün Tramp Marşrutu (TRİPP)” adlandırılıb. Razılaşmaya əsasən, Ermənistan ərazisindən keçəcək 32 km-lik yolun idarəçiliyi Amerikalı konsorsiuma həvalə olunacaq və layihənin inkişaf etdirilməsində ABŞ-a eksklüziv hüquqlar veriləcək. Marşrutun Ermənistan qanunları çərçivəsində fəaliyyət göstərəcəyi bildirilsə də, İrana yaxın bölgədə xarici (Qərb) iştirakının artması bəzi narahatlıqlar doğurub. Bununla belə, Türkiyə bu dəhlizi alqışlayaraq onun sayəsində “Avropanı Asiyanın dərinlikləri ilə birləşdirən” yeni bir xətt yaranacağını və bölgə ölkələrinin enerji ixracının artacağını vurğulayıb. Ankara hesab edir ki, TRİPP marşrutu Cənubi Qafqazdan keçən ticarət həcmələrini artıracaq və bütün regiona fayda verəcək.

Bölgə ölkələri üçün iqtisadi faydalar: Sülh sazişi həm Azərbaycan, həm Ermənistan üçün yeni iqtisadi perspektivlər açır. Bakı artıq Vaşinqtonla imzalanan sənədlər çərçivəsində enerji, ticarət, texnologiya və hətta süni intellekt sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsi barədə anlaşmalar əldə olduğunu bildirib. Müharibə riski aradan qalxdığı üçün xarici sərmayənin hər iki ölkəyə axını sürətlənə bilər. Xüsusilə, Ermənistan ilk dəfə olaraq regional infrastruktur layihələrinə qoşulma imkanı əldə edir. Azərbaycan ərazisindən keçərək Ermənistanı Rusiya və İrana birləşdirən dəmir yolu xətlərinin, həmçinin Ermənistan üzərindən Naxçıvanı və Türkiyəni birləşdirən kommunikasiyaların açılması planları gündəmdədir. ABŞ Dövlət Departamenti bəyan edib ki, bu razılaşma “Cənubi Qafqaz regionunun iqtisadi potensialının açılması, ticarət əlaqələrinin genişlənməsi və həm Amerika xalqı, həm də Ermənistan və Azərbaycan üçün rifah gətirəcək imkanlar” deməkdir. Avropa İttifaqı Şurası da sülhün bölgənin ümumi inkişafına müsbət təsir göstərəcəyini, onilliklər boyu münaqişənin mirası ilə bölünmüş cəmiyyətləri yaxınlaşdıracağını bəyan edib. Gürcüstan da regionun vacib nəqliyyat qovşağı kimi bu sabitlikdən faydalanacaq; bəzi marşrutlar Ermənistan üzərindən keçsə də, ümumilikdə Qafqazın bütövlükdə tranzit əhəmiyyəti artacaq.

Rusiya və İranın mövqeyi: Yeni geosiyasi realıq Moskva və Tehran tərəfindən ehtiyatlı nikbinliklə qarşılanıb. Rusiya, ənənəvi vasitəçi rolundan kənarda qalsa da, Cənubi Qafqazda sülhə dair istənilən addımı alqışladığını rəsmi şəkildə bildirib. Rusiya XİN sözçüsü Mariya Zaxarova Vaşinqton görüşünü müsbət qiymətləndirdiklərini, lakin “regiondankənar aktorların prosesə cəlb olunmasının sülh gündəmini gücləndirməli, yeni çətinliklər yaratmamalı olduğunu” vurğulayıb. Bu, Moskvanın Qərbin regiondakı roluna şübhə ilə yanaşdığını göstərir. Həqiqətən də, sülh sazişi imzalanarkən Rusiya bölgədəki təsirini zəiflədən bir sıra inkişaflarla üzləşib: Azərbaycan və Ermənistan XİN rəhbərləri ATƏT-in Minsk Qrupunun və ona aid qurumların fəaliyyətinə son verilməsi üçün birgə müraciət ediblər. Bu addım faktiki olaraq Moskvanın həmsədr olduğu, illərlə Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə məşğul olan beynəlxalq formatı tarixə qovuşdurur.

İran isə ilk gündən Ermənistan–Azərbaycan sülh prosesinə öz prizməsindən yanaşır. Tehran rəsmi bəyanatla razılaşmanı “əlamətdar sülh addımı” kimi alqışladığını, lakin “xarici müdaxilənin bölgənin təhlükəsizliyini və sabitliyini sarsıtmamasının vacib olduğunu” bildirib. İran Xarici İşlər Nazirliyi hər hansı yeni regional kommunikasiyanın “milli suverenlik və ərazi bütövlüyünə hörmətlə, xarici müdaxilə olmadan” həyata keçirilməli olduğunu vurğulayıb. Lakin İran rəhbərliyinə yaxın müşavirlər Vaşinqton razılaşmasındakı tranzit dəhliz planına kəskin reaksiya veriblər. Ali Rəhbərin müşaviri Əli Əkbər Vilayəti Trampın Cənubi Qafqazı “99 illiyinə icarəyə götürülə biləcək əmlak parçası kimi gördüyünü” deyərək bu dəhlizi “NATO-nun İranla Rusiya arasına ilan kimi girəcəyini” iddia edib. O, “bu keçidin Trampın muzdluları üçün qəbirstanlıq olacağını” ifadə edərək İranın Rusiya ilə də olmasa, təkbaşına belə belə bir dəhlizin qarşısını alacağını bəyan edib. Tehran hətta avqust ayında sərhədə yaxın bölgələrdə hərbi təlimlər keçirməklə hər cür “geosiyasi dəyişiklik” cəhdinin qarşısını almağa hazır olduğunu nümayiş etdirdi. Bir sözlə, İran sülhü dəstəkləsə də, bölgədə Qərb varlığının artmasından narahatdır və xüsusilə Azərbaycan–Türkiyə quru bağlantısının yaranmasını strateji təhdid kimi görür.

Bunun əksinə olaraq, Türkiyə və

Qərb dövlətləri sülhün regionda sabitliyi möhkəmləndirəcəyini və hamının xeyrinə olacağını vurğulayırlar. Ankara ilə Bakı arasında artıq müttəfiqlik münasibətləri mövcuddur və Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan Əliyevlə telefon danışığında “bölgədə davamlı sülhün əldə olunması naminə” Türkiyənin dəstəyini təklif edib. Türkiyə XİN rəhbəri Hakan Fidan isə regional dəhlizin təkcə Azərbaycan və Ermənistan üçün deyil, “Avrasiya məkanında yeni bir iqtisadi körpü” olacağını qeyd edib. Avropa İttifaqı uzun illərdir Cənubi Qafqazda sülh təşəbbüslərini dəstəklədiyi üçün bu müqaviləni öz uğuru kimi də görür. Brüsselin himayəsi altında 2021-2023-cü illərdə bir neçə dəfə Aliyev-Paşinyan görüşləri keçirilsə də, nəticə hasil olmamışdı. İndi isə ABŞ-ın birbaşa cəlbə ilə anlaşma əldə edilib. Avropa Parlamenti və Aİ rəsmiləri bu irəliləyişi alqışlayaraq, müqavilənin tezliklə imzalanıb ratifikasiya edilməsinin və tam şəkildə həyata keçirilməsinin vacibliyini bildiriblər.

Regiondakı digər ölkə Gürcüstan da sülh sazişini müsbət qiymətləndirib. Tbilisi üçün Cənubi Qafqazda müharibənin bitməsi həm iqtisadi qazanc (artan ticarət və tranzit trafik), həm də təhlükəsizlik baxımından önəmlidir. Gürcüstan artıq Azərbaycan və Türkiyə ilə birgə həyata keçirdiyi enerji və nəqliyyat layihələrinin (məsələn, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, Cənub Qaz Dəhlizi) genişlənəcəyinə ümid edir. Bundan əlavə, Ermənistanın da regional layihələrə qoşulması ilə Cənubi Qafqazın bütövlükdə əhəmiyyəti artacaq. Beləliklə, Azərbaycan-Ermənistan sülhü bölgənin geosiyasi landşaftını dəyişərək uzun müddətli sabitlik və əməkdaşlıq üçün zəmin yaradır.

İlham Əliyevin Diplomatik Səyləri və Liderlik Rolu

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bu müqavilənin hazırlanması və imzalanması prosesində həlledici rol oynayıb. 2003-cü ildən bəri ölkəni idarə edən Əliyev, atasından miras qalan Qarabağ probleminin hərbi-siyasi yolla həllini ən böyük siyasi nailiyyəti kimi önə çəkir. 2020-ci ildəki hərbi qələbədən sonra o, ***“sülh gündəmi”***ni təşviq etdiyini bildirsə də, şərtləri əsasən Bakının dikte etdiyi şərtlər idi. Əliyev dəfələrlə bəyan edirdi ki, Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü rəsmən tanımalı, Qarabağdakı separatçı qurumun iddialarından imtina etməlidir. O, eyni zamanda, vasitəçilik

formatlarını da yeniləməyə çalışırdı. Məhz Azərbaycanın təkidi ilə 2022-2023-cü illərdə Moskva və Brüssel vasitəçiliyi paralel gedir, Bakının razılığı olmadan heç bir beynəlxalq təşəbbüs irəli sürülmürdü. Nəticədə, Əliyev istədiyinə nail olaraq danışıqların köhnə formatı sayılan ATƏT-in Minsk Qrupu prosesinin rəsmən bitməsinə tələb etdi – sülh müqaviləsi ərəfəsində Azərbaycan və Ermənistan XİN başçıları ATƏT-ə müraciət edərək Minsk Konfransına aid qurumların ləğvini istədilər. Bu addım Əliyevin diplomatik qələbəsi sayılır, çünki o, illərlə nəticəsiz qalan beynəlxalq vasitəçiliyə nöqtə qoyub prosesi birbaşa iki tərəf və yeni vasitəçilər (ABŞ, Aİ) müstəvisinə keçirdi.

Vaşinqtonda razılaşmaya aparan yol bir sıra intensiv diplomatik təmaslardan keçib. Əliyev və Paşinyan 2023-cü ilin sonundan etibarən bir neçə dəfə birbaşa görüşüblər. Xüsusən iyulun 10-da Əbu-Dabidə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin ev sahibliyi ilə keçirilən görüşdə sülh sazişi mətni üzərində son razılaşmanın əldə olunduğu bildirilir. Bundan sonra Trampın təşəbbüsü ilə avqustda Vaşinqtonda yekun zirvə təşkil olundu. Əliyev Ağ Evdəki imzalanma mərasimində “Bu gün Qafqazda sülhü bərqərar edirik. Biz illərlə müharibə və qan tökülməsi ilə məşğul olduq, çox zaman itirdik” sözləri ilə tarixi əhəmiyyət daşıyan anı vurğulayıb. O, həmçinin bu görüşün Azərbaycan-ABŞ əlaqələrində yeni əməkdaşlıq və strateji tərəfdaşlıq fəslinin başladığını bəyan edib. Doğrudan da, Əliyev uzun müddət ehtiyatla yanaşdığı Vaşinqtonla münasibətləri Tramp administrasiyası dövründə sürətlə istiləşdirdi. Prezident Əliyev görüşdən sonra amerikalı jurnalistlərə müsahibəsində Trampın Azərbaycan haqqında “dərindən məlumata malik olmasından” məmnun qaldığını, “Biden administrasiyası dövründə ABŞ-Azərbaycan münasibətlərinin Ermənistan-Azərbaycan problemlərinin girovuna çevrildiyini, əvvəlki dörd ilin itirildiyini” tənqid edib. O, Trampın regiona fərqli prizmadan yanaşdığını vurğulayaraq ABŞ-la enerji, müdafiə və texnologiya sahələrində yeni bir Strateji Tərəfdaşlıq Xartiyasının hazırlanacağını açıqladı.

Əliyev sülh sazişi prosesində maksimum milli maraqları təmin etmək üçün sərt mövqe tutdu. Xüsusilə, Ermənistan Konstitusiyasının preambulasındakı Qarabağa dair cümlənin çıxarılması məsələsində ısrar etdi. O, Vaşinqton görüşündən sonra belə Yerevanın

TÜRK BİRLİĞİ

“ev tapşırığını yerinə yetirməli olduğunu”, yəni öz əsas qanununu dəyişib hər hansı dolaylı ərazi iddiasını aradan qaldırmalı olduğunu söylədi. Əliyev jurnalistlərə “bu düzəlişlər edildikdən sonra istənilən vaxt sülh müqaviləsinə imza atıla biləcəyini” bildirdi. Bu açıqlama ondan xəbər verirdi ki, Bakı üçün sənədin imzalanması Paşinyanın siyasi cəsarət göstərərək Konstitusiyaya islahatını reallaşdırmasından asılıdır. Ermənistan hökuməti isə Konstitusiyaya dəyişiklik üçün referendum lazım olduğunu, qanunən isə referendumun 2027-dən tez keçirilə bilməyəcəyini açıqlayıb. Bu məsələdə güzəşt əldə etmək üçün Paşinyan administrasiyası bildirir ki, əslində sülh sazişinin özündə hər hansı ərazi iddiasının olmaması və daxili qanunvericiliyin sazişin icrasına maneə ola bilməyəcəyi kimi müddəalar var. Yəni, Yerevan hesab edir ki, Bakı narahatlığını ifadə edən məqamlar sənəddə əksini tapıb. Lakin Əliyev israrla hüquqi zəmanət olaraq Ermənistanın əsas qanununda da dəyişiklik görmək istəyir. Bu mövqe onun siyasi qətiyyətini və Qarabağ mövzusunda heç bir boşluq buraxmamaq strategiyasını göstərir.

Azərbaycan lideri proses boyu öz müttəfiqləri ilə də koordinasiya işləyib. Xüsusilə qardaş Türkiyə ilə yaxın məsləhətləşmələr aparılıb. Müharibədən sonra imzalanmış Şuşa Bəyannaməsi çərçivəsində Ankara Bakının mövqeyini tam dəstəklədiyini dəfələrlə bəyan edib. Əliyev həmçinin Rusiya ilə münasibətləri diqqətlə balanslaşdırıb. O, bir tərəfdən Moskvaya Ermənistanla razılığa gəlmək niyyətini açıq saxlayır, digər tərəfdən Kremldə narazılıq doğura biləcək addımları (ABŞ-a tranzit hüquqları verilməsi kimi) atmaqdan çəkinmədi. Qeyd edək ki, sülh razılaşmasından dərhal sonra – avqustun 15-nə – Tramp Rusiya Prezidenti Vladimir Putinlə Alyaskada görüş təyin etmişdi və Cənubi Qafqazdakı sülh prosesinin də Putinlə müzakirəsində olacağı gözlənilirdi. Digər maraqlı məqam, Əliyevin avqustun 10-da Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski ilə telefon danışığı apararaq Rusiyanın Ukraynadakı SOCAR neft bazasına və digər Azərbaycan infrastrukturuna endirdiyi zərbələri birlikdə pisləməsi oldu. Bu, Azərbaycanın ilk dəfə açıq şəkildə Rusiya hərbi əməliyyatını qınaması kimi qiymətləndirildi və Bakı-Moskva münasibətlərində yeni situasiyanı əks etdirdi. Analitiklər bunu Əliyevin Qərbə

yönəli diplomatik kursunun göstəricisi sayırlar. Ümumən, İlham Əliyev ortaya qoyduğu siyasi iradə, manevr qabiliyyəti və “həm masa arxasında, həm də meydanda qazanan tərəf” imici ilə bu sülh prosesinin memarlarından biri kimi tarixə düşdü.

Beynəlxalq Reaksiyalar və Dəstək

BMT: Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi Antoniu Quterreş imzalanmış Azərbaycan-Ermənistan sülh razılaşmasını alqışladı. BMT baş katibinin 10 avqust tarixli bəyanatında Quterreş Aliyev və Paşinyanın dialoqa və etimad tədbirlərinə sadıqlığını təqdir edib, ABŞ Prezidentinin vasitəçilik səylərini yüksək qiymətləndirdiyini bildirdi. Baş katib bunu iki ölkə arasında

münasibətlərin normallaşması yolunda “əhatəli birgə Bəyanat” adlandıraraq “Cənubi Qafqazda davamlı sülhü irəli aparan bütün təşəbbüslərə BMT-nin güclü dəstəyini” bir daha vurğuladı. Qeyd edək ki, BMT Təhlükəsizlik Şurası 1990-cı illərdə Qarabağ münaqişəsinə dair dörd qətnamə qəbul etmiş, ancaq son müharibə və əldə olunan sülh birbaşa iki ölkənin öz təşəbbüsü və regional güclərin vasitəçiliyi ilə gəldiyi nəticədir. Buna baxmayaraq, BMT rəsmiləri yeni sazişin bölgədə inkişaf, əməkdaşlıq və insan hüquqları sahəsində irəliləyişlər üçün imkan yaratdığını bildirir.

ABŞ: Sülh müqaviləsinin əldə olunması ilk növbədə Vaşinqton diplomatiyasının

uğuru kimi qiymətləndirilir. ABŞ Prezidenti Donald Tramp Ağ Evdəki çıxışında bunu “tarixi nailiyyət” adlandırıb və Azərbaycan ilə Ermənistan arasında onillərdir davam edən münaqişəyə son qoyulmasına vasitəçilik etməkdən məmnunluq duyduğunu bildirib. Tramp hökuməti razılaşmanın əldə edilməsini administrasiyanın xarici siyasət zəfərlərindən biri kimi təqdim edir. Prezident Tramp xüsusilə vurğulayıb ki, “onlar uzun müddət vuruşdular, indi isə dost olacaqlar və uzun müddət dost qalacaqlar”. Ağ Ev məlumatına görə, Birləşmiş Ştatlar ayrı-ayrılıqda həm Bakı, həm də Yerevanla bir sıra əməkdaşlıq sənədləri də imzalayıb – enerji, ticarət və texnologiya sahələrində,

o cümlədən müdafiə sənayesi və süni intellekt kimi yeni sferalarda əməkdaşlıq genişlənəcək. Həmçinin ABŞ, bu sülh sayəsində Rusiya ilə Qərb arasında yerləşən Cənubi Qafqazda geosiyasi nüfuzunu gücləndirmiş oldu. Analitiklər qeyd edirlər ki, Vaşinqton üçün bu müqavilə həm də Rusiya tərəfindən sanksiyaların yarılmasında “kor nöqtə” hesab olunan Cənubi Qafqazda nəzarəti gücləndirmək imkanındır. ABŞ rəsmiləri bildiriblər ki, “Cənubi Qafqazda dondurulmuş münaqişənin həll olunması Rusiyanın postsovet məkanındakı ilk belə gericəkilməsidir” və bunun bütün regiona güclü signal verdiyini qeyd ediblər.

Vaşinqtondakı imzalanma mərasimində Prezident Əliyev və Baş nazir Paşinyan Trampın münaqişənin həllindəki rolunu xüsusi qeyd edərək onu Nobel Sülh Mükafatına namizəd göstərmək niyyətində olduqlarını açıqladılar. Buqeyri-adijest Tramp administrasiyasının fəal vasitəçilik söylərinin iki ölkə tərəfindən də etirafı idi. NATO baş katibi Yens Stoltenberg də sosial şəbəkədə paylaşım edərək ABŞ Prezidentinin sülhə investisiya qoyduğunu qeyd etdi, prosesi “əlamətdar irəliləyiş” adlandırdı və “Cənubi Qafqazda təhlükəsizliyin güclənməsi” üçün əhəmiyyətini vurğuladı. Bildirildi ki, “NATO tərəfdaşları Ermənistan və Azərbaycanla çalışmağa davam edəcək”, yəni Alyans da dolayısıyla post-münaqişə dövründə regionla əməkdaşlığa açıqdır.

Avropa İttifaqı: Aİ və onun üzv dövlətləri sülh sazişini alqışlayan ilk tərəflərdən oldular. Avropa İttifaqının xarici siyasət rəhbərliyi tərəfindən yayılan bəyanatda Ermənistan və Azərbaycanın decades-lik münaqişəni bitirmək üçün “əlamətdar iradə nümayiş etdirdiyi” bildirildi, hər iki tərəfin və ABŞ administrasiyasının fürsətdən istifadə edərək irəliləyiş əldə etməsi” yüksək qiymətləndirildi. Aİ Şurasının prezidentinin adından yayılan açıqlamada bu razılaşmanın “iki ölkə arasında tammiqyaslı normallaşma istiqamətində mühüm və qəti addım olduğu”, qarşılıqlı suverenlik və ərazi bütövlüyünün tanınmasına əsaslandığı qeyd edildi. Brüssel razılaşmanın vaxtında imzalanıb ratifikasiya edilməsinə, həmçinin maddələrin icrası üçün praktik addımların gecikmədən atılmasına çağırıb. Avropa Parlamenti üzvləri də ayrıca açıqlamalarla çıxış edərək sülh istiqamətindəki proqresi təqdir edib, Cənubi Qafqazda davamlı sülh və ortaq rifah naminə Aİ-nin dəstəyinin

davam edəcəyini vurğuladılar. Avropa İttifaqı illərdir ki, Ermənistan-Azərbaycan sülh prosesinə töhfə verməyə çalışırdı (xüsusən Aİ Şurası Prezidenti Şarl Mişelin vasitəçiliyi ilə görüşlər), buna görə də Vaşinqtonda əldə edilən nəticə dolayısıyla Aİ-nin də uğuru hesab oluna bilər. İndi Brüssel həm sülhün siyasi cəhətdən möhkəmlənməsi, həm də mina təmizləmə, qaçqınların dəstəklənməsi, sərhəd delimitasiyası üzrə texniki yardım kimi sahələrdə hər iki ölkəyə yardımı gücləndirməyə hazır olduğunu açıqlayıb.

Rusiya: Kremlin ilkin reaksiyası təmkinli dəstək şəklində oldu. Rusiya XİN bildirdi ki, “Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin Vaşinqton görüşü müsbət qiymətə layiqdir”, eyni zamanda “regiondan kənar qüvvələrin cəlbi sülh gündəmini gücləndirməlidir, yeni bölünmələr yaratmamalıdır” xəbərdarlığı edildi. Bu mövqə Rusiya diplomatiyasının son dövrlər tez-tez vurğuladığı bir xəttidir: Moskva istəyir ki, Cənubi Qafqaz ölkələrinin öz aralarında (Rusiya vasitəsilə) çözü bilmədiyi problemləri Qərb həll edərkən, bunun Rusiya maraqlarına toxunmayacağına təminat verilsin. Rusiya rəsmiləri xüsusilə bölgədəki sülhməramlılarının taleyi, hərbi iştirakının perspektivi barədə narahatdır. Sazişə əsasən, 2020-ci ilin noyabrında əldə olunmuş atəşkəs razılaşması ilə Qarabağa yerləşdirilmiş 2000 nəfərlik Rusiya sülhməramlı kontingentinin mandatı artıq uzadılmayacaq – çünki sülh müqaviləsində xarici qüvvələrin yerləşdirilməsinə qadağa var. Bu, Rusiyanın bölgədəki hərbi mövcudluğunun sona yaxınlaşdığı anlamına gəlir. Bundan əlavə, yeni tranzit dəhlizinin ABŞ şirkətləri tərəfindən idarə olunması Moskvanın regiondakı iqtisadi mövqelərinə də rəqib ola bilər. Rusiya XİN-in bəyanatında “əcnəbi oyunçuların iştirakı sülhə töhfə verməlidir, yeni bölücülük yaratmamalıdır” sözləri məhz ABŞ-in roluna eyham kimi qəbul edildi.

Digər tərəfdən, Rusiya rəsmi dairələri Ermənistan hakimiyyətinə də mesaj göndərdilər. Rusiya XİN sözçüsü Zaxarova İrəvanın son vaxtlar Qərblə yaxınlaşmasını tənqid edən qeydlər paylaştı. Lakin Ermənistanın müxalif dairələri və cəmiyyəti arasında Rusiyanın müttəfiqlik öhdəliklərini yerinə yetirmədiyi barədə narazılıqlar da var – 2022-2023-cü illərdə baş verən sərhəd toqquşmalarında Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatı (KTMT) Ermənistana yardım göstərmədi. Nəticədə Paşinyan

hökuməti təhlükəsizlik arayışında Qərbə üz tutdu və indiki sülhün böyük qarantı rolunda ABŞ-ın çıxış etməsi bunun bariz göstəricisidir. Bununla belə, Moskva tamamilə kənarda qalmaq fikrində deyil: Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və Trampın 15 avqust tarixinə planlaşdırılan görüşündə Ukrayna müharibəsi ilə yanaşı Cənubi Qafqazdakı vəziyyətin də müzakirə ediləcəyi gözlənilir. Kreml ümid edir ki, heç olmasa sülhün icrası mərhələsində müəyyən rol ala biləcək və ya minimumdan da olsa, bölgədəki maraqlarını qorumağa çalışacaq.

Digər beynəlxalq qurumlar: İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası kimi platformalar da Azərbaycanla Ermənistan arasında sülhü dəstəkləyən bəyanatlar verdilər. Xüsusilə, İƏT uzun illərdir Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə dəstək verən qətnamələr qəbul etmişdi və indi əldə olunmuş razılaşmanı “qalib sülh” adlandırdı. Türkdilli dövlətlər də (Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan və s.) bunu regionda Türk dünyasının birliyini gücləndirəcək tarixi hadisə kimi dəyərləndirdi. NATO Parlament Assambleyası və ATƏT Parlament Assambleyası kimi qurumlar da iki Cənubi Qafqaz ölkəsinin barışıqını alqışladılar. Xüsusilə, ATƏT PA rəhbərliyi “Minsk Qrupunun missiyasının başa çatdığını, indi sülh müqaviləsinin tam tətbiqinə dəstək verməyin vaxtı olduğunu” açıqladı.

Yekunda vurğulamaq lazımdır ki, 8 avqust 2025-ci il Azərbaycan–Ermənistan

sülh müqaviləsi Cənubi Qafqazda yeni reallıq yaradıb. Bu reallıq münaqişə səhifəsini bağlayaraq regional integrasiya, əməkdaşlıq və inkişaf üçün perspektivlər açır. Əlbəttə, müqavilənin kağız üzərində qalması deyil, həyata keçirilməsi üçün çox iş görülməlidir – Ermənistan Konstitusiyasına dəyişiklik, sərhədlərin rəsmən çəkilməsi, kommunikasiyaların bərpası kimi məsələlər vaxt və siyasi iradə tələb edəcək. Həmçinin, sülhün davamlı olması beynəlxalq zəmanətlərə və böyük güclərin (ABŞ, AI, Rusiya) prosesə konstruktiv yanaşmasına bağlıdır. Lakin indi artıq tarixdə ilk dəfədir ki, Bakı və İrəvan bir-birinin mövcudluğunu tam qəbul etdiklərini və gələcəkdə sülh içində yaşamaq istədiklərini rəsmən bəyan ediblər. Bu bəyanatın praktik nəticələri həm Azərbaycan, həm Ermənistan, həm də bütün region xalqları üçün sülh və rifah dolu yeni bir dövrün başlandığını göstərir.

Gülnarə Allahverdiyeva
ADPU-nun nəzdində Azərbaycan Dövlət
Pedaqoji Kollecinin müəllimi.

СИЛА ЕДИНСТВА: ОТЧЕТНО-ВЫБОРНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ТУРЕЦКОГО ЭТНОКУЛЬТУРНОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Город Алматы стал важной площадкой для проведения отчетно-выборной конференции Турецкого этнокультурного объединения Республики Казахстан. Это значимое мероприятие прошло на высоком организационном и содержательном уровне, став очередным подтверждением силы единства, солидарности и неугасающего духа турецкого народа в многонациональном Казахстане.

Официальное открытие конференции провел Ахмедов Расул, заместитель председателя Ассамблеи народа Казахстана. Для всей турецкой общины страны — это большая честь и гордость видеть своего представителя в составе руководства АНК, в органе, символизирующем дружбу и единство всех народов Казахстана.

Выборы, которые объединяют

В рамках конференции прошли выборы руководителя Турецкого этнокультурного объединения Республики Казахстан. Были выдвинуты три достойных кандидата, среди которых — действующий руководитель Касанов Зиятдин Исмиханович, а также два новых претендента. Один из кандидатов в ходе конференции принял решение снять свою кандидатуру, и в голосовании приняли участие двое. По итогам открытого голосования большинством голосов вновь избран Касанов Зиятдин Исмиханович — человек, имя которого известно далеко за пределами Казахстана. Он посвятил свою жизнь служению народу, сохранению языка, традиций, культуры, укреплению связи поколений и межнационального согласия.

Признание и лидерство

Зиятдин Исмиханович также является Президентом Всемирного союза турок-ахыска (DATÜB), объединяющего турецкие диаспоры в девяти странах мира. Его деятельность — это пример беззаветного служения, любви к своему народу, к культуре, к своей родине — Республике Казахстан. Мы искренне гордимся тем, что именно он продолжит вести нас вперед. Его авторитет, мудрость и постоянная поддержка молодежи вдохновляют и объединяют.

Важные послылы будущему

В своем выступлении на конференции Касанов З.И. обозначил ключевые приоритеты на ближайшие годы. Особое внимание он уделит роли молодежи и семейного воспитания. «Молодые должны стремиться к образованию, знаниям, уважению к старшим и быть ак-

TÜRK BİRLİĞİ

тивными гражданами своей страны», – отметил он. Он подчеркнул важность изучения казахского языка, сохранения межнациональной дружбы и уважения

к государственной политике главы государства Касым-Жомарта Токаева, которая направлена на консолидацию общества.

От имени Кордайского филиала

Как делегат конференции и руководитель филиала ОО Турецкого этнокультурного центра «Ахыска» Кордайского района Жамбылской области, я выражаю благодарность за доверие и уверена, что совместными усилиями мы продолжим сохранять наше культурное наследие, воспитывать патриотичную молодежь и укреплять общие ценности Казахстана – мира,

согласия и единства. Мы поддерживаем курс на развитие, просвещение и уважение ко всем народам нашей страны. Сила – в единстве! Добро – в делах. Благодарность – в сердцах.

Камила ДУРГАЛОВА,
руководитель филиала
ОО Турецкого этнокультурного
центра «Ахыска»
Кордайского района
Жамбылской области

СКВОЗЬ ПЛАМЯ И ПЕПЕЛ:

ИСТОРИЯ «ЖЕЛЕЗНОГО СОЛДАТА»
БОТЫ СЕКЕБАЕВА

Венера БАТАЛОВА

В степных селениях Казахстана еще живы истории, которые не записаны в учебниках, но передаются с благоговением — из уст в уста, из сердца в сердце. Это рассказы о солдатах, вернувшихся с фронта, и о тех, кто остался в нашей памяти навсегда. Одной из таких историй поделился внук фронтовика - Тілеу Сагитов. История его деда - не просто хроника фронтовых лет. Это летопись стойкости, железной воли и беззаветной любви к Родине

Рождение из железа

Зима 1925 года в казахской степи выдалась лютой и снежной. Буран гнал тучи колючего снега по замерзшим долинам Павлодарского урочища Жаман-Шоқша. В такие дни даже степные волки искали укрытия, а люди — согревались молитвами и упованием.

В ту бурю, на краю урочища, в юрте скотовода Төребая родился мальчик. Его отец, охотник из рода Арғын — Сатылған Қаржас, в тот же день вернулся с охоты с необычной находкой. Это был кусок древнего металлического орудия, истертого временем, найденный там, где его конь споткнулся в снежной целине. Забыв о добыче, он вернулся домой, где его встретила весть — жена Куляш родила сына.

«Бұл — Темірболат болады. Пусть будет крепким, как сталь», — сказал он, поднимая находку к свету костра и упоая на народную примету.

Мальчику дали имя Темірболат, что на казахском значит «железо и сталь». Имя это стало символом будущей судьбы — трудной, непреклонной и полированной испытаниями, как закаленный металл.

Вскоре суровая жизнь степи внесла свою лепту: младший брат Темірболата умер в младенчестве, а сам Төребай не вернулся с охоты. Судьба вдовы была решена по обычаям: Куляш выдали замуж за крепкого и уважаемого батыра Қанжығалы Секебая — степняка, не имевшего своих детей. Он принял мальчика

как родного, дал свою фамилию — Секебаев, и прозвал его ласковым именем — Бота, «единственный верблюжонок». Так Темірболат Төребаяев стал известен всем как Секебаев Бота.

Он рос любимцем семьи и степи: крепкий, живой, с глазами цвета угольного неба, в которых плясал огонек упрямства и радости жизни.

Бота быстро стал опорой для отца — ловким, сильным, умным. Он любил слушать рассказы стариков о подвигах батыров и тайнах предков, но сам не знал, что однажды станет частью еще большей истории.

Когда началась Великая Отечественная война, Бота было всего шестнадцать. 3 января 1943 года он с отличием окончил Павлодарскую школу механизации. А уже весной того же года, в 18 лет, по повестке Цюрупинского райвоенкомата был мобилизован в армию. Так он, юноша только начинавший жить, вошел в кровавую реку истории.

Через огонь и пули

Призывной пункт кипел, словно улей: одни мальчишки с рвением спешили, другие были сжаты страхом полной неопределенности. Бота шагал среди них смело как железный батыр. В 18 лет он уже знал уклад степной жизни, но теперь предстояло познать все тяготы войны.

После краткого обучения в школе санитаров и стрелков, он был направлен в 579-й стрелковый полк 209-й стрелковой дивизии. Части этой дивизии входили в

состав 36-й армии Забайкальского фронта, и вскоре Бота, теперь уже красноармеец Секебаев, оказался в самом пекле.

С первых дней фронта он был не просто бойцом. Его назначили стрелком-санитаром – это означало: идти рядом с атакующими, вытаскивать раненых из-под огня, перевязывать под свистом пуль, тащить на себе бойцов, нередко ценой собственной жизни. Он научился накладывать жгут одной рукой и стрелять другой точно в врага.

Украина, осень 1943-го. На подступах к Днепру шли бои за каждую деревню. Грязь и дым сливались с кровью, и земля дрожала под ногами. Во время штурма очередного хутора под Полтавой Бота освободил от фашистского плена украинскую семью.

Весна 1945 года. Венгрия. Балатон. В это время началась последняя крупная попытка Вермахта прорвать оборону Красной Армии – операция «Весеннее пробуждение». Немцы бросили в бой танковые дивизии СС под прикрытием болот и лесов у озера Балатон. Это была не просто операция – это было отчаяние Гитлера, последний выдох его умирающей силы.

Бота оказался в самой гуще той битвы. Танки гремели, будто небо раскололось, земля уходила из-под ног. Он снова и снова вытаскивал раненых, несмотря на осколки и обстрел. Скольких он спас и скольким он вернул жизнь, счесть было невозможно.

Именно за эти бои он был представлен к награде. Медаль №3320985 «За отвагу» была вручена ему в полковом штабе, где комдив лично пожал ему руку.

Последний бой – на Востоке

После капитуляции Германии, пока Европа праздновала Победу, война для Боты ещё не закончилась. По приказу Ставки Верховного Главнокомандования его дивизия была переброшена в Забайкалье – на Дальний Восток. В августе 1945 года началась операция против Квантунской армии Японии.

Переход через пустыню Гоби стал испытанием не меньшим, чем артобстрелы.

Пыль вгрызалась в лицо, днем жара поднималась до сорока, а ночью наступала морозная прохлада. Солдаты-пехотинцы тащили на себе всё – провизию, патроны, орудия. Молодой Бота шёл бодро, нёс боекомплекты и бинты, помогал отставшим.

Когда началось контрнаступление, земля вновь загрохотала и стонала от снарядов. Войска 36-й армии отразили натиск японцев в районе Хайлара. В этих маньчжурских сопках санитар Бота снова был на передовой. Он вытаскивал раненых, перебинтовывал, останавливал кровь, делился последней водой. Там он познакомился с бойцом Каракановым Изатом – земляком из Баянаула. Вместе они прошли сотни километров, поддерживая друг друга, как родные братья. Изат, молчаливый и сдержанный, был противоположностью позитивному и общительному Боте, но в бою они дополняли друг друга идеально. В одном из боёв они с трудом, врукопашную, пленили вражеского офицера – потомственного самурая, который активно и искусно сопротивлялся. Он был легко одет и намазан каким-то маслом, из-за чего выскальзывал прямо из рук как мыло. Красноармейцам долго пришлось с ним повозиться, чтобы взять его живьем.

Победа в Маньчжурии была достигнута быстро, как удар грома. После подписания капитуляции Японии, когда бойцы разъезжались по домам, Изат сказал, что если когда-нибудь Бота захочет жениться, то он познакомит его со своей младшей сестренкой.

«Майра - красавица, тебе под стать», -
сказал он другу.

Бота улыбнулся впервые за долгое время.

«Тогда ты должен привести меня к ней», - ответил джигит.

Они пожали руки, и судьба начала писать свою мирную, но не менее трудную главу.

Мирные поля, послевоенные бои

1947 год. После четырех лет войны Бота вернулся домой – не триумфатором, а прошедшим огонь, воду и медные трубы воином, с глазами, в которых отражалась боль увиденного. Родной край – Галкино приветствовал его шумом степного ветра, пением жаворонков и шорохом сухой травы.

Встречали скромно и молча. Обнимали крепко. Старики, видя его награды, уважительно склоняли головы. Но сам Бота не считал себя героем – он просто знал цену этих медалей.

Вслед за ним в Галкино приехала спасенная на войне под Полтавой - Полина, 20-летняя украинка с золотистыми косами. Прожила она с Бота недолго. Уезжая с сыном - грудничком, она сказала:

«Ты прости меня, Боря, не смогла я тебя оторвать от степи, и прижиться я тут тоже не могу».

Послевоенные годы были не менее тяжелыми, шло активное восстановление страны. Деда назначили бригадиром машинно-тракторной станции. Снова пахота, опять техника, но теперь уже – мирная. Степь ждала сильных рук, а не военных рассказов.

В 1949 году Боту назначают директором Подхоза Баянаульского райздрави. В 1950-м он переходит в геологоразведку и работает в Александровской, а после Майкубенской ГРП.

Слово, данное на Дальнем Востоке, Бота сдержал. Он встретился с Аусапиянқызы Майрой, младшей сестрой боевого товарища Изата. Энергичная, с теплыми глазами и ласковым голосом, она сразу понравилась ему. Без лишних слов они поняли – будут вместе.

Женившись в 1955 году, Бота вернулся в профессию механика Лебяжинского колхоза. Возвели саманку, завели живность. Шли счастливые годы, в 1956 году у семьи родилась Сауле – моя мама, в 1958 - сын Рамазан, а в 1961 - еще дочь Сайран.

Шестидесятые – время великих строек. В ту пору, в 1962 году, в Экибастузском районе создавались несколько советских хозяйств. Так, на животноводческую точку Бескауга, где было всего три дома, приехал Бота и другие люди из разных профессий, чтобы образовать новый совхоз. Моему деду, как сильному и крепкому мужчине, поручили работу табунщика.

На новом месте Майра продолжала вести домашнее хозяйство, доила коз, варила сыр, выделявала шерсть, шила одежду – все, как в песнях о труде степняков. Но счастье не всегда держится долго.

1964 год выдался трагичным. В отдаленной зимовке Шубар-Озек от простуды умер Рамазан. Бота держался, как мог, но та зима измотала его основательно.

В стужу волки, обезумевшие от голода, напали на табун лошадей. Бота вооружившись охотничьей дубинкой, со своим «тобетом» - псом Кафтаном, ушел в буран защищать молодняк. Он отбил жеребят, но в погоне за последним косяком его конь споткнулся, и Бота получил тяжелую травму. Его спина была изодрана, поясница разорвана.

Без сознания он был найден Майрой. Пес Кафтан пал в схватке со степными хищниками - убив матерого вожака стаи, он остановил нападение волков.

Боль выжигала тело Боты, как когда-то пули выжигали окопы. Майра не выдержала. Оставила его, уехала в город строить новую жизнь. Бота остался один – в опустошенном доме, нетрудоспособный и без сил, с разорванной судьбой. Рядом были только Сауле и Сайран. Родина, за которую он проливал кровь и пот, теперь была далека и безмолвна. Но он не сломался. Как ветеран войны, Бота обратился с письмом в Москву – в Советский комитет ветеранов войны, к товарищу А.Маресьеву. Вскоре в степной аул сел самолет санитарной авиации. Его забрали в Алма-Ату, в костно-хирургический институт. Девочек временно определили в алматинский детский дом.

В клинике он перенес множество операций и долго восстанавливался. Лечащий врач Н.Никай на дедушке провел опытный эксперимент по замене позвонков на искусственные. Впослед-

ствии он на основе достигнутого результата защитил докторскую диссертацию.

Весна 1972 год. Трудоспособность Боты уже была подорвана, но дух – силен, как и прежде. Вернувшись с детьми в свое село, Бота застал дом в руинах. Все было опустошено – и вокруг, и внутри. Но судьба, как будто опомнившись, послала ему знак. Однажды утром он увидел, как к полуразрушенному сараю подходит большое стадо коз. В стаде был тот самый белый тек – козел, вожак с крестообразными рогами, кфоторого он когда-то считал пропавшим. Односельчане сразу узнали – это стадо Боты.

«Степь не забывает своих защитников. Ты ей дал все, и она тебе вернула, вознаградила сполна», - сказал один из стариков.

С этого дня наступила вторая жизнь.

Сила рода – в потомках

К 1978 году старшая дочь, красавица Сауле выросла, и Бота выдал ее замуж за лично выбранного из многих сватавшихся женихов, парня, за честного и трудолюбивого Сағита. Бота называл его своим сыном,

«Спросите меня, кто мое дитя? Я скажу – Сағит», - говорил он.

Сағит уважал своего «қайын ата», купил ему автомобиль и ружье, возил на охоту и праздничные мероприятия.

В 1979 году Бота по инвалидности вышел на пенсию, в том же году он стал дедушкой и посвятил дальнейшую жизнь воспитанию молодого поколения.

Он не рассказывал о войне часто. Но если начинал – слушали все. Внуки Тілеу, Бексанат и Алпамыс смотрели на него с благоговением, в его голосе звучали боевые девизы «Урраа!», «За Родину!», «За Победу!».

«Никогда не бойтесь защищать родную землю», – говорил он.

Он учил их маршировать, точить ножи, снаряжать патроны и смазывать охотничье оружие. Его внуки выросли смелыми, патриотичными и целеустремленными, как он сам.

Память, ставшая силой

В 1985 году здоровье железного солдата дало слабину. Перед самой смертью, он сказал: «Дети мои, я устал, прилягу спать. Не будите меня, кто бы ни пришел... Но если это будет Иосиф Виссарионович – тогда разбудите. Ведь я воевал за Родину, за Сталина!» Так, на 60-м году сердце, прошедшее и

огонь, и лед, остановилось тихо. Как военный марш, затухший в последний такт.

Прошли десятилетия, сменились времена, перестроилась идеология и обновлены государства. Но в доме, где когда-то звучал голос железного деда, по-прежнему бережно хранятся его медали, старая, выцветшая фотография, где он молодой воин — герой Секебаев.

Бота Секебаев похоронен в селе Бескауга Экибастузского района. Он прожил жизнь не только отважного бойца, но и ответственного труженика. Его путь – это летопись семьи, переплетение мужества и боли, труда и любви. В его глазах всегда горел огонь – не разрушения, а стойкости. Он ушел, не оставив за собой пустоты – за ним осталась земля, которую он защищал, и потомки, которые несут его имя с честью.

Внуки Секебаева стали его продолжением. Все трое, как когда-то мечтал сам Бота, стали военными офицерами – защитниками Родины. Род героя продолжил служение, чтобы нести частицу деда. Его имя высечено не только на мемориальном мраморе, но и в сердцах потомком – как символ негибаемой воли и настоящей любви к Родине.

Birleşik Krallık, Kırgızistan'ın Avrupa'daki önemli stratejik ortağı olmaya devam ediyor

Kırgızistan ve Birleşik Krallık temsilcileri, 2 Haziran'da bir araya geldi. Gerçekleşen görüşmede Birleşik Krallık'ın Kırgızistan'ın Avrupa'daki önemli stratejik ortağı olduğu vurgulandı.

Kırgızistan Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısı Edil Baisalov ile Birleşik Krallık'ın İstanbul Başkonsolosu, Doğu Avrupa ve Orta Asya Ticaret Komiseri Kenan Poleo 2 Haziran 2025 tarihinde bir görüşme gerçekleştirdi. Gerçekleşen görüşmede taraflar; siyasi diyalogun geliştirilmesi, ticari ve ekonomik bağların güçlendirilmesi, altyapı projelerinin hayata geçirilmesi ve işçi göçü konularını ele aldı.

Birleşik Krallık'ın Kırgızistan'ın Avrupa'daki önemli bir stratejik ortağı olmaya devam ettiğini belirten Baisalov, Kırgızistan'ın 700 milyon dolar tutarındaki ilk Eurobond'larının Londra Borsası'nda işlem görmesinin ülkenin yatırım imajını geliştirmede önemli bir adım olduğunu kaydetti.

İKİ ÜLKE ARASINDA ORTAKLIKLAR DEĞERLENDİRİLDİ

İki ülke arasında gelecek vaat eden projelere özellikle dikkat edildi. Concrete Canvas ile pilot iş birliği ve Çüy bölgesinde bir tesisin inşası, Narın bölgesindeki Kokomeren Nehri üzerinde bir hidroelektrik santrali inşa etme projesi ve Boston Consulting Group (BCG) ile kritik minerallerin kullanımına yönelik bir strateji geliştirmek için bir ortaklık değerlendirildi.

MEVSİMLİK İŞÇİ PROGRAMININ ETKİNLİĞİ ELE ALINDI

Öte yandan, 2024 yılı sonundan bu yana Avrupa ülkeleri içerisinde Birleşik Krallık, Kırgızistan'dan ürün ithal eden en büyük ithalatçı oldu. Ayrıca, iki ülke arasında Mevsimlik İşçi Programı'nın etkinliği de kaydedildi. 8 binden fazla Kırgızistan vatandaşının halihazırda Birleşik Krallık'ta istihdam edildiği ve yıllık kotanın 17 bin kişi olduğu belirtildi.

Taraflar, ortaklığın daha da genişletilmesi ve yeni etkileşim biçimlerinin geliştirilmesi konusunda karşılıklı ilgi duyduklarını teyit ettiler.

Türk devletleri, Üstyurt Platosu'nun doğal sistemini korumak için anlaştı

Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan, Üstyurt Platosu'nun doğal sisteminin korunması için 2025-2030 dönemini kapsayan bir yol haritası üzerinde anlaştı. Hedefler arasında ekosistemi koruma, kaçak avcılıkla mücadele ve ekoturizmin geliştirilmesi yer alıyor.

TÜRK BİRLİĞİ

Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan, Türkistan'ın önemli ekosistemlerinden biri olan Üstyurt Platosu'nun doğal sistemini ortaklaşa korumak için yol haritasının hazırlanması konusunda anlaşmaya vardı. Söz konusu yol haritası, biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla bölge ülkeleri ve uluslararası ortakların çabalarını birleştirmeyi hedefliyor. Yol haritası 2025-2030 dönemini kapsıyor ve yedi temel alana odaklanıyor.

Bu alanlar ise şunlar:

1. Yaban hayatının ve yaşam alanlarının sınır ötesi korunması.
2. Koruma altındaki türlerin sınır ötesi popülasyonlarının izlenmesinin iyileştirilmesi.
3. Üstyurt Platosu'nun biyolojik çeşitliliğin korunmasındaki önemi konusunda farkındalık yaratmak.
4. Kaçak avcılıkla mücadele.
5. Ekoturizmin geliştirilmesi ve ekonomik büyümenin biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkisinin azaltılması.
6. Çitaların yeniden popülasyonlandırılması konusunda iş birliği.
7. Doğa koruma konusunda uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi.

Açıklanan yol haritasının uygulanmasında ise Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın ilgili doğa koruma kuruluşlarının temsilcileri yer alacak.

ÜSTYURT PLATOSU

Üstyurt Platosu, Türkistan'ın batısında, Kazakistan, Özbekistan ve kısmen Türkmenistan sınırları içerisinde yer alan geniş ve kurak bir platodur. Hazar Denizi'nin doğusunda, Aral Gölü'nün güneybatısında konumlanan bu plato, yaklaşık 200 bin kilometrekare yüzölçümüne sahiptir. 150-300 metre arasında değişen yükseltiye sahip olan Plato'nun yüzeyi genel olarak düzdür, ancak zamanla rüzgar ve su erozyonuyla şekillenmiş derin vadiler, yamaçlar ve tuzlu çukurlar da görülmektedir.

Sert karasal iklimin etkisi altında olan bölgede; yazlar aşırı sıcak ve kurak, kışlar ise oldukça soğuk geçer. Yıllık yağış miktarı düşüktür, bu nedenle bitki örtüsü oldukça seyrektir. Bölgede kuraklığa dayanıklı bozkır ve yarı çöl bitkileri yaygındır. Platoda tilki, tavşan, yaban keçisi gibi kara hayvanları ile sürüngen türleri yaşamaktadır. Sert iklime rağmen burada 700'den fazla bitki türü, yaklaşık 230 kuş türü ve yaklaşık 60 memeli türü yaşamaktadır. Ayrıca göçmen kuşlar için de önemli bir dinlenme alanıdır.

Üstyurt Platosu, su kaynaklarının sınırlı olması ve zorlu iklim koşulları nedeniyle seyrek nüfusludur. Göçebe veya yarı göçebe hayvancılık yapan topluluklara rastlanır. Bölgede geleneksel olarak koyun ve keçi yetiştiriciliği yapılır.

Plato, sahip olduğu jeolojik oluşumlar, fosil yatakları, ve göç yolları ile bilimsel araştırmalar açısından önemlidir. Aynı zamanda, tarihi İpek Yolu güzergâhına yakın olması nedeniyle bazı eski kervan yollarına dair izler de taşır. Kazakistan ve Özbekistan sınırlarında bulunan bazı alanlar koruma altına alınmış, Üstyurt Tabiat Rezervi gibi bölgeler oluşturulmuştur.

**Tatar:
Kıbrıs Türk halkı,
asla devletsiz ve
Cumhuriyetsiz bırakılmayacak!**

**ЕРСИН ТАТАР: «КИПР ТҮРІК ХАЛҚЫ
ЕШҚАШАН МЕМЛЕКЕТСІЗ ЖӨНЕ
РЕСПУБЛИКАСЫЗ ҚАЛМАЙДЫ»**

KKTC’de UBP, DP ve YDP, Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’ı ikinci dönem için Kıbrıs Türk halkının ortak adayı ilan etti. Sağduyu Mutabakatı programında konuşan Tatar, KKTC’yi Türkiye desteğiyle müreffeh bir geleceğe taşıma hedefini yineleyerek, Kıbrıs Türkü’nün devletsiz bırakılmayacağını vurguladı.

Желтоқсан айының басында өткізілген «Сәбір мен Ақыл келісімі» шарасында Түрік Республикасының (KKTC) Президенті Ersin Татар үш бас партия — Ұлттық Бірлік (UBP), Демократиялық партия (DP) және «Қайта туу» партиясы (YDP) — бірігіп, оның екінші мерзімге біріккен кандидат екенін ресми түрде жариялады.

Мемлекетшілдік ұраны

Лefкошадағы Ататүрік Спорт Сарайында өткен жиында Президент Ersin Татар сөз сөйледі. Ол Кипр түріктерінің ешқашан мемлекетсіз қалмайтынын және Түркияның қолдауымен KKTC-нің гүлденген болашаққа жететінін атап өтті.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde (KKTC) koalisyon hükûmetini oluşturan Ulusal Birlik Partisi (UBP), Demokrat Parti (DP) ve Yeniden Doğuş Partisi (YDP), Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’ı ikinci dönem için Kıbrıs Türk halkının ortak adayı olarak belirledi ve bu amaçla 2 Haziran 2025 tarihinde «Sağduyu Mutabakatı» adında bir etkinlik düzenledi.

Türk Ajansı Kıbrısın (TAK) haberine göre, Lefkoşa Atatürk Kapalı Spor Salonu’nda başlayan etkinlikte, koalisyon hükûmetini oluşturan üç parti ortak bir açıklama yaptı. KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, burada gerçekleştirdiği konuşmada Kıbrıs Türk halkının asla devletsiz kalmayacağını ve Türkiye Cumhuriyeti’nin desteğiyle KKTC’nin müreffeh bir geleceğe taşınacağını vurguladı.

«BİRLİKTE TAMIZ, BİRDİR DAVAMIZ»

Üç parti tarafından yapılan açıklamada, KKTC’nin geleceği için müşterek bir sorumluluk üstlenildiği ve düzenlenen program etrafında birleşerek Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’ı ikinci

Президенттің негізгі ұраны — «Біз мемлекеттіктен жығылмаймыз, республикадан қалмаймыз!», әрі ол өзінің осындай мақсат-мұраттан бас тартпайтынын көрсетті. Ол: «Бұл жол — қасиетті жол; біз ККТС-ні таныту жолындамыз. Әр түрлі ойындарға қарамастан, біз бағытымыздан таймаймыз» деп мәлімдеді.

Ұлттық бірлік және егемендік

Президент Мемлекеттік бірліктің маңызына баса назар аударып, елдің бәрін жаңа саясат пен жаңа көзқараспен алға шақырды. Ол: «Бұл жерде біздің халқымыздың өмір сүруі үшін берік күрес жүргіземіз. Жаңа саясаттармен, жаңа визиямен жолымызды жалғастырамыз» деді.

Сонымен қатар, Президент ККТС халқының мемлекетінің сақталуына адалдығын, және Түркия тілмендегі теңіз аумақтарындағы саяси қолдауы арқасында ел экономикасының өркендейтінін айтты.

Мемлекет — халықтың кепілі

Президент сөзінде: «Кипр түрік халқы ешқашан мемлекетсіз және республикасыз қалмайды. Бұл барша халықтың абыройлы күресі, біз оны бірге жүргіземіз» деп сенім білдірді.

Партия қолдауы

UBP бас хатшысы Оғузхан Хасыпоғлу сөз сөйлеп: «Ерсин Татар — Кипр түрік халқының өмір сүру күресінің кандидаты» деді. Ол сондай-ақ федерацияланған шешімдерге қарсылық білдіріп, ККТС-дің егемендігін мойындауды талап ететінін жеткізді.

DP басшысы Фикри Атаоғлу Президент Татардың халықтың мүддесін қорғағанын атап өтіп: «Татардың күресі барлығымыз үшін мақтаныш. Екінші кезеңдегі кандидаттығын толық басып қолдаймыз» деді. Ол екі егемен мемлекет негізіндегі шешімді қолдайтындарын мәлімдеді.

YDP басшысы Ерхан Арікли: «Бұл — жай сайлау емес, ККТС халқының болашағы мен қауіпсіздігі жөніндегі күрес. Бұл сайлау — Түркиямен бірге жүргісі келетіндер мен БҰҰ, Еуропа Одағы желісінде

дөңім ішін Кібрис Түрк халқının ортақ адаы оларак беліредіклері kaydedildi. Bu kararın günlük siyasetin ötesinde bir anlam taşıdığı vurgulanan açıklamada, «Rum tarafının çözümsüzlüğü dayatan tutumu karşısında, Kıbrıs Türkü'nün özden gelen kendi egemenliğine sahip çıkması ve yolunu belirlemesi sağduyunun gereğidir.» ifadesi kullanıldı.

Ayrıca açıklamada, Tatar'ın iki devletli çözüm tutumunun halkın iradesini temsil ettiğinin altı çizilerek, «Bizler de halkımızı 'Birlikte Tamız, Birdir Davamız' inancıyla, onurlu bir gelecek için sağduyuda buluşmaya çağırıyoruz.» ifadelerine yer verildi.

«KIBRIS TÜRK HALKI, ASLA DEVLETSİZ VE CUMHURİYETSİZ BIRAKILMAYACAKTIR»

ККТС басınıндакі haberlere göre Cumhurbaşkanı Tatar, etkinlikte yaptığı açıklamada, verdiği sözü aynen devam ettirme kararlılığı içerisinde olduğunu vurgulayarak, «Yolumuz kutlu yoldur, yolumuz ККТС'yi tanıma yoludur. İnşallah başaracağız. Oynanan çok oyunlar vardır, bu oyunlar bizleri yolumuzdan caydıramayacaktır.» şeklinde konuştu.

Tatar, milli birlik anlayışının yerleşmesi ve güçlenmesinin şart olduğunu belirterek «Bu topraklarda halkımızın yaşamını sürdürebilmesi için güçlü bir şekilde mücadelemizi devam ettireceğiz. Yeni politikalarla, yeni bir vizyonla yolumuza devam ediyoruz.» dedi.

Aynı zamanda ККТС халқının devletine sahip çıkmasının önemine değinen Tatar, «Devletimize ve halkımıza sadakatle bağlıyız. Türkiye Cumhuriyeti'nin desteğiyle, Mavi Vatan'ın kalbinde yer alan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni daha müreffeh bir geleceğe taşımak en büyük hedefimizdir.» değerlendirmesini yaptı. Cumhurbaşkanı, «Kıbrıs Türk halkı, asla devletsiz ve Cumhuriyetsiz bırakılmayacaktır. Bu onurlu mücadelemizi hep birlikte sürdüreceğiz.» ifadesini kullandı.

«ERSİN TATAR, KIBRIS TÜRK HALKININ VAROLUŞ MÜCADELESİNİN ADAYIDIR»

Gerçekleşen programda UBP Genel Sekreteri Oğuzhan Hasipoğlu da koalisyon ortaklarıyla Tatar'ın adaylığını destekleme kararı aldıklarını açıkladı. Hasipoğlu, «Çünkü Ersin Tatar, Kıbrıs Türk halkının varoluş mücadelesinin adayıdır.» ifadeleriyle desteğini ifade etti.

Federasyon modeline karşı olduklarını belirten Hasipoğlu, «Ersin Tatar, tek egemenliğe,

болғысы келетіндердің таңдауы» деп атап өтті. Оның сөзіне қарағанда, федерация моделін қабылдамайтындығын және егемен екі мемлекет шешімін қолдайды.

Бұл мәтінде Президент Ersin Tatar мен коалициялық партиялар KKTC-нің егемендігін сақтауды, Кипр түрік халықтарының тәуелсіздігін нығайтуды, және екі егемен мемлекет негізіндегі шешімді қолдайтынын нақты және сенімді түрде дәріптеді. Мемлекетшілдік, ұлттық бірлік және Түркиямен әріптестік – бұл доктриналар алдағы Президенттік саяси науқанның негізгі тірегі болып қалады.

Түркия'nin гарантörlüğü'nün son bulmasına karşıdır» diyerek Tatar'ın 2020'de göreve başladığında federasyon görüşmelerine son vereceğine ilişkin sözünü tuttuğunu kaydetti.

Ayrıca Genel Sekreter Hasipoğlu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda KKTC'nin tanınması çağrısı yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz'a ve Türk milletine teşekkür etti.

DP Genel Başkanı Fikri Ataoğlu ise Tatar'ın, KKTC halkının hakkını savunduğunu vurguladığı konuşmasında, Tatar'ın verdiği mücadelenin tüm Kıbrıs Türk halkı adına gurur meselesi olduğunu kaydetti. KKTC halkının egemenliğini ve onurunu her şeyin üzerinde tuttıklarını belirten Ataoğlu, «2025 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Sayın Ersin Tatar'ın yeniden adaylığını güçlü şekilde desteklediğimizi ilan ediyoruz.» ifadesini kullandı.

Ataoğlu, konuşmasında «İki ayrı halk, iki ayrı egemen devlet gerçeğinden hareketle, (Tatar'ın) Kıbrıs Türkü'nün eşitliği ve bağımsızlığı için verdiği mücadele hepimiz adına çok kıymetlidir.» ifadelerine yer verdi. Koalisyon ortaklarının önemine de dikkat çeken Ataoğlu, bu ittifakın yalnızca seçim iş birliği değil, halkın güveninin de bir simgesi olduğunu belirtti. «Sayın Cumhurbaşkanımızın ortaya koyduğu milli vizyon yalnızca bugünün değil, yarının da teminatıdır. Demokrat Parti olarak bu vizyona tam destek veriyoruz.» diyerek halka birlik çağrısında bulundu.

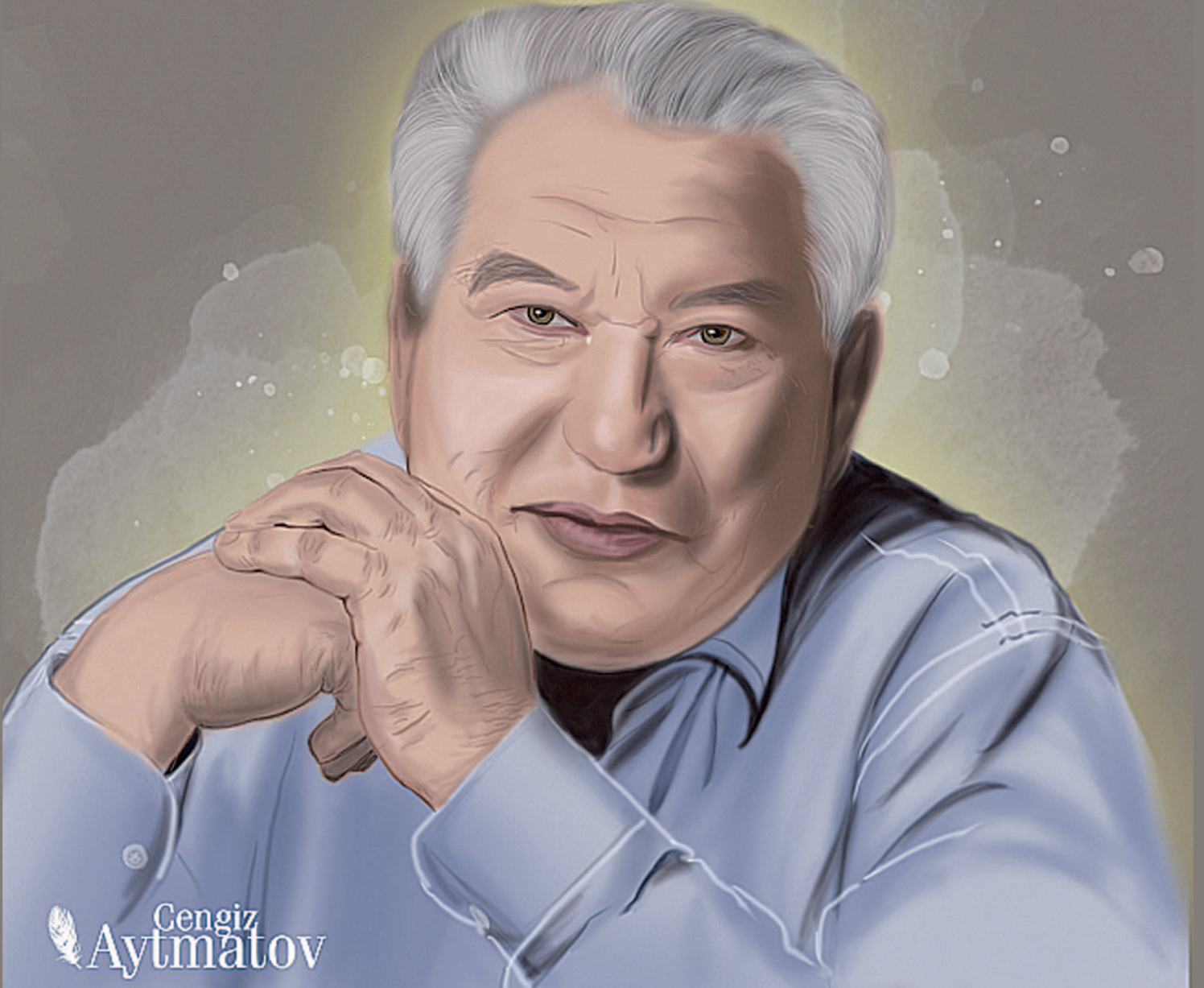
«EGEMEN EŞİTLİĞE DAYALI İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜMDEN YANAYIZ»

YDP Genel Başkanı Erhan Arıklı ise bu yıl yapılacak seçimin sıradan bir seçim olmadığını vurgulayarak, bunun KKTC halkının beka meselesi olduğunu altını çizdi. Arıklı, «Bu seçim, Türkiye'yle birlikte yürümek isteyenlerle; ABD, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği çizgisinde yürümek isteyenler arasında yapılacak bir tercihtir.» ifadesini kullanarak «Bizler, 'mesele milletse, vatansa, hele ki ana vatansa gerisi teferruattır' diyen bir siyasi hareketiz.» şeklinde konuştu.

Federasyon seçeneğinin KKTC ve Türkiye için tamamen kapandığını aktaran Arıklı, «Biz, egemen eşitliğe dayalı iki devletli çözümden yanayız. Başka bir formülü konuşma lüksümüz yok.» dedi. Arıklı, yıllarca süren müzakerelerin bir sonuca ulaşmadığını belirterek «Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kolay kurulmadı. Bu devlet, şehitlerimizin ve gazilerimizin emanetidir. Biz bu emaneti yaşatmakla yükümlüyüz.» ifadelerini kullandı.

Türk Dünyası'nın romanlardaki sesi:

Cengiz Aytmatov

Yazdığı eserlerle Türk dünyasının sesi oldu. «Dünyanın en güzel aşk hikayesi» Cemile'de, «İnsan her şeyi anlatamaz, zaten kelimeler de her şeyi anlatmaya yetmez» diyen Kırgızistan'ın milli yazarı Cengiz Aytmatov'un vefatının 17. yılı.

TÜRK BİRLİĞİ

«İnsan her şeyi anlatamaz, zaten kelimeler de her şeyi anlatmaya yetmez...»

En büyük ideali 'Ortak Türk Dili'nin oluşturulmasıydı...

Fransız yazar/şair Louis Aragon'un «dünyanın en güzel aşk hikayesi» dediği «Cemile»yi yazan, Türk dünyasında Kırgızların sesini romanlarıyla duyuran Cengiz Aytmatov'un ölümünün 17. yılı...

Onun eserlerinin temelinde Kırgızların sözlü kültürü, geleneği, masalları, destanları ve türküleri yer alıyor.

Babası kurşuna dizildi...

Cengiz Aytmatov, 12 Aralık 1928 tarihinde Kırgızistan'ın Talas vadisinde yer alan Şeker köyünde dünyaya geldi. 4 çocuklu ailenin ilk çocuğu.

Devlet adamı olan babası Törekul Aytmatov'un görevi nedeniyle ilk eğitim yıllarını Moskova'da geçiren Cengiz, Törekul Aytmatov'un rejim tarafından suçlanması nedeniyle eğitimine ara vermek zorunda kaldı.

Törekul Aytmatov, 1937 yılında sadece Kırgız Türkçesini savunduğu için Rus lideri Stalin tarafından «halk düşmanı» ilan edildi. Törekul Aytmatov, bu nedenle evinden ve ailesinden koparıldı, kurşuna dizilerek öldürüldü. Aytmatov ailesi, babalarının öldüğünü yaklaşık 20 yıl sonra öğrendi.

«Her şeyi anlamıştım, en azından hissetmiştim birbirimizi bir daha asla göremeyecektik»

Cengiz Aytmatov trajedisinin ilk sayfasında babasından ayrılışı vardı:

«Henüz 6 aylık olan küçük Rosa ile birlikte 4 kardeşlik. Babam Kazan garına götürmüştü bizi. Tren oradaydı. Kapıları açıldı. Vagonun biri bize rezerve edilmiş bölümlerden oluşuyordu. Altı üstü ranzalar vardı. Babam bunlardan ikisine bizi yerleştirdi. Ve vedalaştı. Annemin nasıl ağladığını ve babamın kendisine nasıl güçlükle hakim olabildiğini görüyordum. (...) Bu arada tren hareket etti ve yürümeye başladı. Babam uzun müddet, gücünün yettiği kadar pencerenin yanı sıra koştu, bize el salladı, salladı... Ben ranzanın üst tarafındaydım, her şeyi anlamıştım, en azından hissetmiştim birbirimizi bir daha asla göremeyecektik.»

«İnsanın kaderini yoğuran yer»

Törekul Aytmatov'un ölümü onları Moskova'dan Şeker köyüne yönlendirdi. Şeker köyü, Cengiz Aytmatov'un deyimiyle «insanın kaderini yoğuran» bir yerdi.

Cengiz Aytmatov'un babaannesi Ayımkan Hanım ve Karakız Apa, Cengiz'e masallar, efsaneler, maniler türküler anlattı. Bu anlatılar sadece «anlatı» olarak kalmadı, Cengiz'in yaralı bedenini de iyileştirdi.

Aytmatov ailesi, 1938 yılında Kirovskoye'ye taşındı. Cengiz, eğitimine buradaki Rus yatılı bölge okulunda devam etti.

Hikaye yazmaya, çeviri yapmaya başladı

II. Dünya Savaşı'nın en zoryılı olan 1942'de okulu bırakarak küçük yaşına rağmen köy sovyetine (kolhoz) sekreter oldu, vergi memurluğu ve Rusça öğretmenliği yaptı. Cephe gerisinde evladını/eşini yitirmiş, aç perişan, çaresiz insanların yüzüne yansıyan acıyı bizzat gözlemleyerek büyüyen Aytmatov, bu gözlemlerinin hafızasında yarattığı etkiye, hemen hemen bütün eserlerinde yer verdi.

Savaşın sona ailesiyle Cambul'a taşınırken 1946'da Veteriner Teknik Okulu'na girdi. Burada hocalarının etkisiyle Rus klasiklerini okumaya başladı. Şiir de yazmasına rağmen bir hocasının tavsiyesiyle hikayeye yöneldi, yazı ve çeviri çalışmaları yaptı.

Hikayesi Pravda gazetesinde yayımlandı

Veteriner Teknik Okulu'nda 2 yıl okuduktan sonra yüksek öğrenimini 1953 yılında Bişkek'teki Tarım Enstitüsü'nde tamamladı.

Aytmatov'un, Tarım Enstitüsü yıllarında okumaları daha sıklaştı ve boyut kazandı.

Cengiz Aytmatov, 1952'de Rusçaya çevrilerek Pravda gazetesinde yayımlanan ilk öyküsü «Gazeteci Cyuda»yı yazdı. Yazdıklarıyla edebiyat eleştirmenlerinin dikkatini çeken Aytmatov, yazı yeteneğini daha da geliştirmesi için, yaratıcı yazarlık dersleri veren Moskova'daki Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne davet edildi.

«Dünyanın en güzel aşk hikayesi»

1958'de ise asıl çıkışını yaptığı «Cemile» adlı öyküsünü kaleme aldı ve öykü, Sovyetlerin en ünlü edebiyat dergisi Novy Mir'de (Yeni Dünya) yayımlandı.

Devrin Sovyet edebiyat dünyasında geniş yankılar uyandıran öykü, haksız eleştirilere uğradı. Eleştirilerin ve tartışmaların ortasında öykü, Fransız yazar/şair Louis Aragon'un dikkatini çekti. Aragon, Cemile'yi «dünyanın en güzel aşk hikayesi» sözleriyle nitelendirerek Fransızcaya tercüme edip geniş bir takdimle yayımladı.

Dünyada büyük yankı bulan Aytmatov'un eserleri, Aragon'un sunuşundan sonra dünya dillerine çevrildi ve tartışmalar da kendiliğinden sona erdi.

Pravda gazetesinde Orta Asya muhabiri

Stalin'in ölümü, Aytmatov'un daha rahat hareket etmesini sağladı. 1957'de Sovyet Komünist Partisi'ne ve Sovyet Yazarlar Birliği'ne, 1958 yılında Moskova'da Edebiyat Fakültesi'ne kabul edildi.

1959 yılında Novy Mir'in editörlüğünü yaptı ve buradaki görevini 1967 yılına kadar sürdürdü. Novy Mir'den sonra Literaturnyi Kirgizistan dergisi editörlüğü ve beş yıl boyunca süren 1960-1965 yılları arasında Pravda Gazetesi Orta Asya muhabirliğini yaptı.

Kirgizistan milli yazarı: Aytmatov

1963 yılında «İlk Öğretmen», «Deve Gözü», «Cemile» ve «Selvi Boylum Al Yazmalım» adlı öykülerden oluşan Steplerden ve Dağlardan Hikâyeler adlı yapıtıyla Lenin Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü.

1968'de Büyük Sovyet Edebiyat Ödülü'nü aldı ve aynı yıl Kirgizistan milli yazarı seçildi.

Üst düzey üyelikler

1969'da Asya-Afrika Halkları Kültürel Dayanışma Teşkilatı Başkan Yardımcılığına seçildi.

1978'de Yüksek Sovyet Prezidium'u tarafından «Sosyalist İşçi Kahramanı» olarak ödüllendirildi.

Avrupa Bilim, Sanat ve Edebiyat Akademisi ve Kirgizistan Bilimler Akademisi üyeliklerinin yanı sıra Issık-Göl Forumu Başkanlığı gibi pek çok üst düzey üyeliklerde bulundu ve ödüller aldı.

Pek çok uluslararası ödülün sahibi oldu

1983'te, Gün Olur Asra Bedel ile «Büyük Sovyet Edebiyat Ödülü»nü ikinci kez kazandı, ardından Pablo Neruda Ödülü'ne layık görüldü.

1985 ve 1991 yılları arasında Kirgizistan Sinemacılar Birliği, Sovyet Parlamentosu Kültür ve Ulusal Diller Komitesi Başkanlıkları ile Sovyet Yazarlar Birliği Sekreterliği görevlerinde bulundu.

Uluslararası birçok ödül alan yazar; 1988'de Japonya Doğu Felsefesi Enstitüsü Akademisi, 1992'de İlesam Üstün Hizmet, 1994'te Avusturya Avrupa Edebiyatı Devlet, 1998'de Friedrich Rueckert ile 2004'te Alexander Men ve Leo Kopelev ödüllerini aldı.

Ülkesini büyükelçi olarak temsil etti

1996 yılında Kirgizistan'ın UNESCO temsilciliğine atandı.

Talas bölgesi milletvekilliği de yapan Aytmatov, 1990-1994 yılları arasında Sovyetler Birliği'ni ve Rusya'yı Lüksemburg'da, 2008 yılına kadar da Kirgizistan'ı Lüksemburg, Hollanda, Belçika ülkelerinde büyükelçi olarak temsil etti.

10 Haziran 2008'de hayatını kaybetti...

«Gün Olur Asra Bedel» romanının film çekimleri için Tataristan'ın başkenti Kazan'a gittiği dönemde, 16 Mayıs 2008 tarihinde rahatsızlandı. Cengiz Aytmatov, böbrek yetmezliği teşhisiyle tedavi için Almanya'ya götürüldü.

Almanya'nın Nürnberg şehrinde tedavi gören Cengiz Aytmatov, 10 Haziran 2008'de hayatını kaybetti. Evli ve dört çocuk babası olan yazar, 1937'de babasıyla beraber 137 aydının gizlice kurşuna dizilip gömüldüğü Bişkek'teki Ata-Beyit'te toprağa verildi.

Yaşantılar ve mitik bir duyum

Cengiz Aytmatov'un mito-poetiğini kuran üç temel unsuru:

1. Manas Destanı başta olmak üzere Kırgız kültürünün binlerce yıllık sözlü geleneği olan masallar/efsaneler/türküler/inanmalar
2. Rusça aracılığıyla tanıdığı Rus ve dünya edebiyatından Tolstoy, Dostoyevski ve Puşkin gibi yazarların etkisi
3. Cengiz Aytmatov'u akademik anlamda yönlendiren, biçimlendiren Gorki Edebiyat Enstitüsü ve enstitüde aldığı yüksek yaratıcı yazarlık dersleri

Hikaye ve romanlarında günlük yaşamışlıkları kendi hayat felsefesinin

içine oturtur. Yaşadığı çağdaki insanların problemlerini yansıtan eserlerinde anlatım bir noktadan sonra mitik bir duyumla birleştiği gibi kahramanlar da dar kişiliklerinden sıyrılıp mitsel bir düzlemde Manas'ın kahramanlarıyla özdeşleşir.

Aytmatov'un dünyasında doğa ve doğadaki unsurlar insan kadar önemli. O, bunları şiirsel bir üslupla ve başarıyla eserlerine yansıttı.

Dünya literatürüne «mankurt» kavramını kazandıran yazar

Aytmatov, «mankurt» kavramını 1980'de kaleme aldığı «Gün Olur Asra Bedel» romanında tarihine küsen, geçmişini unutan, ailesine, mensup olduğu milletine, öz değerlerine yabancılaşan ve gayesi olmayan insanların mensup oldukları milletleri uyarmak için kullandı.

TÜRK BİRLİĞİ

«Kelimeler yetmez...»

Cengiz Aytmatov, yazdığı eserlerle Türk dünyasının, Kirgizlerin sesi oldu. Gelenekten besleyerek yoğurduğu eserlerinde 2'nci Dünya Savaşı dönemini, Kirgiz halkının yaşadıklarını, acılarını, kültürünü anlattı fakat:

«İnsan her şeyi anlatamaz, zaten kelimeler de her şeyi anlatmaya yetmez...»

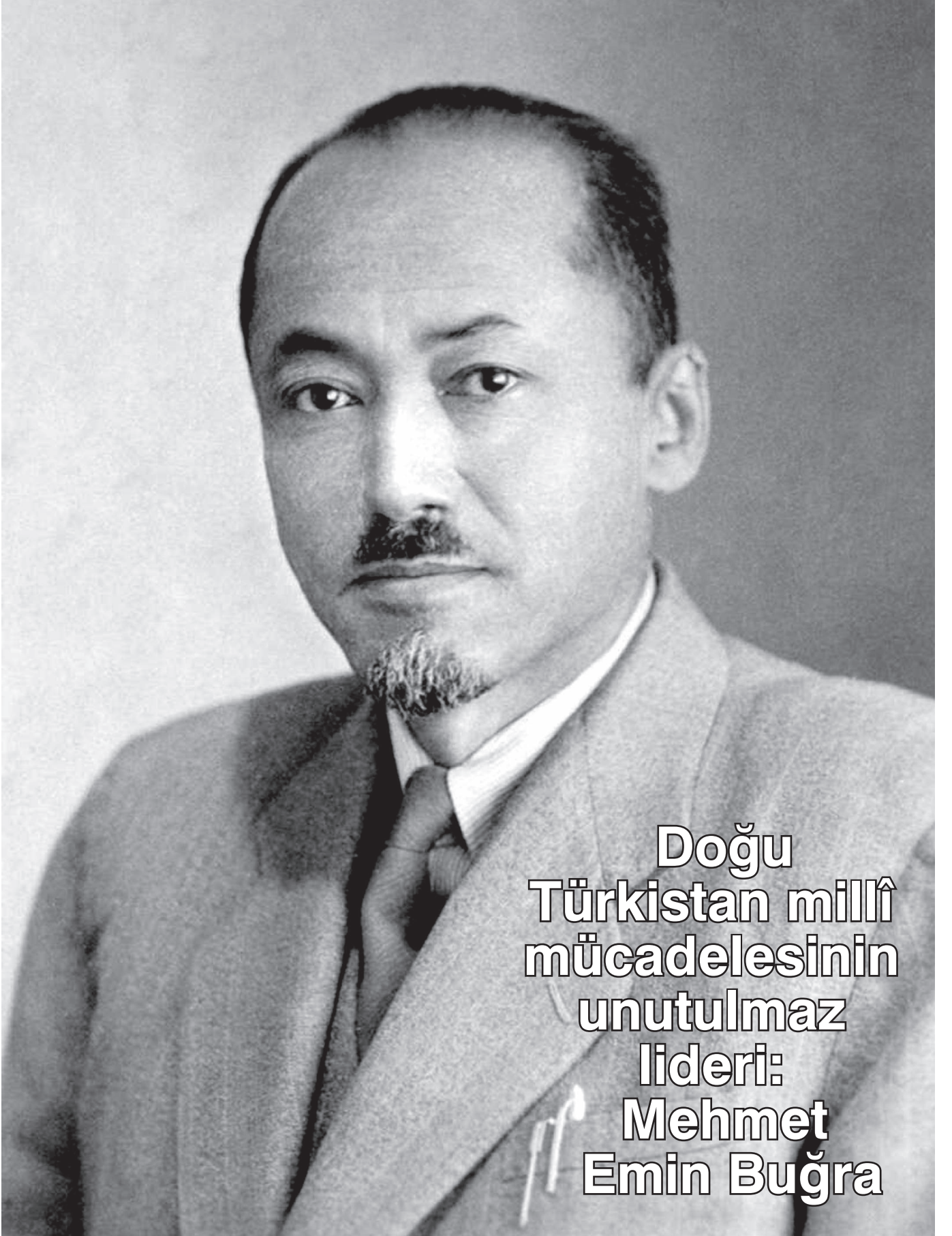
Ayşe ŞİMŞEK
Haber Prodüktörü

«Aytmatov ve tiyatro» adlı tiyatro festivalinde Azerbaycanlı oyuncular, «Mankurt» oyununu geçen sene Bişkek'te sahneye koydu.

Cengiz Aytmatov çift dilli yazarlardandı. Önceleri eserlerini Kirgizce yazıp Rusçaya çevirirken daha sonra Rusça yazıp Kirgizcaya çevirme yolunu tercih etti.

Eserlerinin bazıları: Yüz Yüze, Cemile, Deve Gözü, İlk Öğretmen, Selvi Boylum Al Yazmalım, Toprak Ana, Beyaz Gemi, Dişi Kurdun Rüyalari, Elveda Gülsarı, Kızıl Elma...

**Hazretim Ünvanıyla
tanınan, Millî İnkılap
Teşkilatının kurucusu
ve başkomutanı,
Doğu Türkistan İslam
Cumhuriyeti'ne askerî
ve ekonomik katkılar
sağlayan efsanevî lider
Mehmet Emin Buğra,
vefatının 60. yılında
saygıyla anılıyor.**

Hotan'ın Karakaş nahiyesindeki meşhur medreselerinde yüksek din tahsilini Arap ve Fars dillerinde tamamladı. 1922-1930 yılları arasında Hoten ve Karakaş'ta Tefsir ve Hadis konularında hoca olarak görev yaptı.

ÇİN'E KARŞI MİLLİ İNKILAP TEŞKİLATI KURULDU

Doğu Türkistan'ın millî mücadele tarihine damga vuran, unutulmaz lider Mehmet Emin Buğra, 60 sene önce yaşama veda etti. Zaman ve mekân fark etmeksizin Doğu Türkistan'ın bağımsızlığı için mücadele eden efsanevî lider Mehmet Emin Buğra, bugün saygıyla yad ediliyor.

MEHMET EMİN BUĞRA KİMDİR?

Mehmet Emin Buğra (Hazretim), 1901 yılında Doğu Türkistan'ın Hoten şehrinde saygın bir ailede dünyaya geldi. Hoten'in saygın din alimlerinden biri olan babası Pir Abidin Hacı'yı küçük yaşta kaybeden Buğra, dört erkek ve iki kız kardeşiyle beraber annesi Sekine Banu Hanım'ın terbiyesi altında büyüdü. Buğra'nın annesi Sekine Banu Hanım ise, 1863 yılında Hoten bölgesinde hüküm süren Hoten Hanlığının kurucusu Abdurrahman Paşa'nın torunuydu.

Dokuz yaşında Hoten'de ilk tahsilini yaparken 10 yaşında annesini kaybeden Buğra, amcası Mehmet Niyaz Hacı'nın himayesine girdi. 22 yaşında ise

Buğra, ilmi ve hitabet yeteneğinden dolayı kısa zamanda bölgede saygın ve nüfuzlu din alimlerine verilen "Hazretim" unvanını aldı. Doğu Türkistanlı lider, 1931'de altı aylık Doğu Türkistan gezisine çıktı. Bu süreçte her kesimden insanla tanıştı ve fikir alışverişinde bulundu. Aynı zamanda bölgedeki Çin varlığı ve askeri durum hakkında bilgi topladı.

Gulca'da din alimi Sabit Damolla ile tanışması hayatında önemli bir dönüm noktası teşkil etti. Buğra, Damolla ile yaptığı görüşmeler sonucunda Doğu Türkistan'ın Çin esaretinden kurtulması gerektiğine ve bağımsızlık için Çin'e karşı silahlı bir direnişin şart olduğuna kanaat getirdi. Hoten'e dönünce Eylül 1932'de Milli İnkılap Teşkilatını kurdu.

60 KİŞİLİK BİRLİKLE ELDE EDİLEN BÜYÜK ZAFER

Teşkilatın amacı, üye toplamak, para ve silah tedarik etmektir. Kısa bir süre içinde 3 yüzü aşkın üye bulundu ve 50 kadar eski tüfek ele geçirildi. 1931 yılının birinci ayında Sabit Damollam Hindistan, Türkiye ve Hicaz

gezisinden çok önemli bilgi ve tecrübelerle dönmüştü. Kendisi de adı geçen gizli teşkilata katıldı. Tahminen bir yıl süren gizli faaliyetlerden sonra 20 Şubat 1932 tarihinde Hotan'ın Karakaş nahiyesinde Geçici Hoten Hükûmeti'nin teşkili kararlaştırıldı. Hükümet reisi Karakaş kadısı Mehmet Niyaz Alem, Başbakan Sabit Damollam ve Başkomutan ise Mehmet Emin Buğra olarak belirlendi.

Doğu Türkistan bağımsızlığı için Çin yönetimine karşı silahlı ayaklanmanın tarihi, Çinliler tarafından fark edilince 22 Şubat 1933 günü acele toplanan 60 Uygur Türkünün katılımıyla Karakaş'tan isyan dalgası başladı. O gün Karakaş'taki bütün Çinliler temizlendi. Kısa bir süre içinde Mehmet Emin Buğra önderliğinde birlik, batıda Kaşgar'ın Yenihisar nahiyesinden doğuda Çin'in Dunhuang eyalet sınırına kadar olan bölgeyi Çin istilasından kurtardı.

Alim olduğu kadar iyi bir siyasetçi, şair, yazar ve tarihçi bir kişiliği de olan Buğra, 12 Kasım 1933 tarihinde Kaşgar'da ilan edilen Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti'nin tesisine büyük katkılarda bulundu. Yeni kurulan cumhuriyete, ekonomik ve askeri alanlarda yardımlarda bulundu. Cumhuriyetin kısa süre içerisinde Çinli Müslümanların ve Rus kuklası militarist Şing Şi Say'ın eliyle yıkılması dolayısıyla Buğra, vatan ve millet davasını yürütmek için 1934 yılında Hindistan'a hicret etmek zorunda kaldı.

Hindistan ve Afganistan'ın Doğu Türkistan'a sınırı olan Pamir ve Vahan yörelerinde tekrar birlik kurmaya çalışan Buğra, Doğu Türkistan'a dönüp ülkeden zalim Çinlileri kovmanın hesaplarını yaparken, diğer taraftan ilminin zekatı olarak gördüğü Şark-ı Türkistan Tarihi adlı çalışmasını bitirmek için gecesini gündüzüne katarak çalışmalarını aralıksız sürdürmüştü.

Bu çalışmalar kısa sürede meyvesini vermiş ve 1940 yılında halen bir şaheser olarak kabul edilen Şark-ı Türkistan Tarihi adlı kitabı ortaya çıkmış ve eserin ilk baskısı da Kabil'de yapılmıştı.

YURDA DÖNÜŞÜN AYAK SESLERİ: YURTTAŞLAR CEMİYETİ

1942'de Afganistan'dan Hindistan'a geçen Mehmet Emin Buğra, o sırada bölgeyi elinde bulunduran İngilizler tarafından Peşâver'de altı ay boyunca hapiste tutuldu. 8 Ocak 1943'te Çin'e gitmek şartıyla serbest bırakıldı. 4 Nisan 1943'te Çin'in II. Dünya Savaşı yıllarındaki başkenti Çongçing'e (Chongqing) geldi. Burada Dr. Mesut Sabri Baykozi, İsa Yusuf Alptekin ve Kadir Efendi ile Yurттаşlar Cemiyeti adıyla bir teşkilat kurdular. Teşkilatın hedefi, gerek dönemin siyasal hakimi Çin Milliyetçi Partisi (Guomindang) nezdinde gerekse Çin kamuoyunda Doğu Türkistan meselesini gündeme getirmek ve mevcut imkanları kullanarak Doğu Türkistan lehine siyasi çözümler geliştirmektir.

TÜRK BİRLİĞİ

ÇİN BAŞKENTİNDE DOĞU TÜRKİSTAN İÇİN VERİLEN MÜCADELE: DOĞU TÜRKİSTANLILAR TÜRK'TÜR

Yurttaşlar Cemiyeti, Doğu Türkistan'ın siyasi, iktisadi ve kültürel sorunlarına çözümler sunmak üzere hazırladığı, Xinjiang (Şinjiang) adının Doğu Türkistan olarak değiştirilmesi ve Doğu Türkistan halkının Türk kimliğinin tescili gibi önemli teklifler içeren on dokuz maddelik taslak bir metni o dönemde yazılmakta olan yeni Çin anayasasında yer alması için 13 Ekim 1944 tarihinde ilgili komisyona sundu. Hemen ardından Buğra'nın hükümet gazetesi Congyang Ribao'nun (Merkezi Günlük Haber) 21 Ekim 1944 tarihli sayısında yayımlanan "Şinjiang/Sincan Değil Doğu Türkistan" ve "Doğu Türkistanlılar Türk'tür" başlıklı yazıları Çin'de büyük yankı uyandırdı. Buğra ve arkadaşları tarafından yürütülen bütün bu propaganda ve lobi çalışmaları Doğu Türkistan meselesine daha ılımlı yaklaşılmasına önemli katkılar sağladı.

TEKRAR İLAN EDİLEN DOĞU TÜRKİSTAN CUMHURİYETİ

Doğu Türkistan'ın kuzeyinde bulunan Gulça, Tarbağatay ve Altay illerinde yürütülen ve Uç Vilayet İnkılabı adıyla bilinen milli mücadele hareketinin neticesinde 12 Kasım 1944'te Ali Han Töre Sağuni liderliğinde merkezi Gulca olan Şarki Türkistan Cumhuriyeti ilan edildi. Bu gelişmenin Doğu Türkistan mücadelesinde yeni bir dönemin başlangıcı olabileceğini düşünen Mehmet Emin Buğra, aralarında Dr. Mesut Sabri Baykozi ve İsa Yusuf Alptekin'in de bulunduğu bazı dava arkadaşlarıyla birlikte 17 Ekim 1945'te Urumçi'ye döndü. Ahmet Can Kasımî başkanlığındaki Gulca heyetiyle yapılan görüşmeler neticesinde 6 Haziran 1946'da farklı siyasi grupların temsil edildiği Birleşik Eyalet Hükümeti kuruldu. Buğra bu hükümette önemli görevler üstlendi. Temmuz 1946'da İmar Bakanı, 29 Aralık

1948'de de Başkan Yardımcısı oldu.

Aynı yıllarda İsa Yusuf Alptekin ile birlikte çıkardıkları aylık Altay Dergisi ve günlük Erk Gazetesi ile mücadelesini sürdüren Buğra, yine İsa Yusuf Alptekin ile birlikte kurduğu Bilim Cemiyeti şemsiyesi altında bilimsel çalışmalar yaparken diğer yandan Türkistan Türk Milliyetçi Partisinin temelini oluşturmaya çalıştı.

BİTMEYEN MÜCADELE AZMİ VE DAVA ARKADAŞLARI

10 Ekim 1949'da Doğu Türkistan komünist Çin hükümeti tarafından işgal edilince Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin başta olmak üzere bir grup dava arkadaşıyla birlikte ikinci defa Hindistan'a gitmek zorunda kaldı. Kendisiyle birlikte gelenler için güvenli bir yaşam alanı oluşturmak amacıyla 1949-1951 yıllarında yoğun bir diplomasi mücadelesi gerçekleştirdi. Hindistan Başbakanı Nehru ile görüştü.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Amerika Birleşik Devletleri Yeni Delhi Büyükelçiliği, Hint Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye Cumhuriyeti hükümeti gibi merciler başta olmak üzere Kızılhaç ve Kızılay gibi kuruluşlara da başvurdu.

KARDEŞİNE KUCAK AÇAN TÜRKİYE

Mehmet Emin Buğra Aralık 1951'de arkadaşları ve bir grup hemşehrisiyle Türkiye'ye geldi. Başbakan Adnan Menderes, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan, Dışişleri Bakanı Mehmed Fuad Köprülü ve bazı siyasilere

yaptığı görüşmelerin ardından 13 Mart 1952 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi'yle Hindistan ve Pakistan'da bekleyen 1850 Doğu Türkistanlı mülteci Türkiye'ye getirildi.

1953'te Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen Mehmet Emin Buğra Ankara'ya yerleşti. Türkiye'deki sivil toplum örgütleriyle, bilhassa Batı Türkistanlı, Kafkasyalı, İdil-Ural ve Azerbaycanlı akraba toplulukların liderleriyle ortaklık yollarını arayan Buğra, bu kapsamda Türk Birliği ve Türk Ortak Cephesi gibi isimler altında Sovyet Rusya ve Komünist Çin'e karşı bir dizi siyasi çalışma yürüttü. 1954'te Suudi Arabistan'ın Taif şehrinde düzenlenen Doğu Türkistan Kurultayı'na katılmak üzere Suudi Arabistan'a gitti. Kurultayda Doğu Türkistan meselesi için Milliyetçi Çin (Tayvan) hükümetiyle müzakerelerin başlatılmasına karar verildi.

Mehmet Emin Buğra ile İsa Yusuf Alptekin, milliyetçi Çin liderleriyle görüşmeler yaptı. Milliyetçi Çin'in bağımsız bir Doğu Türkistan fikrine olumlu yaklaşmaması üzerine görüşmeler sonuçsuz kaldı.

Doğu Türkistan'ın efsanevi lideri Mehmet Emin Buğra, 14 Haziran 1965'te Ankara'da vefat etti.

MEHMET EMİN BUĞRA'NIN ESERLERİ:

Şarkî Türkistan Târihi (nşr. Muhammed Kâsım Dâmolla, Keşmir 1947, 1971 [Şarkî Türkistân'ning Millî İnkılâb Târihi adıyla ve bazı ilavelerle birlikte kısmî neşir]; nşr. Fatma Buğra, Ankara 1987; Almatı 1991 [Kiril alfabesiyle]; nşr. M. Yakup Buğra, Ankara 1998 [günümüz Uygurcasıyla sadeleştirilmiş ve notlarla];

The Autograph Manuscript of Muḥammad Amîn Bugra's Sharqî Turkistân Târihi adıyla tıpkıbasım, nşr. Yuriko Shimizu, I-II, Tokyo 2014-2016; eser Muhammed Kâsım Türkistânî tarafından Târîḫu Türkistânî's-Şarkıyye adıyla Arapça'ya tercüme edilmiştir [Mekke 1429]),

Kalem Küreşi (Nanjing 1945), Doğu Türkistan: Tarihî, Coğrafi ve Şimdiki Durumu (İstanbul 1952), et-Türkistânü's-Şarkıyye mâzîhâ ve hâzırühâ (Kahire 1952), el-İslâm ve'l-ḥaṭarü's-şüyû'î (Kahire 1953),

Doğu Türkistan'ın Hürriyet Davası ve Çin Siyaseti (İstanbul 1954), Doğu Türkistan Kızıl Çin Muhtariyetini Reddeder (Ankara 1955), Nidâ'un ile'l-âlemi'l-İslâmî (Kahire 1958),

Dalay Lama ile beraber
Soldan : İsa Alptekin, Dalay Lama ve Mehmet Emin Buğra

Türk Yurtlarında Arap Fütuhâtı (Ankara 1958), Tibet ve Doğu Türkistan Hakkında Bilinmeyen Siyasî Konular (Ankara 1959), Taşkent Konferansının İçyüzü ve Komünist Memleketlerdeki Yazarların Durumu (Ankara 1959), Delhi Konferansı ve Tibet (Ankara 1960), eş-Şirâ'u'l-isti'mârî beyne Rûsiyâ ve's-Sîn li-ecli Türkistânî's-Şarkıyye (Ankara 1963),

Mücadele Hatıratı (nşr. Fatma Buğra, Ankara 1966; The Memoirs of Muḥammad Amîn Bugra: Autograph Manuscript and Translation adıyla tıpkıbasım, nşr. Yuriko Shimizu, Tokyo 2012),

Vatan Kaygusu (Ankara 1990). Ayrıca Haydar Mirza Duğlat'ın Târîh-i Reşîdî adlı eserinin bir bölümünü Türkiye Türkçesi'ne aktarmış, Kutluk ve Türkan adında bir operet yazmıştır (Urumçi 1948).

Yegane Nəhmətulla qızı İsmayılova

BDU-nun professoru, filologiya elmləri doktoru
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,
Türk Edebiyatı Vəqfi Fəhri Üyesi,
UNESKO üzrə Azərbaycan Respublikasının
Milli Komissiyasının Dünya Yaddaşı Proqramı və
Türköloji araşdırmalar ilə bağlı səlahiyyətli ekspert
Bakı, Azərbaycan

yegane-n@mail.ru

ANA KITABIMIZ “KITABI-DƏDƏ QORQUD”UN İDEYA VƏ MOTİVLƏRİ VAQIF ASLAN POEZİYASINDA

Müasir poeziyada «Kitabi-Dədə Qorqud» motivlərindən istifadə ənənəsi daha sonra dövrün ab-havasına uyğun olmuşdur. Repressiyalar dövründə ona maraq zəifləmiş, lap sönmüş, sonralar yenə güclənmişdir. Ümumiyyətlə isə «Dədə Qorqud» ruhu Azərbaycan ədəbiyyatının heç vaxt tərk etməmişdir. Tədqiqatçı G.Babaxanovanın yazdığı kimi, «Dədə Qorqud kitabı» və 1920-30-cu illər Azərbaycan sovet poemaları (ümumən poeziyası - Y.İ.) arasında mövzu, motiv, obraz, ideya, bədii ifadə vasitələri baxımından istənilən qədər paralellər aparmaq, səsləşmələr, bəhrələnmələr, təsirlənmələr aşkara çıxarmaq mümkündür”. [1, s. 63-64].

НАША ОСНОВНАЯ КНИГА – ИДЕИ И МОТИВЫ «КИТАБИ-ДЕДЕ ГОРГУД» В ПОЭЗИИ ВАГИФА АСЛАНА

Йегяна Нахметулла кызы Исмаилова

Профессор Бакинского государственного университета, доктор филологических наук

Член Союза писателей Азербайджана

Почётный член Фонда Турецкой литературы

Уполномоченный эксперт Национальной комиссии Азербайджанской Республики по ЮНЕСКО по программе «Память мира» и тюркологическим исследованиям Баку, Азербайджан

yegane-n@mail.ru

N.Ələkbərli eposun ədəbiyyata təsirinin çoxplanlı, mürəkkəb və geniş tədqiqat tələb edən iş olmasına işarə edərək yazır ki, ədəbiyyatımızda «Kitabi-Dədə Qorqud»un təsiri təkcə birbaşa deyil, həm də dolayısı ilədir. «Kitabi-Dədə Qorqud» poeziyasının, nəsrinin, bədii-fəlsəfi hikmətinin, orijinal poetikasının təsiri bir çox sənətkarların yaradıcılığında öz izlərini qoymuşdur. Bu təsirin izlərini onlarca şeirdə, hekayədə, miniatur və epik əsərlərdə müşahidə etmək mümkündür. «Kitabi-Dədə Qorqud» mövzusu sovet dövrü Azərbaycan poeziyasında 50-ci illərdən başlayaraq getdikcə genişlənir, çoxlu şeir və poemalar yaranır.[2, s.16].

Maraqlıdır ki, Azərbaycan poeziyasında xüsusilə görkəmli şairlərin yaradıcılığında «Dədə Qorqud» motivlərindən istifadə kiçik janrlardan (şeyrlərdən) monumetal janrlara (poemalara) doğru istiqamət götürmüşdür. Bu cəhətdən B.Vahabzadə, N.Xəzri, B.Səhənd, A.Abdullazadə, Z.Yaqub, N.Kəsəmənli, V.Asan və b. şairlər Dədə Qorqud ruhunda təkcə kiçik həcmli şeirlər yox, eləcə də iri poemalar yazmışlar. Ədəbiyyatdakı bu prosesi bir dalğa hesab edən tədqiqatçı H.Həşimli göstərir ki, «Kitabi-Dədə Qorqud» motivlərinin yazılı ədəbiyyatda yeni bir dalğa ilə qüvvətlənməsi... (XX əsrin - Y.İ.) 1970-ci illərdən başlanır. Bunun müəyyən obyektiv və subyektiv səbəbləri də vardır. O doğrudur

В современной поэзии традиция использования мотивов «Китаби-Деде Горгуд» соответствовала духу времени. В период репрессий интерес к этой теме ослаб, практически исчез, но позднее вновь усилился. В целом дух «Деде Горгуд» никогда не покидал азербайджанскую литературу. Как писала исследователь Г. Бабаханова, между «Книгой Деде Горгуд» и азербайджанскими советскими поэмами 1920—30-х годов можно провести множество параллелей в темах, мотивах, образах, идеях и художественных средствах.

Н. Алекперли указывает на многоплановое, сложное и требующее глубокого изучения влияние эпоса на литературу. Это влияние проявляется не только напрямую, но и косвенно: поэзия, проза, художественно-философская мудрость и оригинальная поэтика эпоса оставили след в творчестве многих мастеров. Эти влияния можно наблюдать в десятках стихотворений, рассказов, миниатюр и

ki, dastan Azərbaycanda ilk dəfə altmış il bundan əvvəl çap edilmiş, lakin stalinizm dövründə yayılmamış, qərəzli münasibətə hədəf olduğundan ədəbi prosesə təsirsiz qalmış, yalnız 60-cı illərdən sonra dastan yenidən ədəbi həyatda öz qanuni yerini bərpa etməyə başlamışdır [3].

Azərbaycan şairlərinin yaradıcılığında «Kitabi-Dədə Qorqud» motivlərindən istifadə bütün hallarda milli-mənəvi dəyərlərlə bağlıdır. Şairlər eposa bu dəyərlərin qaynağı kimi müraciət etmişlər. Bunun belə olması isə qanunauyğun idi. Çünki «Kitabi-Dədə Qorqud» boylarında tədqiqatçı İ. Rüstəmovun yazdığı kimi, səxavət, qeyrət, sədaqət, ədalət, humanizm, gözəlliyin tərənnümü, musiqinin mahiyyəti, azadlıq problemi, sadə insanların səciyyəsi, ana müqəddəsliyi, vətənpərvərlik, doğruluq, əxlaqi saflıq, etibar kimi bəşəri problemlərlə qarşılaşırıq» [4, s. 18]. Eposdakı bu milli-mənəvi, milli-əxlaqi keyfiyyətlər onun Azərbaycan xalqının etnik-psixoloji xüsusiyyətlərini inikas edən abidə olması ilə bağlıdır. Prof. Ə. Bayramov yazır ki, «Dədə Qorqud» dastanlarında öz əksini tapan etnik xarakter əlamətləri ümumən oğuz etnosunun «psixi sima»sının aynası kimi çıxış edir [5, s. 27].

Prof. A. Rüstəmli yazır ki, V. Aslan yaradıcılığa poeziya ilə başlasa da, özünü ifadə etmə potensialı güclü, bənzərsiz və çoxşaxəlidir. Onun fransız dilində tərcümələri, elmi araşdırmaları, pedaqoji fəaliyyəti, maddi-mədəni irsimizin təbliğində göstərdiyi fədakarlığı, ədəbi-ictimai missiyası Vəqifi bədii yaradıcılıqdan nəinki uzaqlaşdırmış, əksinə poeziyasının, dram əsərlərinin mövzu əlvanlığına yeni çalarlar və keyfiyyətlər gətirmiş, həyatı lövhələrin milli koloritliyini artırmış, müəllifin bədii-fəlsəfi dünyagörüşünün təşəkkülünə müsbət təsir göstərmişdir [6, s. 3].

Müasir Azərbaycan poeziyasında «Dədə Qorqud» motivləri şair, onlarla kitabın müəllifi Vəqif Aslanın yaradıcılığında mühüm yer tutur. Əslində, V. Aslan «Dədə Qorqud» poetik cazibə-sindən, bir növ, ayrı düşə bilmir, sənətkarın poetik ilhamı hansı mövzulara üz-tutursa-tutsun, zamanla yenə də «Dədə Qorqud» dünyasına qayıdır. Bəlkə, məhz buna görə də tədqiqatçı R. Orsər onu «Dədə Qorquddan qor alıb qutlanan şair» adlandıraraq yazır: «Qədim Oğuz elində - Şəkildə doğulub, boya-başa çatmağındandır ki, Vəqif Aslan şeirlərinə qordan istilik və işıq, qutdan isə qutlu sübh şəfəqləri hopmuşdur»;

эпических произведений. С 1950-х годов тема «Китаби-Деде Горгуд» в советской азербайджанской поэзии начала широко развиваться, появилось много поэм и стихотворений.

Интересно, что в азербайджанской поэзии особенно в творчестве выдающихся поэтов использование мотивов «Деде Горгуд» простиралось от малых жанров (стихов) к монументальным (поэмам). Так, поэты Б. Вахабзаде, Н. Хязри, Б. Сехенд, А. Абдуллазаде, З. Якуб, Н. Кясеменли, В. Аслан и другие писали не только короткие стихи, но и крупные поэмы в духе Деде Горгуд. Ученый Х. Хашимли считал это явление новой волной в письменной литературе, начавшейся с 1970-х годов, объясняя это как объективными, так и субъективными причинами. Эпос впервые был издан в Азербайджане около шестидесяти лет назад, но в сталинскую эпоху не распространялся, подвергался предвзятому отношению, а с 1960-х годов начал восстанавливать свое законное место в литературной жизни.

Во всех случаях использование мотивов «Китаби-Деде Горгуд» в творчестве азербайджанских поэтов связано с национальными и духовными ценностями. Поэты обращались к эпосу как к источнику этих ценностей. Это закономерно, ведь как писал исследователь И. Рустамов, в рассказах «Китаби-Деде Горгуд» поднимаются такие универсальные темы, как щедрость, честь, верность, справедливость, гуманизм, воспевание красоты, суть музыки, проблема свободы, черты простых людей, святость матери, патриотизм, правдивость, моральная чистота и доверие. Эти качества обусловлены тем, что эпос отражает этнопсихологические особенности азербайджанского народа. Профессор А. Байрамов пишет, что этнические черты, отраженные в дастанах «Деде Горгуд», являются зеркалом «психологического облика» огузского этноса.

Профессор А. Рустемли отмечает, что хотя Вагиф Аслан начал своё творчество с поэзии, его выразительный потенциал силен, уникален и многогранен. Переводы на французский язык, научные исследования, педагогическая деятельность, самоотверженность в пропаганде материального и культурного наследия, литературно-общественная миссия не

dəyişir: gözümüzün önündə oğuz dünyasının əlvan mənzərələri canlanır. Mənzərə nə qədər zəngin olursa-olsun, oğuz dünyasının şeirdəki nizamı pozulmur: poetik elementlərin düzümlü oğuz dünyasının ilahi sahmanını özündə əks etdirir. V.Aslan «deyimi» şeirin əvvəlindən sonuna qədər oğuz «deyiminin» poetikasına köklənir. Şeir «oğuznamə» poetikasına uyğun olaraq müqəddəs dəyərlərin daşıyıcısının - Dədə Qorqudun tərənnümü ilə bitir:

Bəxti açılan saatda, ruhun gələn günündə,
Adı görklü ərlərin toyunda, düyünündə,
Dədəm Qorqud nidası,
Dədəm Qorqud ünündə,
Məhəmməd Mustafanın
üzü suyu yönündə
Amin! Səcdəyə gəldim ağ alnınız önündə!
Göy-qara bağlayanlar
çıxsınlar daha yasdən,
Ruhunuz qarşısında baş əyir Vaqif Aslan
(8, 13).

Maraqlıdır ki, şeirin sonuncu bəndində Dədə Qorquda müraciət edilməsi ilə «Ki-təbi-Dədə Qorqud» boylarının sonunda Dədə Qorqudun gəlib yım verməsi arasındakı əlaqə formal səciyyə daşımır. Burada ilk baxışdan görünməyən dərin forma-məzmun bağlılığı var. Eposun boylarının sonunda Dədə Qorqud gəlib «oğuznamə» qoşur. V.Aslan da «Oğuz elinə salam» kitabının ilk şeiri ilə oğuz bəyləri və xatunlarına salam verdikdən sonra oğuz igidləri və xanımlarının şərəfinə şeir-oğuznamələr qoşmuş, onları öz mənəvi «ustadı» Dədə Qorqud kimi tərənnüm etmişdir.

Yegane Nəhmətulla qızı İsmayılova

BDU-nun professoru, filologiya elmləri doktoru
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,
Türk Edebiyatı Vakfı Fəhri Üyesi,
UNESKO üzrə Azərbaycan Respublikasının
Milli Komissiyasının Dünya Yaddaşı Proqramı və
Türkoloji araşdırmalar ilə bağlı səlahiyyətli ekspert
Bakı, Azərbaycan

yegane-n@mail.ru

Ulu Öndər Heydər Əliyev və ana kitabımız “Kitab-Dədə Qorqud” dastanları

Ümummilli lider Heydər Əliyevin söylədiyi kimi:
(H.Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. Kitab 26, Bakı,
Azərənşr, 2009, s.180-181). “Bizim zəngin tariximiz,
qədim mədəniyyətimiz və milli mənəvi dəyərlərimiz
“Kitabi-Dədə Qorqud” eposunda öz əksini tapmışdır. Bu
epos bizim ümumi sərvətimizdir və hər bir azərbaycanlı
onunla haqlı olaraq fəxr edir. Dastanının məzmununu,
mənasını, onun hər kəlməsini hər bir azərbaycanlı
məktəbdən başlayaraq bilməlidir. Bu, bizim ana
kitabımızdır və gənclik bu kitabı nə qədər dərinləndirən
bilsə, millətini, xalqını, vətənini, müstəqil Azərbaycanı bir
o qədər dərinləndirən sevvəcəkdir”.

Ulu Öndər Heydər Əliyev 1997-ci il aprelın 20-də “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illiyinin keçirilməsi haqqında sərəncam imzaladı və bu yubiley münasibətilə YUNESKO səviyyəsində tədbirlərin keçirilməsinə nail oldu.

“Kitabi-Dədə Qorqud”un 1300 illiyi ilə bağlı tarixi fərman bir tərəfdən bu eposun ilk rüşeymlərinin VII əsrdə yaranmasını diqqət mərkəzinə çəkirdisə, digər tərəfdən hansı coğrafiyanın eposda daha qabarıq görünməsinə diqqəti yönəldirdi. “Kitabi-Dədə Qorqud”un nə dərəcədə Azərbaycan, nə dərəcədə ümumtürk, nə dərəcədə dünya mədəni hadisəsi olması Heydər Əliyevin eposa dair mülahizələrində xüsusi yer tuturdu: dünya xalqlarının mənəvi sərvətlər xəzinəsinə həmişəlik daxil olmuş “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanını Azərbaycan xalqının, bütün türk xalqlarının qədim və zəngin mədəniyyətinin təbliğinə xidmət edən beynəlxalq əhəmiyyətli hadisə olduğunu nəzərə alaraq onun 1300 illik yubileyinin layiqincə hazırlanması və keçirilməsi haqqında fərman imzaladım”.

Heydər Əliyev heç də təsadüfən qeyd etmirdi ki: “Bu yubiley bizim üçün, bütün Türk dünyası üçün, bəşər mədəniyyəti üçün müstəsna əhəmiyyəti olan tarixi hadisədir. Bu bizim tarixi köklərimizə, milli ənənələrimizə, milli-mənəvi dəyərlərimizə, mədəniyyətimizə, elmimizə, xalqımızın çoxəsrlik tarixinə olan hörmət, ehtiram bayramıdır. Bu bizim milli azadlığımızın, dövlət müstəqilliyimizin bayramıdır. Azərbaycan xalqının, bütün türkdilli xalqların böyük tarixi abidəsi olan “Kitabi-Dədə Qorqud” 1300 ildir ki, yaşayır. Əgər 1300 ildən də öncə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarının yaranması üçün xalqımızın nə qədər səylər qoyduğunu və nəhayət, bu tarixi abidəni yaratdığını nəzərə alsaq, onda təsəvvür edə bilərik ki, bizim xalqımızın nə qədər qədim tarixi, dərin kökləri və nə qədər zəngin mədəniyyəti vardır”.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da dövlətçilik düşüncəsinin qabarıq əks olunmasına əsaslanan Heydər Əliyev Azərbaycanın siyasi müstəqilliyinin qorunub saxlanması və daha da möhkəmləndirilməsi işində bu eposun mühüm əhəmiyyət daşımasını xüsusi olaraq vurğulayır: “müstəqilliyə nail olmaq və həyatın bir çox sahələrində köklü dəyişikliklər etmək çox çətin və məsul bir prosesdir. Müstəqilliyi elan etmək, onun möhkəmləndirilməsi istiqamətində dövlət

tədbirləri həyata keçirmək nə qədər vacib olsa da, əsl müstəqilliyi qazanmaq üçün bu hələ azdır. Gərək hər bir insan və xüsusən gənc nəsil müstəqilliyin nə qədər müqəddəs olduğunu bütün varlığı ilə dərk etdin. Bunu üçün isə o, azərbaycançılığa, mənsub olduğu xalqın mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, incəsənətinin, elminin nə olduğunu dərinlən bilməlidir. Bu, çox mühüm məsələdir. Məhz bu baxımdan “Kitabi-Dədə Qorqud Ensiklopediyası” ilk növbədə gənc nəsle ünvanlanan bir kitabdır.”

“Kitabi-Dədə Qorqud” qəhrəmanlıq dastanıdır. Biz “Kitabi-Dədə Qorqud”-un vəsiyyətlərindən bu gün həyatımızda istifadə edərək, xalqımızda vətənə məhəbbət, sevgi, sədaqət, vətənpərvərlik hisslərini daha da artırırıq. “Kitabi-Dədə Qorqud” bu gün bizə çox gərəkdir. “Kitabi-Dədə Qorqud” insanları, xalqları sülhə, barışa dəvət edir. Biz Dədə Qorqud yolu ilə gedirik. Biz sülh yolu ilə gedirik. Biz bu münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Biz bütün ölkələrdə xüsusən türkdilli ölkələrdə sülhün, əmin-amanlığın bərqərar olmasını istəyirik. Beləliklə, bu gün biz bu yubiley günündə Dədə Qorqud vəsiyyətlərinə sədaqətimizi bir daha nümayiş etdiririk. “Kitabi-Dədə Qorqud” özündə böyük elmi, mədəni, mənəvi fikirlər cəmləşdirən abidədir (H.Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. Kitab 26, Bakı, Azərneşr, 2009, s.180-181).

Heydər Əliyev özünün bir insan kimi formalaşmağında, təhsilində, əxlaqında, mənəviyyatında ədəbiyyatın, mədəniyyətin çox böyük rolu olduğunu həmişə qürurla bildirmişdir. Onun fikrincə, “ədəbiyyatın şərəfli vəzifəsi – cəmiyyətin yüksəlişinə elmi-texniki inqilab şəraitində iqtisadiyyatın inkişafına yönəldilmiş fəaliyyətinin, öz məqsədləri və mahiyyəti etibarı ilə novator xarakterli böyük və nəhəng fəaliyyətinin mürəkkəbliyini, dərinliyini, sülh və xalqların təhlükəsizliyi uğrunda mübarizənin bütün əzəmətini hərtərəfli və yüksək bədii boyalarla göstərməkdir”. (Azərbaycan yazıçılarının IV qurultayında Heydər Əliyevin nitqi – “Kommunist qəzeti, 27 may 1976, № 122).

Heydər Əliyev insan tərbiyəsində, cəmiyyətin inkişafında ədəbiyyatın rolunu xüsusi qiymətləndirirdi. Onun fikrincə, “istedadla yazılmış bədii əsərin gücü bütöv nəsillərin yüksək mənəvi tələbatını proqramlaşdırmağa qadirdir”. O deyirdi: “Nizaminin və Füzulinin, Xətəinin və Nəsiminin, Axundov və Məmmədquluzadənin, Ü.Hacıbəyovun və

Məmməd Səid Ordubadinin vətəni öz müasir yazıçılarından və şairlərindən parlaq tarixi əsərlər gözləyir, Azərbaycanın tarixinin, mədəniyyət və elminin görkəmli xadimlərinin bədii obrazlarını gözləyir.” (H.Əliyev. Ədəbiyyatın yüksək borcu və amalı. Tərtibçi V.Quliyev. Bakı, “Ozan, 1999, s.139).

Heydər Əliyev ədəbiyyatın xalqa etdiyi ən böyük xidməti şairlərin, yazıçıların əsərləri ilə Azərbaycanda, xalqımızda, millətimizdə daim milli hissiyyatların oyatmağa çalışmasında görürdü. Milli özünüdərk, milli oyanış, dirçəliş prosesi Ulu Öndərə görə, xalqımıza birinci növbədə ədəbiyyatdan keçirdi; B.Vahabzadənin, X.Rzanın əsərləri açıq-açıqına xalqa milli dirçəliş, oyanış hisslərini çatdırırlar. Heydər Əliyev oxucuda millətini, vətəninə sevmək, vətənə sadıq olmaq, Azərbaycanı sevmək, azərbaycanlı olmaq hisslərini aşıl原因 əsərləri xüsusi qiymətləndirirdi.

Heydər Əliyev həmçinin bədii ədəbiyyatın imkanlarını ədəbiyyatşünas kimi təhlil edirdi. Onun fikrincə, ədəbiyyat, mədəniyyət xalqın milli sərvəti, xəzinəsidir. Bizim ədəbiyyatımızın xalqımıza bəxş etdiyi ən böyük xidmət ondan ibarətdir ki, şairlərimiz, yazıçılarımız öz əsərlər ilə Azərbaycanda, xalqımızda, millətimizdə daim milli hissiyyatları oyatmağa

alışmışlar. Milli özünüdərk, milli oyanış, dirçəliş prosesi xalqımıza birinci növbədə ədəbiyyatdan keçir. 1980-cı ildə yazıçıların Umumittifaq yaradıcılıq konfransında o demişdi: “Azərbaycan xalqının XII əsrdə intibah dövrünü keçirən ədəbiyyatı Xaqaninin və Nizaminin timsalında, sonrakı əsrlərdə isə Nəsiminin, Füzulinin, Vəqifin, M.F.Axundovun, Sabirin timsalında dünya şöhrəti qazanmış, yaxın Şərq və Qərb ölkələrində ədəbi prosesin estetik fikrinin inkişafına nəcib təsir göstərmiş, məsələn, Avropa ədəbiyyatını yeni ideyalar, mövzular və süjetlərlə zənginləşdirmişdir. Dahi söz ustaları bizə böyük estetik sərvətlər xəzinəsi, humanizm və xalqlar dostluğu kimi nəcib ideyaların çox zəngin bir aləmini qoyub getmişdir”. (Heydər Əliyev və mədəniyyət. 3 cildə, I c., 1997-1998. Bakı, Nurlan, s.90).

Heydər Əliyevin yubileyinin keçirildiyi bir vaxtda bu görkəmli dövlət xadimi və dünyamiqyaslı siyasətçinin elm və mədəniyyətin inkişafı ilə bağlı tarixi xidmətlərini bir daha minnətdarlıq hissi ilə xatırlamalı oluruq. Bu tarixi xidmətlərdən biri “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun yenidən araşdırılması, özümüdə və dünyaya yenidən tanıtılması ilə bağlıdır.

1972-ci ildə Aşıq Ələsgərin Bakıda və Moskvada 150 illik, 1973-cü ildə Bakıda və Moskvada Nəsiminin 600 illik yubileyinin qeyd edilməsi, 1976-cı ildə Füzulinin İraqdakı məqbərəsinin bərpası, 1981-ci ildə Nizami Gəncəvinin 800 illik yubileyinin qeyd edilməsi, 1982-ci ildə Şuşada Vəqifin məqbərəsinin tikilməsi, 1982-ci ildə Cavidin nəşinin Uzaq Sibirdən gətirilməsi, 1994-cü ildə Füzulinin anadan olmasının 500 illik yubileyinin ölkə miqyasında, 1999-cu ildə “Kitabi-Dədə Qorqud”un 1300 illik yubileyinin beynəlxalq səviyyədə qeyd edilməsi, müasiri olan sənətkarlara dövlət qayğısı, əsərlərinin nəşri kimi tədbirlər Ulu Öndərin Azərbaycan ədəbiyyatına diqqət və qayğısının təzahürüdür.

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanları ilə bağlı keçirilən möhtəşəm tədbirlərdə iştirakım heç zaman yadımdan çıxmıyacaqdır və bu görüşlər məndə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanları və müasir Azərbaycan ədəbiyyatı” mövzusunda doktorluq dissertasiyası yazmağıma səbəb oldu. Onlarla beynəlxalq konfranslarda bu mövzuda çıxışlarla iştirak etdim. 200-dən artıq elmi məqaləm və dörd kitabım məhz bu mövzudadır.

“Türk halkı olarak Nogaylar: tarih, kültür ve kimlik”

ЮРТЫ НОГАЙСКИЕ.

Мансуровский аул. Сакая Кралова.
Фото Ермакова. Конец XIX в.

Giriş

Nogaylar, Avrasya bozkırlarının tarihinde önemli rol oynayan Türk halklarının en parlak temsilcilerinden biridir. Etnogenezi, dili, kültürü ve gelenekleri, Volga bölgesinden Kafkasya'ya kadar olan bölgede gerçekleşen karmaşık tarihi süreçleri yansıtır. Nogaylar, nispeten az sayıda olmalarına rağmen, onları Altın Orda ve Büyük Bozkır'ın göçebe geleneklerine bağlayan zengin bir tarihi ve kültürel mirasa sahiptirler.

Köken ve Etnogenez

Nogaylar, isimlerini 13. yüzyılda Altın Orda'nın güçlü bir askeri lideri olan ve Cengiz Han'ın oğlu Jochi'nin soyundan gelen Nogaylardan alırlar. 15.-16. yüzyıllarda Altın Orda'nın çöküşünden sonra, sözde «Nogay Ordası», Türk konuşan göçebe kabileleri birleştiren politik ve etnokültürel bir varlık olan

Nogay yöneticilerinin yönetimi altında kuruldu.

Nogayların etnogenezi çeşitli Türk, Moğol, Kıpçak ve kısmen İran unsurlarının karmaşık bir sentezidir. Temeli, Kafkas, Bulgar-Türk ve hatta Slav unsurlarıyla yeni bir etnik toplulukta birleşen Altın Orda'nın Türkçe konuşan göçebelerinden oluşuyordu. Bu etnik mozaik, benzersiz Nogay etnik grubunun oluşumunun temeli haline geldi.

Dil ve Din

Nogaylar, «Kıpçak-Nogay Türk dilleri grubuna» ait olan Nogay dilini konuşurlar. Dil, Karakalpak, Kazak ve Kırım Tatar dilleriyle yakından ilişkilidir. İkamet bölgesine bağlı olarak farklılık gösteren birkaç lehçe vardır. 16. yüzyıldan bu yana ve bugüne kadar Nogaylar, gelenekleri, ritüelleri ve sosyal normları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan Sünni İslam'ı benimsemişlerdir. Din, insanların kültürel kimliğini korumada önemli bir rol oynar.

TÜRK BİRLİĞİ

Yerleşim ve mevcut durum

Bugün Nogaylar çoğunlukla Rusya'da - Dağıstan, Stavropol Krayı, Çeçenistan, Karaçay-Çerkesya ve Astrahan Oblastı gibi bölgelerde - yaşamaktadır. Ayrıca, göç dalgaları ve tarihi yer değiştirmeler sonucunda Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'de önemli diasporalar bulunmaktadır. Modern Nogaylar dillerini ve geleneklerini korumak için aktif olarak çalışmaktadır. Nogay dilinde eğitim veren kültür merkezleri ve okullar oluşturulmakta, folklor çalışmaları yapılmakta ve ulusal öz farkındalığı güçlendirmeyi amaçlayan etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Kültür ve Gelenekler

Nogay kültürü göçebe medeniyetinin unsurlarını özümsemiştir: at yetiştiriciliği, sığır yetiştiriciliği, misafirperverlik ve bozkır şiirselliği geleneklerini açıkça ifade eder. Sözlü folklor kültürde büyük bir yer tutar - şarkılar, atasözleri, efsaneler ve özellikle

kahramanlık destanı. Nogay kültürel kimliğinin merkezi unsurlarından biri de "Aitys"tir - genellikle doğaçlama biçiminde olan şiirsel bir yarışma. Ayrıca yaşam döngüsüyle ilişkili ritüeller de önemlidir: düğünler, cenazeler, İslam öncesi dönemlere dayanan arkaik unsurların korunduğu dini bayramlar.

Sonuç

Nogaylar, derin tarihi köklere ve canlı bir etnokültürel kimliğe sahip bir halktır. Küreselleşme ve asimilasyon süreçlerinin etkisine rağmen, miraslarını beslemeye, dillerini, geleneklerini ve ulusal gururlarını sürdürmeye devam ediyorlar. Tarihleri, Türk dünyasının mozağının ve Rusya ile Orta Asya'nın kültürel çeşitliliğinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Yazar: Lorik Halilov

НОГАЙЦЫ КАК ТЮРКСКИЙ НАРОД: ИСТОРИЯ, КУЛЬТУРА И САМОБЫТНОСТЬ

Ногайцы – один из ярких представителей тюркских народов, сыгравших важную роль в истории Евразийских степей. Их этногенез, язык, культура и традиции отражают сложные исторические процессы, происходившие на территории от Поволжья до Кавказа. Несмотря на сравнительно небольшую численность, ногайцы сохраняют богатое историческое и культурное наследие, связывающее их с Золотой Ордой и кочевыми традициями Великой степи.

Происхождение и этногенез

Ногайцы берут своё имя от Ногая – могущественного военачальника Золотой Орды XIII века, потомка Джучи, сына Чингисхана. После распада Золотой Орды в XV—XVI веках, под властью ногайских правителей формируется так называемая “Ногайская Орда” – политическое и

этнокультурное образование, объединившее тюркоязычные кочевые племена.

Этногенез ногайцев представляет собой сложный синтез различных тюркских, монгольских, кипчакских и частично иранских элементов. Основу составили тюркоязычные кочевники Золотой Орды, влившиеся в новую этническую общность с кавказскими, булгаро-тюркскими и даже славянскими элементами. Эта этническая мозаика стала основой для формирования уникального ногайского этноса.

Язык и религия

Ногайцы говорят на ногайском языке, который относится к “кипчакско-ногайской” группе тюркских языков”. Язык тесно родственен каракалпакскому, казахскому и крымско-татарскому языкам. Существует несколько диалектов, различающихся по регионам проживания. С

TÜRK BİRLİĞİ

XVI века и по сей день ногайцы исповедуют ислам суннитского толка, что оказывает значительное влияние на их обычаи, обряды и нормы общественной жизни. Религия играет важную роль в сохранении культурной идентичности народа.

Расселение и современное положение

Сегодня ногайцы проживают в основном в России – в таких регионах как Дагестан, Ставропольский край, Чечня, Карачаево-Черкесия и Астраханская область. Также значительные диаспоры существуют в Казахстане, Узбекистане, Туркменистане и Турции – как результат миграционных волн и исторических переселений.

Современные ногайцы активно работают над сохранением языка и традиций. Создаются культурные центры, школы с преподаванием на ногайском языке, проводится фольклорная работа и мероприятия, направленные на укрепление национального самосознания.

Культура и традиции

Ногайская культура вобрала в себя элементы кочевой цивилизации: в ней ярко выражены традиции коневодства, скотоводства, гостеприимства и степной поэтики. Большое место в культуре занимает “устное народное творчество” – песни, пословицы, легенды и особенно героический эпос.

Одним из центральных элементов ногайской культурной самобытности является “айтыс” – поэтическое состязание, часто в импровизационной форме. Также важны обряды, связанные с жизненным циклом: свадьбы, похороны, религиозные праздники, где сохраняются архаичные элементы, восходящие к доисламским временам.

Наследие

Ногайцы – народ с глубокими историческими корнями и яркой этнокультурной идентичностью. Несмотря на влияние глобализации и ассимиляционных процессов, они продолжают беречь своё наследие, поддерживать язык, традиции и

национальную гордость. Их история – это неотъемлемая часть мозаики тюркского мира и культурного многообразия России и Центральной Азии.

Лорик ХАЛИЛОВ

Türk halkı olarak Yakutlar: Kadim bir medeniyetin kuzey koruyucusu

«Sert iklim güçlü bir halkın doğmasına sebep oldu, ancak donmuş topraklarda bile Türk ruhunun canlı alevi korundu.»

Tarihsel kökler: Orta Asya'dan kuzey Avrasya'ya

Yakutlar veya Sakhalar, kendilerini Arktik iklimi ve Avrasya tarihinin kesiştiği noktada bulan en eski Türk konuşan halklardan biridir. Bugün çoğunlukla Sakha Cumhuriyeti'nde (Yakutistan) yaşıyorlar, ancak tarihsel kökleri güneye, Orta Asya'ya ve güney Sibirya'ya kadar uzanıyor.

Dilbilimsel, etnografik ve arkeolojik verilere göre Yakutların ataları 13.-14. yüzyıllarda kuzeye göç ettiler.

gramerinin yanı sıra kelime oluşumunun arkaik biçimlerini de korumuş olması bakımından benzersizdir. Bununla birlikte, Evenki, Yukaghir ve Sibirya'nın diğer dillerinden önemli ödünç alma unsurları içerir.

Yakut dili, kendine özgü özelliklerine rağmen, kolayca Türk olarak tanınır. Akrabalık, doğal olaylar, el sanatları, avcılık ve manevi kavramları ifade eden kelimelerde ortak kökler izlenebilir. Bu, Sakha'nın Türk kültürel alanıyla yakın bağlantısını doğrular.

Rotaları Altay'ın bozkırlarından ve dağlık bölgelerinden Yenisey Vadisi'nden Lena havzasına kadar uzanıyordu. Bu göçe Tungus-Mançu, Samoyed ve Paleo-Asya kabileleriyle temaslar eşlik etti ve bu da Sakha kültüründe ve dilinde iz bıraktı.

Saka dili: Türk dünyasının yaşayan arkaizmi

Yakut dili, Türk dillerinin kuzey grubunun bir temsilcisidir. Kuzey'deki izolasyon koşullarında, eski Türk kelime dağarcığı ve

Manevi dünya: Şamanizm, Tengri ve Olonho destanı

«Yakutlar, göçebelerin kadim anılarını korumuşlardır - gökyüzüne, ruhlara ve elementlere tapanlar.» Yakutların manevi kültürü şamanizm ve Tengri gelenekleriyle bağlantılıdır. Mitolojilerindeki merkezi yer, dünyanın yaratıcısı ve düzenin koruyucusu olan gökyüzü kültü Aar Toyon (Abaa Toyon) tarafından işgal edilmiştir. Bu, üst dünyanın sembolü, yaşam ve güç

kaynağı olan Türk tanrısı Tengri'yi yansıtır. Yakut kültüründe kahramanlık destanı olonho'nun özel bir önemi vardır. Sadece bir efsane değil, aynı zamanda Sakha dünya görüşünün bir ansiklopedisidir. Olonho, kadim kahramanların arketiplerini, aydınlık ve karanlık ruhların mücadelesini, aile onuru değerlerini, ruh gücünü ve doğayla birliği aktarır. Toprağı ve insanları savunan bir savaşçı kahramanın imgesi, kuzey biçiminde korunan tipik bir Türk motifidir.

21. Yüzyılda Türk Kimliği .

Yakutlar bugün etnik kültürlerini ve dillerini aktif olarak geliştiriyorlar. Saha Cumhuriyeti'nde Yakut dilinde bir eğitim sistemi var, bilimsel çalışmalar yürütülüyor, sinema, edebiyat ve medya gelişiyor. Etnik öz farkındalık, Türk halklarının uluslararası forumlarına, kültürel festivallere ve akademik konferanslara katılımı da destekleniyor. Çağdaş Yakutlar, Türk kimliklerini sadece tarihi bir gerçek olarak görmüyorlar; bu, Saha halkını Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Başkurdistan ve büyük Türk ailesinin diğer temsilcileriyle bağlayan yaşayan bir kimliğin, kültürel bir kodun parçasıdır.

Çağlar Arası Kuzey Köprüsü

Yakutlar, inanılmaz bir adaptasyon ve kültürel dayanıklılığın örneğidir. Arktik ikliminde, sadece hayatta kalmakla kalmadılar, aynı zamanda kökleri Türk tarihinin derinliklerine uzanan zengin bir manevi mirası, dili ve dünya görüşünü de korudular. Onların yolu, yüzyıllar boyunca Türk özlerini taşımayı başaran ve onu benzersiz bir kuzey biçimine dönüştüren bir halkın yoludur.

«Saha olmak, Kuzey'in kalbinde yaşayan kadim Türk dünyasının bir parçası olmak demektir.»

Yazar: Lorik HALILOV

ЯКУТЫ КАК ТЮРКСКИЙ НАРОД: СЕВЕРНЫЙ СТРАЖ ДРЕВНЕЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ

Суровый климат породил сильный народ, но даже в вечной мерзлоте сохранилось живое пламя тюркского духа.

Исторические корни: от Центральной Азии к северу Евразии

Якуты, или саха – один из древнейших тюркоязычных народов, который оказался на стыке арктического климата и евразийской истории. Сегодня они проживают преимущественно в Республике Саха (Якутия), но их исторические корни тянутся далеко на юг – к Центральной Азии и южной Сибири.

Согласно лингвистическим, этнографическим и археологическим данным, предки якутов мигрировали на север в XIII—XIV веках. Их путь пролегал от степей и горных районов Алтая через долину Енисея к бассейну Лены. Эта миграция сопровождалась контактами с тунгусо-маньчжурскими, самодийскими и палеоазиатскими племенами, что оставило отпечаток на культуре и языке саха.

Язык саха: живая архаика тюркского мира

Якутский язык – представитель северной группы тюркских языков. Он уникален тем, что в условиях изоляции на Севере сохранил целый пласт древнетюркской лексики и грамматики, а также архаичные формы словообразования. Наряду с этим, в нём присутствуют значительные элементы заимствований из эвенкийского, юкагирского и других языков Сибири.

Несмотря на специфические черты, якутский язык легко узнаётся как тюркский. Общие корни прослеживаются в словах, обозначающих родственные отношения, природные явления, ремёсла, охоту и духовные понятия. Это подтверждает тесную связь саха с тюркским культурным пространством.

Духовный мир: шаманизм, Тенгри и эпос олонхо

«Якуты сохранили в себе древнюю память кочевников – поклонников неба, духов и стихий». Духовная культура якутов связана с шаманизмом и тенгрианскими традициями. Центральное место в их мифологии занимает культ неба – Аар Тойон (Абаа Тойон), создателя мира и

хранителя порядка. Это перекликается с тюркским богом Тенгри – символом верхнего мира, источника жизни и силы.

В якутской культуре особое значение имеет героический эпос олонхо. Это не просто сказание, а энциклопедия миропонимания саха. Олонхо передаёт архетипы древних героев, борьбу светлых и тёмных духов, ценности родовой чести, силы духа и единства с природой. Образ героя-воителя, защищающего землю и народ, – типично тюркский мотив, сохранившийся в северной форме.

Тюркская идентичность в XXI веке

Сегодня якуты активно развивают свою этническую культуру и язык. В Республике Саха существует система образования на якутском языке, ведётся научная работа, развиваются кино, литература и СМИ. Этническое самосознание поддерживается также участием в международных форумах тюркских народов, культурных фестивалях и академических конференциях. Современные якуты не воспринимают свою тюркскую принадлежность как лишь исторический факт – это часть живой идентичности, культурного кода, который связывает саха с народами Турции, Казахстана, Кыргызстана, Азербайджана, Башкортостана и другими представителями большой тюркской семьи.

Северный мост между эпохами

Якуты – пример удивительной адаптации и культурной устойчивости. В условиях арктического климата они не просто выжили, но и сохранили богатое духовное наследие, язык и мировоззрение, корни которых уходят вглубь тюркской истории. Их путь – это путь народа, сумевшего пронести через века свою тюркскую сущность, преобразовав её в уникальную северную форму. «Быть саха – значит быть частью древнего тюркского мира, живущего в сердце Севера».

Лорик ХАЛИЛОВ

Еще раз о Новрузе

Новруз — праздник Нового дня — является одной из самых древних и универсальных форм выражения времени, пространства и идентичности в культуре тюркских народов. Мы имеем право воспринимать его не только как традицию, но и как культурный код, направленный в будущее.

Нормы и культура создания праздников у народов зависят от их мировоззрения, исторического опыта, связи с природой и временем. Праздники обычно формируются вокруг периодических изменений в природе, исторических событий или религиозно-мифологических систем верований. Они укрепляют коллективную идентичность народа, а также регулируют ритм времени, создавая социальную гармонию.

С этой точки зрения Новруз — праздник Нового дня — занимает особое место как один из древнейших и фундаментальных праздников тюркских народов, если не самый древний. Его возникновение и существование базируется на нескольких ключевых смысловых линиях:

- Во-первых, подчеркнем его космическую и природную основу: Новруз символизирует равенство весны. Наступление весны и обновление природы означают для человека как духовное, так и физическое пробуждение. Это праздник, символизирующий обновление и замену старого новым.
- Во-вторых, необходимо подчеркнуть выражение тюркских национально-культурных кодов. Для тюркских народов Новруз — это не просто природный праздник, а глубокое культурное событие, от-

ражающее философию мироздания и гармонию жизни. Он объединяет ценности, присущие древним тюркским мифологиям и мировоззрениям, такие как духовная чистота, пробуждение земли, гармония воды, огня и воздуха.

- В-третьих, важно рассматривать этот праздник как мощный инструмент укрепления социальных и семейных связей. Праздник объединяет людей, усиливает их взаимную связь. Новрузный стол, празднования, прыжки через костер, гостеприимство и ритуалы единства — это ключевые элементы, поддерживающие социальную структуру народа.
- В-четвертых, следует подчеркнуть его роль в интеграции тюркского

мира. Новруз является не праздником отдельного народа, а общенациональным праздником всех тюркских народов (а также некоторых родственных и соседних народов, с которыми мы переплетены веками). Это демонстрирует его объединяющую роль и глубину тюркского единства.

Наконец, невозможно не отметить его религиозные и мифологические аспекты. В некоторых мифологических версиях Новруз связывается с сотворением человека и пробуждением природы, а после распространения ислама он был обогащен религиозно-духовными ценностями, например, символами на праздничном столе, ритуалами очищения.

Здесь важно сделать одно замечание... Я никогда не стремился унижить какой-либо народ или превознести свой: такие мысли мне чужды, и в этом нет никакой необходимости! Как говорится, пусть каждый народ черпает благо из своего, уважая ценности других. После этого важного замечания хочу сказать, что попытки персидского мира присвоить себе возникновение Новруза, как праздника Нового дня, являются самостоятельной темой, имеющей несколько исторических и идеологических аспектов. Сначала обратим внимание на название, например, мое имя арабское, но, конечно, я не араб, и тем более не перс.

Основные ритуалы Новруза — прыжки через костер, священное отношение к воде, шаманские и тенгрианские элементы ближе к анимистическому и космогоническому мировоззрению тюрков, чем персов. Праздники в персидской традиции, как правило, предназначались для дворца и аристократии, в то время как Новруз сформировался как общенациональный (народный) праздник в тюркском мире и сопровождался массовыми народными торжествами.

Заявления о том, что Новруз якобы является древним праздником огнепоклонников, персов и др., в основном связаны с расширением культурно-политического влияния, с официальным признанием праздника во времена Сасанидской империи и современными идеологическими

манипуляциями. Однако представление Новруза исключительно как персидского праздника не соответствует ни этнокультурной реальности, ни его форме распространения среди тюрков.

Во времена Сасанидской империи (224—651 гг.) зороастризм был государственной религией, и весенние торжества получили широкое распространение. Персидские источники подчеркивают, что Новруз был официальным праздником сасанидских шахов. Однако дело в том, что Сасаниды не изобрели Новруз — они просто адаптировали существующую традицию к своей государственной идеологии. На самом деле Новруз существовал задолго до эпохи Сасанидов и был распространен в тюркском мире и Междуречье (Месопотамии) в различных формах.

Если говорить о происхождении Новруза и его связи с зороастризмом, то в текстах «Авесты» нет упоминания о конкретном празднике под этим названием. («Авеста» подчеркивает религиозное значение дней и месяцев, но не упоминает «Новруз» как таковой.) Напротив, основные ритуалы Новруза: разжигание костра, обряды, связанные с водой, крашение яиц и др. больше напоминают архаические традиции тюрков и шумеров, чем культуры Иранского нагорья.

Говорить о доминировании Новруза в тюркских народах — вполне справедливо.

Для тюрков Новруз с древности был связан с национальной идентичностью. В источниках эпохи хунну, гёктюрков и уйгуров упоминаются различные обряды, связанные со встречей весны. Особенно в надписях Орхон-Енисея и древнекитайских хрониках подчеркивается, что тюрки проводили весенние торжества. Для гёктюрков месяц Башай (март) также имел особое значение, поскольку мифическое (эпическое) содержание, связанное с выходом из Железных Врат и возвращением тюрков в великий мир, относилось именно к этому периоду.

Интересные моменты выявляются и при анализе празднования Новруза в персоязычных или находящихся под иранским влиянием странах. Например, в Афганистане Новруз отмечается как

национальный праздник, а традиционные ритуалы в мавзолее «Али» в Мазари-Шарифе и фестивали «Гул-и Сурх» связаны с древними церемониями. Однако Хазрат Али был не персом, а арабом; его имя имеет религиозное, а не национальное значение для персов. Таджикистан также широко отмечает Новруз, но его географическая и историческая связь с Тюркским миром очень тесна. К тому же Таджикистан — это часть Туркестана.

Теперь же давайте посмотрим на глубокие параллели между якутским праздником Исых и Новрузом у других тюркских народов. Исых и Новруз: разные климатические условия, единое мировоззрение. Оба праздника связаны с изменением природного цикла, приходом весны и возрождением жизни. Однако разница в том, что в холодных регионах, таких как Саха-Якутия, весеннее тепло приходит позже, поэтому Новруз празднуется в марте, а Исых — на три месяца позже, в июне.

Оба праздника своими глубокими корнями уходят в шаманизм и тенгрианство. Как Новруз, так и Ысых включают ритуалы, подчеркивающие священность Солнца, воды, огня и земли. Согласно древним верованиям тюркских народов:

- Солнце — источник жизни, его возвращение означает начало нового периода.
- Огонь обладает очищающей и обновляющей силой (вспомним прыжки через костер на Новруз и огненные ритуалы на Ысых).
- Вода считается священной, и с приходом весны ее очищающая роль подчеркивается особенно.

Эти ритуалы еще раз доказывают, что праздники Ысых и Новруз олицетворяют общие космические представления тюркских народов. То есть мы вновь видим, что по своей сути эти праздники несут в себе именно тюркский дух. Почему же наш общий праздник в Саха-Якутии отмечается с опозданием на три месяца?

Климат в Саха-Якутии крайне суров:

зима долгая и холодная. Здесь находится самый холодный населенный пункт Земли — Оймякон (Өймөкөөн, Öymököön, Оймякón), где зафиксирована температура: $-71,2^{\circ}\text{C}$. Оймякон расположен на широте $63^{\circ}27'46''$ северной широты и $142^{\circ}47'13''$ восточной долготы, на высоте 750 м над уровнем моря, а его население составляет около 500 человек. Таким образом, в Якутии природа оживает только 21—22 июня. То есть саха-тюрки сохраняют философию Новруза, просто адаптируют ее к своим географическим условиям. Это доказывает, что если бы саха жили в теплом климате, их Новруз отмечался бы в тот же день, что и у нас.

Следовательно, мы видим, что Ысых и Новруз — это на самом деле разные временные и пространственные формы одного и того же мифолого-культурного процесса. Ысых и Новруз — выражение единого духа на разных территориях, подтверждающее тюркские культурные корни праздника, тюркские традиции создания праздников и социокультурную структуру Турана.

Если обратить внимание на празднование Новруза в ираноязычных или находящихся под иранским влиянием странах, можно заметить любопытные детали. Например, в Афганистане Новруз отмечается как национальный праздник. Особенно известны ритуалы у мавзолея Али в Мазари-Шарифе и фестиваль «Гуль-и Сурх». Однако Хазрети Али — не перс, а араб, и для персов его имя несет не национальное, а религиозное значение. Таким образом, если для тюрков Новруз является национальным праздником, уходящим корнями в доисламскую эпоху, то для персов он был воспринят позже, с изменением его содержания.

Таджикистан также широко празднует Новруз, но этот регион тесно связан с тюркским миром исторически и географически, являясь частью Туркестана. Кроме того, ранее мы уже кратко рассмотрели ситуацию в соседнем Афганистане.

В некоторых районах Пакистана, особенно в Белуджистане и Хайбер-Пахтунхве, также отмечают Новруз. В этих местах персидское и тюркское культурное наследие сосуществуют. Часть белуджей проживает в Иране, они считают

себя разделенным народом и сохраняют напряженные отношения с персами. Различия в вероисповедании, языке, традициях, а также политико-идеологические разногласия тянутся из прошлого в будущее. Согласились бы они праздновать праздник народа, с которым у них столько различий?

Таким образом, хотя Новруз отмечается в ираноязычных и находящихся под иранским влиянием странах, в тюркском мире его историческая и культурная основа гораздо глубже. В регионах персидского влияния этот праздник сохранялся в основном как «наследие» Сасанидского периода. Тюркские народы же сохранили Новруз с его оригинальными мифологическими и космогоническими (сакральными) представлениями. Именно поэтому справедливее будет сказать, что Новруз имеет тюркские корни и остается одним из главных праздников тюркского мира.

Но даже подчеркивая этот факт, мы не забываем, что праздник Новруз-Йенигюн — это не разделяющая, а объединяющая сила, дух и сущность. Именно поэтому ЮНЕСКО включила Новруз в список нематериального культурного наследия человечества как «многонациональную номинацию».

С праздником!

Экбер КОШАЛЫ

RAMS
Beyond
ALMATY

RAMS
Beyond
ALMATY

RAMS
Beyond
ALMATY

БУДУЩАЯ ВИЗИТНАЯ КАРТОЧКА АЛМАТЫ: КАКИМ БУДЕТ ПЕРВЫЙ 40-ЭТАЖНЫЙ НЕБОСКРЕБ В КАЗАХСТАНЕ?

Проект Rams Beyond, реализуемый компанией Rams Global, может стать новым символом Алматы.

Это будет первый в Казахстане небоскреб высотой 40 этажей, объединяющий жилые, коммерческие и гостиничные пространства.

Пространство будущего

Проект Rams Beyond займет территорию площадью 4,7 гектара, из которых почти половина – два гектара – будет отведена под зелёные насаждения, парки и общественные зоны. Это не просто деловой и жилой центр, а полноценное городское пространство с возможностью для отдыха, прогулок и проведения досуга. По словам представителей Rams Global, ежедневно комплекс будет принимать до 25 тысяч посетителей, становясь новой точкой притяжения для жителей и гостей Алматы.

Современные технологии станут неотъемлемой частью проекта. Rams Beyond будет оснащён системами сбора дождевой воды, солнечными батареями, видеонаблюдением и системой распознавания лиц (Face ID).

По мнению координатора по связям со СМИ компании Rams Global Бенана Кепсутлу, реализация проекта способна укрепить международную репутацию Казахстана.

«Rams Global был открыт в Турции, но центральный офис его в Казахстане. И при запуске проектов в Турции мы всегда

подчёркивали, что пришли из Казахстана. Это компания, которая развивалась и отождествляла себя с этой страной», – пояснила она.

Амбассадором проекта стал известный актёр Бурак Озчивит, который много лет имеет тесную связь с Казахстаном.

«Как приятно снова оказаться на земле наших предков. Каждый раз, приезжая сюда, я ощущаю себя как дома. Я благодарен вам за этот теплый прием. Уже больше десяти лет я регулярно бываю в Казахстане – часто приезжал в Алматы, бывал и в Астане, где представлял фильмы и сериалы. Вы следите за турецкими сериалами, я это очень хорошо знаю. Это делает нашу связь особенно крепкой. А знаете, в чём секрет такой долгой дружбы? В доверии. Вы смотрите наши сериалы, влюбляетесь в героев, значит – доверяете нам. И это доверие бесценно. Десять лет назад, впервые побывав в Казахстане, я познакомился с компанией Rams. Тогда я еще не знал, кто они. Приезжал по приглашению, как актер сериалов. Позже они начали работать и в Турции, и я с удивлением узнал, что это тоже турки. Они не

остановились на одном рынке – вышли на международный уровень, реализовали крупные проекты в разных странах. Я поздравляю их с тем, что они открыли представительство именно здесь, на земле предков, в правильном месте и в нужное время. За 30 лет компания накопила колоссальный опыт. Но сейчас мы хотим сделать нечто особенное. Новый проект будет не просто очередным зданием – он станет символом, проектом с новым взглядом, с особым смыслом. Они сказали мне: «На этот раз мы хотим создать что-то уникальное, не похожее на всё, что было раньше». И я верю, что у нас получится». — отметил он.

Место, которое задаст стиль

Проект расположится на пересечении улиц Тимирязева и Сейфуллина, в самом сердце деловой части Алматы. Небоскреб с панорамным видом станет новой обзорной точкой, открывая Алматы в буквальном смысле с высоты птичьего полета.

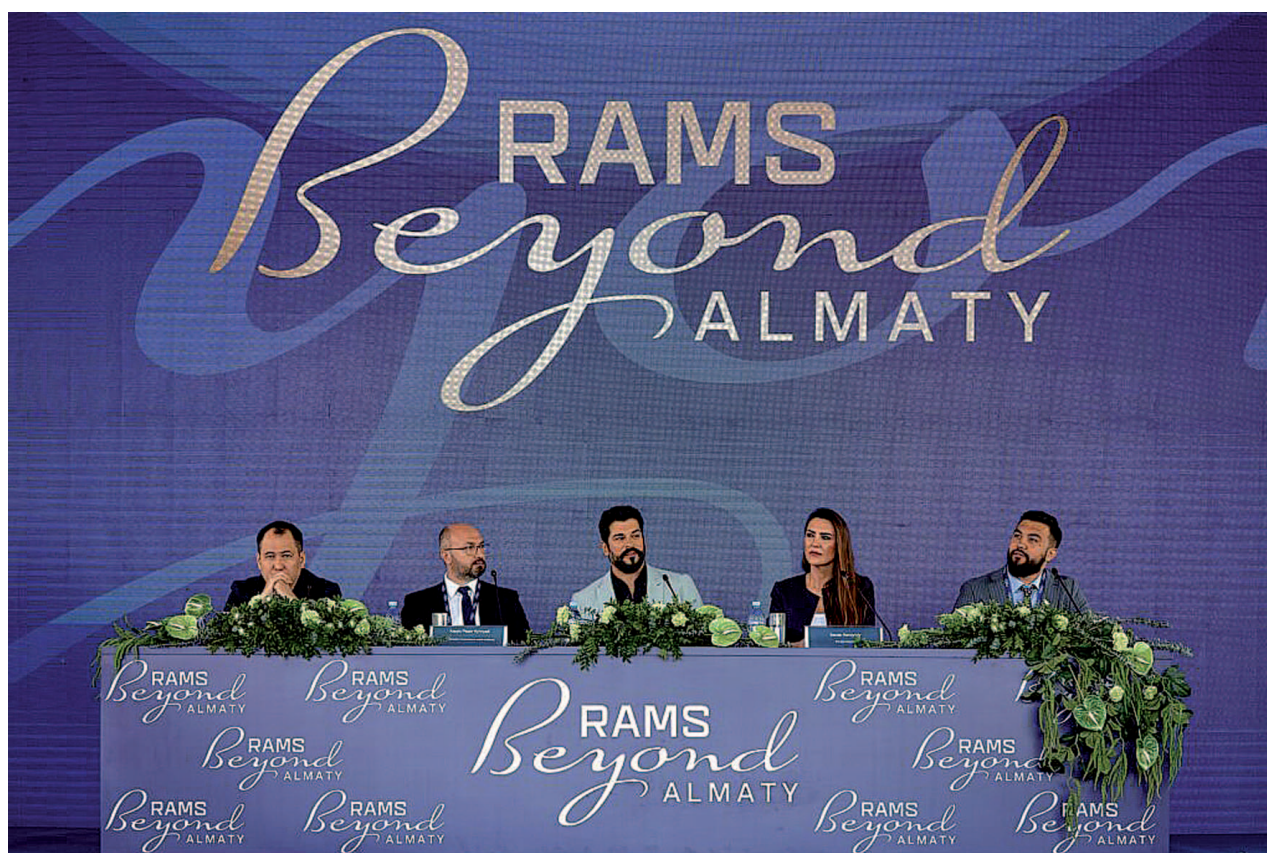
Однако, по словам Бурака Озчивита, цель – не просто построить высотку, а

создать комфортное и современное пространство для жизни. Rams Beyond – это переосмысление премиальной жизни. Актер отметил, что слоган проекта «Жизнь на уровень выше» – не просто красивая фраза, а философия, которая будет отражена в каждой детали здания. От расположения до планировки, от отделки до сервиса – здесь всё будет продумано так, чтобы человек чувствовал, что оказался в особом месте.

Высота в этом случае – не только про этажи. Это ещё и про стандарт, к которому стремится проект. Особое внимание уделено общественным зонам, внутреннему убранству и качеству обслуживания – чтобы создаваемое пространство отвечало запросам горожан, которым важны не только квадратные метры, но и атмосфера.

Безопасность, проверенная практикой

Один из главных вопросов, который волнует алматинцев, – насколько безопасным будет здание, особенно с учё-

том сейсмоактивности региона. В Rams Global уверяют, что этот аспект находится в центре внимания с самого начала проекта.

Как рассказал координатор проекта Харун Решит Кулай, над расчётами устойчивости здания работают лучшие международные и казахстанские специалисты. В первую очередь – американская компания LERA Consulting Structural

Engineers, которая участвовала в строительстве семи из тринадцати самых высоких зданий в мире, включая башню в Малайзии высотой 680 метров. Ещё один ключевой партнёр – канадская компания RWDI, которая проводит аэродинамические тесты, чтобы здание выдерживало сильные ветровые нагрузки и при этом сохраняло комфорт для жителей даже на самых верхних этажах. К проекту также привлечена архитектурно-инженерная

компания Design Group, уже знакомая с казахстанским рынком и реализовавшая проекты в Нью-Йорке.

На местном уровне в проекте активно участвует институт КазНИИИСА – ключевой партнёр по вопросам сейсмобезопасности.

«Мы полностью осознаём ответственность, которую несём, создавая проект такого масштаба в Алматы. Поэтому работаем с проверенными экспертами и международными лидерами в сфере высотного строительства», – подчеркнул Харун Решит Кулай.

Компания регулярно проводит сейсмотренировки и моделирует поведение зданий в условиях землетрясений. По словам координатора проекта, безопасность – это не просто строчка в техническом задании, а реальная практика, в которую вовлечены лучшие специалисты со всего мира.

Руководитель пресс-службы Rams Qazaqstan Данияр Каримжан также напомнил, что недавно совместно с

КазНИИИСА были проведены вибродинамические испытания жилого комплекса Rams City.

«Проект получил высокую оценку. Все наши объекты строятся по единой технологии, с соблюдением всех требований. КазНИИИСА сопровождает нас на всех этапах – от проектирования до ввода в эксплуатацию», – отметил он.

Данияр Каримжан также подчеркнул, что в вопросах безопасности компания не допускает компромиссов.

«Если бы у Бурака Озчивита были хоть малейшие сомнения в качестве проекта, он бы не стал его амбассадором», – резюмировал он.

Проект, готовый к будущему

Вопрос транспортной нагрузки также не остался без внимания. По словам Харуна Решита Кулая, с самого начала были проведены замеры интенсивности движения в пиковые часы, а все решения по инфраструктуре разрабатываются совместно с местными и международными консультантами, в координации с акимом города.

«Что касается дополнительной нагрузки на и без того перегруженную транспортную инфраструктуру нашего прекрасного города – мы прекрасно осознаём эту проблему и с самого начала учитываем её при разработке проекта. Как только была определена концепция здания, мы приступили к консультациям с международными и местными специалистами в области транспортного планирования. Были проведены замеры трафика в часы пик, проанализированы потоки автотранспорта и интенсивность движения на прилегающих улицах. Эти данные легли в основу планировочных решений проекта. Все технические и строительные работы будут осуществляться в тесной координации с местными органами власти», – сообщил он.

Данияр Каримжан также подтвердил, что каждый шаг по строительству и интеграции Rams Beyond в городскую среду продумывается до мелочей.

«Мы будем регулярно проводить встречи и презентации, где представим проект широкой общественности. Уверен, когда строительство завершится, Rams Beyond станет не только архитектурной гордостью, но и органичной частью города. Он займёт своё достойное место на карте Алматы – как символ современности и нового подхода к градостроительству», – отметил он.

Миссия и корни

Rams Global – это не просто строительная компания, а бренд с характером и историей. Основанная в 1988 году Рамазаном Бюльбюлем, она уже более 37 лет задаёт стандарты в архитектуре и градостроительстве. За это время компания превратилась в международного игрока, реализовав проекты в самых разных странах – от Германии до Казахстана, от Турции до Таиланда.

Главная цель Rams Global всегда оставалась неизменной: создавать не просто квадратные метры, а живые, удобные и

гармоничные пространства, в которых людям комфортно жить, работать и отдыхать. Компания делает ставку на устойчивое развитие, внедряя современные технологии и инновации в каждую деталь своих проектов. Здесь одинаково важны и качество строительства, и влияние на городскую среду, и удобство для жителей.

С Казахстаном у Rams Global особая история. Компания начала работу в нашей стране ещё в 1997 году и с тех пор реализовала более 2 миллионов квадратных метров недвижимости. Сегодня её проекты можно увидеть в Алматы и Атырау, а также на побережье Иссык-Куля, где стартует новый этап развития.

За 27 лет присутствия на казахстанском рынке Rams Global построила более 6 тысяч жилых объектов и создала рабочие места для свыше 4 тысяч человек. Среди её проектов – дома разных категорий, от эконом-класса до премиума, а также офисы, торговые площади, отели, школы, университеты, клиники и даже целые курортные комплексы.

Римма ГАХОВА